

Számunk képanyagát
Magyari Márton
munkáiból
állítottuk össze.

A címlapon:
Magyari Márton:
Repetitív táj –
Bádogvilág 1. (2003)

A hátoldalon:
Magyari Márton:
Nagy csendélet (2004)

89
2024/2

irodalom – művészet

OPUS

TARTALOM

Szerkesztőségi jegyzet

A Felvidéki Irodalom Napja 3

Szépíráás

Géczi János: *Arról, miként idézem meg
a sorsot* (vers) 4

Láng Eszter: „*a kék fény fluid ékszer-
foglatában*” (vers) 5

Csippán Péter: *Gyufahíd* (novella) 7

Kövesdi Károly: *Téli esteledés*
(vers) 10

Fellinger Károly: *Dilemma, Égési sebek,
Élet-írásjelek* (versek) 11

Szabó Zoltán Attila: *Üvegszilánkok*
(kíspróza) 13

Filip Tamás: *A torony szavai,
Blanche-t megtalálja a postásfiú,
El, veszíteni* (versek) 15

Debreczeny György: *nagyon nagy dolog,
aztán adjuk át a helyet* (versek) 17

Fülöp Antal: *Titkos változások*
(novella) 19

Láthatár

Kemal Özer: *Budapesti tanúságok (József
Attila sírját keresem, Anonymus, Hallok egy
hangot, A „Magyarok” című filmet néz-
vén), Egy csepp a sötétben, Augusztusban a
balkonon, Mitől lesz emlékezetes, Tavalytól
mostanáig, Vendégség, Felirat, Anya és fiú,
Két ország egymás mellett, Homokos tenger-
parton, Beszélőn, Hozzám ne érjen!, Az év
fordulóján a hajón* (versciklus és versek,
Tasnádi Edit fordításai) 22

Opus-önéletrajz

Hermann Judit: *Ízek és emlékek*
(részlet) 32

Opus-tanulmány

Katona Nick: *Queer jelenségek az
irodalomban és annak pszichológiai-
társadalmi vonatkozásai* 37

Dr. Iványi Márton Pál: *Kölcsönkenyér*

*vagy kő (A forgandó sors toposza
a kortárs közép-kelet-európai
prózában)* 45

Opus-esszé

Juhász Dósa János: *Győry Dezső, az
elkallódott Messiás* 50

Vasi Szabó János: *A csodák konvergálnak
Cinnabarban (ismét egy örökkévaló
város az Idő peremén is túlról)* 57

Könyvek között

Morva Mátyás: *Átadni, amit lehetséges;
itt hagyni mindent, amit érdemes*
(Gál Sándor: *Az időtlenség
dialektikája*) 60

Küszöb – Pegazus 2023

Kovács Balázs: *Előszó* 63

Durec Valéria: *Az expedíció* (novella) 64

Bock Ervin: *se, így, úgy, gyalog
laktunk* (versek) 69

Bakoš Orsolya: *Igaz, Anya?* (novella) 71

Radványi Kristóf: *Szomorúságom balladája,
Tömegetudat, Csendzavar, Nem akarok,
Kilépő* (versek) 74

Darázs Balogh Katalin: *A kályha melege*
(novella) 78

Szöcs László: *Csak egy élet nem elég,
Acél kolibrik, A Kánaán ügyében*
(versek) 80

Balogh Ildikó: *Hana* (novella) 82

Opus-lektűr

Pámer Gábor: *Kit érdekel
Sri Lanka?* 85

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei 99

Lapszámunk szerzői 100

KÖVETKEZŐ SZÁMAINK TARTALMÁBÓL:

Németh István Péter: *Macskalendárka* (versciklus) – Dr. Iványi Márton Pál: *Az ingovány szilárdsága: A lép, mint a nemzeti megmaradás letéteménye és természeti érték a 20. századi magyar történelmi regények tükrében* című esszéje – Petőcz András: *A műfordító szomorúsága* című előadásának szerkesztett változata – Matus Norbert versei – Magyar Dániel novellája – Klein T. László krimije – Katona Nick: *Az identitás és társadalomkritika tükrében, avagy stratégiai elemzés az Elfogy a levegő c. filmhez* – Jenei Gyula: *Lakók a létezésben* c. verse – Hodossy Gyula: *Mennycsászánok a versek birodalmában* c. esszéje – Aich Péter kritikája *Hogya György Félreértések és félremagyarázások* című könyvéről – Szabó Ilonka: *A Parthenon esete az angol kormánnyal* című írása

A lap elérhető a következő helyszíneken:

Budapest: Írók Boltja, Andrásy út 45.

Dunaszerdahely: Molnár Könyv, Vámbéry tér 14/55

Érsekújvár: Kultúra Könyvesbolt, Mihály bástya 4.

Fülek: Városi könyvtár, Fő u. 14.

Galánta: Molnár Könyv, Fő u. 918/2

Ipolyság: Litera Könyvesbolt, Janko Král' utca 46/27

Kassa: Rovás Művészetek Háza, Kmet'ova 34.

Királyhelmec: Regionális könyvtár, Fő utca 72.

Komárom: Diderot Könyvesbolt, Lúdpiac tér 4810.

Nagykapos: Magyar Közösségi Ház, Csepely 64.

Pozsony: ArtForum, Kožia 611/20

Vágsellye: Molnár Könyv, Dolná 524/1

Zseliz: Magyar Ház, Schubert u. 26.

16. évfolyam, 2. szám (április)

Felelős kiadó: **Hodossy Gyula**

Főszerkesztő: **Petőcz András** (szerkesztoseg.opus@gmail.com)

Vezető szerkesztő: **Angyal Sándor** (angyal.opus@gmail.com)

Szerkesztő: **Kovács Balázs** (kovacs.balazs.opus@gmail.com)

Tanácsadó testület: **Balázs F. Attila, Hogya György, Lackfi János**

Korrektúra: **Tóth Ozsvald Zsuzsanna**

Tördelés és nyomdai előkészítés: **Rácz Éva**

Szerkesztőség: Duna Palota, Galantská c. 658/2F, 1. e. 5, 92901

Dunajská Streda, www.szmit.sk,

E-mail: szekesztoseg.opus@gmail.com

Nyomta: **PRESS GROUP, Kft., Besztercebánya**

Megjelent 2024 áprilisában 700 példányban.

Regisztrációs szám: EV 5895/20

Dvojmesačník. 16. ročník, 2. číslo (apríl)

Vydavateľ: Spoločnosť maďarských spisovateľov na Slovensku

Tel/fax: +421/315527964, +421/911239479, IČO 30806372

Sídlo spoločnosti: Palác Duna, Galantská c. 658/2F, 92901

Dunajská Streda, www.szmit.sk,

E-mail: szekesztoseg.opus@gmail.com

Vydavateľ: **Gyula Hodossy**

Šéfredaktor: **András Petőcz** (szerkesztoseg.opus@gmail.com)

Hlavný editor: **Sándor Angyal** (angyal.opus@gmail.com)

Redaktor: **Balázs Kovács** (kovacs.balazs.opus@gmail.com)

Poradný zbor: **Attila F. Balázs, György Hogya, János Lackfi**

Korektúra: **Zsuzsanna Tóth Ozsvald**

Sadzba a predlačová príprava: **Éva Rácz**

Tlač: **PRESS GROUP, s.r.o., Banská Bystrica**

Vyšlo v apríli 2024. Náklad 700 ks.

Registračné číslo: EV 5895/20

ISSN: 1338-0265

www.opus-folyoirat.sk

www.facebook.com/Opus.irodalmi.folyoirat

Ingyenes / Nepredajné

irodalom - művészet

OPUS

MEGJELENIK KÉTHAVONTA

Kiadja a Szlovákiai Magyar Írók Társasága

Tel: +421/911 239 479

Megjelent a Szlovák Köztársaság Kisebbségi Kulturális Alapja támogatásával – Reализované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín

Támogatáskezelő szervezet: Petőfi Kulturális Ügynökség Nonprofit Zrt. Támogató: Magyar Kultúraért Alapítvány

Megjelent a Mikes György - Nagy Elek Alapítvány támogatásával

A Felvidéki Irodalom Napja

A Szlovákiai Magyar Írók Társaságának (SZMÍT) Választmánya – a 2023. november 15-i ülésén hozott döntése értelmében – elfogadta, hogy ezentúl minden év október 28-a – Dobos László Kossuth-díjas, Bethlen Gábor-díjas szlovákiai magyar író, szerkesztő, műkritikus és politikus, a szlovák Pribina Kereszt kitüntetésének birtokosa, a Digitális Irodalmi Akadémia alapító tagja, a Szlovákiai Írószövetség magyar szekciójának első titkára születésnapja – a Felvidéki Magyar Irodalom Napja legyen.

Dobos László a maga egyetemességében látta a magyar történelmet, és benne a határon túlra szakadt közösségek sorsát is európai léptékkal volt képes értelmezni. A Szlovákiai Magyar Írók Társasága ezért Dobos László-életműdíjat is alapít. Az a szlovákiai magyar író, költő, irodalomtudós kaphatja meg ezt a kitüntetést, aki korábban már részesült az SZMÍT alapdíjainak valamelyikében (Talamon-, Forbáth-, Turczel-, Simkó- vagy Arany Opus díj). Az ajánlásokat ebben az évben a szmit@szmit.sk e-mail-címre lehet elküldeni legkésőbb 2024. szeptember 10-ig.

A végső döntést meghozó, a Dobos László-életműdíjat odaítélő bizottság tagjai 2024-ben: *Mezey Katalin*, Kossuth- és József Attila-díjas prózaíró, költő, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, *Király László*, Kossuth- és József Attila-díjas erdélyi költő, író, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, *Vári Fábrián László*, Kossuth- és József Attila-díjas kárpátaljai költő, kritikus, a Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozatának vezetője.

A Felvidéki Irodalom Napján, október 28-án Királyhelmecen lesz a díjátadó. A tervezett program szerint szoboravatásra, valamint a Dobos László-emlékszoba átadására is sor kerül, illetve tudományos szimpózium is foglalkozik majd az író életművével, amelynek keretében bemutatásra kerül a „...nem maradhatunk az alázat porában...” című gyűjteményes kötet, valamint a Dobos-breviárium című könyv. Az este folyamán beszélgetés lesz A. Dobos Évával, Dobos László lányával, a Nobel-díjas norvég író, Jon Fosse könyveinek magyar fordítójával.

Az Opus folyóirat szerkesztősége és kiadója, a Szlovákiai Magyar Írók Társasága üdvözli a Felvidéki Irodalom Napjának megszületését, és azt reméli, hogy ez a nap valóban az egyetemes magyar kulturális élet egészét megszólítva szól majd a szlovákiai magyar irodalomról.

A szerkesztőség

Arról, miként idézem meg a sorsot

A rendről, amiként áramlott
benne az önfeledt nyugalom,
tanúskodtak a váltakozó
mennyiségű sötét festékek,
a különböző száraz s nedves
ecsetvonások. Költeménynek
láttam, hol festményként olvastam,
bár alakváltáskor, amikor
az állítmányok közé hatolt,
volt a leginkább vérforraló.

Én, ki hol vén, hol megifjodott,
lestem a bokrok, rejtélyeim
takarásában, az alkonyba
mintha alkalmilag vetődtem
volna, őt mégiscsak vétkesnek
találtam, aki tudomást nem
vesz a homállyal felruházott
eseményről, s önmagamat,
ki tudja, mily szerep jut neki.

Hányféle a helyzet profilja?
Ki ismerheti fel bennük az
alkotót s a megalkotottat?
Mégkülönböztetni mennyi
Zsuzsannát lehet s véneket hányat?
Eltakarható-e a végzet?

„a kék fény fluid ékszerfoglatában”

(Táblakép Géczi János 70. születésnapjára)

Azt az ő Murterét, és azt a várost
senki nála látványosabban le nem írhatná.
Bár azt állítja, nem a sziget valóságáról
beszél, hanem arról, amilyennek látta,
bennem az emlegetett fenyőfajtákról –
magvaik ehetők! – felötlenek azok a Korond és
Szereda környéki fenyőfák, melyeknek tavaszi,
friss, még halványsárga hajtásait valaha minden
évben végigkóstoltam, s nem az jut eszembe,
hogyan szikráznak a murteri erdők *a kék fény
fluid ékszerfoglatában*, csak az otthoniak
a napsütés áprilisi aranyában.
És miként Géczi arra lenne kíváncsi,
milyen volna a tenger színe,
ha az égkék mellé nem keveredne
a szárazföld növényzetének zöldje,
engem, messze az ő szigetétől és
tengerétől az érdekel, változna-e
egyáltalán az ég kékje nálunk,
ha nem takarná nyáron méregzöld,
téli barnára száradt növényzet a talajt.
És míg ő segítségül a Cholnokyakat hívja
mindehhez, nekem elég csak őt megidézni,
hogy a magam valóságát le tudjam festeni,
ami valószínűleg már nem lehetne az övé,
mert ő is a maga módján, a maga tudásának
és érzékelésének tükrében látja mindezt.
Hogy milyen is az az *igazi* valóság,
ha egyáltalán lenne olyan –
végül is definíció kérdése, ám most
vers készül, nem tudományos értekezés.

A valódi valóságot tehát egyikünk se tudná pontosan elmesélni, mert mindig csak magunkat írjuk, ő természetesen jobban, mint én, és főleg sokkal szofisztikáltabban, ha szabad ilyen kifejezéssel zárni ezt a valamiféle verset.

Magyari Márton: Szántóföld (2023)

Gyufahíd

Anna csak éjfél után ért haza. Azt mondta, hogy a villamossínek mentén jött, de biztos vagyok benne, hogy ez nem igaz, mert a villamossíneket a kijárási tilalom óta lezárták.

Órák óta az erkélyen állok. A kristálytisztá, fekete égbolton fénylő gombostűfejek a csillagok. A hidegtől teljesen elgémberedtek az ujjaim. Még egy cigarettányi időt adok Annának, aztán bemegyek. Előkotrom a gyűrött, szinte üres csomagot, kiveszek egy szálat, és a számhoz emelem. Gyufát gyújtok, markomba rejtve a lobbanó lángot. Apró, derengő fénykör, akár az utcalámpák gőzölgő búrái, amelyek sárga pászmái nem érik el a deres aszfaltot.

Beleszívok a cigarettába, hallom a kiszáradt dohányyszemcsék sercegését. Kátrányos, keserű íze van. Hosszan benntartom és az orromon fújom ki a füstöt.

Szándékosan nem nézek arra a sarokra, ahol Annának kellene befordulnia. Próbálok kikényszeríteni a pillanatot, hogy csak a szemem sarkából érzékeljem, amikor megjelenik a szemközti háznál, de helyette egy fegyveres járőr tűnik fel a sínek mentén. Lámpáik fénye kergetőzve táncol, lábuk alatt csilingelve szakad be a pocsoltyák fagyott tükre. Futólag érintik az ottragadt villamost is, belesnek az ablakokon, nem húzta-e meg magát odabenn valaki.

Nem bírom tovább idekinn, nagyon hideg van. Elnyomom a cigarettát, és bemegyek a lakásba. Egyelőre nem gyújtok villanyt. Leveszem a kabátot, és a bevetetlen ágyra dobom. Aztán az íróasztal mellé, a Thonet székre ülök. A ház egyre halkuló hangjait hallgatom. Tompa puffanások, fémes koppanás a radiátorcsöveken, vízcsobogás. Mi a legfelső, negyedik emeleten lakunk. Alattunk, a harmadikon felsír a kisebbik gyerek, de hamar abbahagyja. Napok óta lázas lehet, az anyját tegnap láttam a patikában. A másodikon egy fiatal pár lakik, a férfi váltott műszakban dolgozik, ma csak jóval tíz után ért haza. Tőlük nem szűrődik fel soha semmilyen hang. Az első emeleti lakás évek óta üresen áll, a földszinti lakókat nem ismerem.

Lassan kúszik be a bőröm alá a meleg, ezernyi tűszúrással szivárog csak vissza ujjaimba az élet. Felkapcsolom az asztalon álló olvasólámpát. Nézem a fagytól vöröslő kezemet, a se nem vastag, se nem vékony ujjakat, a kissé szögletes körmöket, a jobb kezem mutató- és középső ujjain sárgálló nikotinfoltokat, a hidegtől összehúzódott zöldes-lilás ereket a kezem fején.

Aztán kiürítem a zsebeimet: néhány gombóccá gyűrt papír zsebkendő, két kulcs egy drótkarikán – az egyik a lépcsőház, a másik a lakás ajtaját nyitja –, a gyűrött tigrisszofi és egy doboz gyufa.

Feltépem a cigaretta papír csomagolását, és a megmaradt három szálát egymás mellé, az asztalra rakom. Az elmúlt órákban legalább hat szál cigit szívtam el. Jobb lenne beosztani, mert a kijárási tilalom miatt most nehezebb dohányhoz jutni.

Aztán a gyufa következik. A cigarettáktól jobbra immáron tizenhét pirosfejú pálcika is sorakozik. Ezek szerint minden cigaretta meggyújtásánál akár négyet is hibázhatok. Egynél akár ötöt is.

Arra gondolok, hogy jólesne egy pohár bor, de semmilyen alkohol sincs itthon. Talán nem is segítene. Felállok, hogy legalább a magnót bekapcsoljam. A hifitorony jobb oldali dekkje recseg, mióta csak megvan. Valami mechanikai probléma lehet a meghajtással, ezért a bal oldali felvevő dekket szoktam használni. Meg se nézem, hogy milyen kazetta van benne, lenyomom a gombot. *Pokolgép: Utolsó Merénylet Live*. Egészen letekerem a hangerőt, épphogy hallani, amikor a Kalapács Józsi azt éneklí, hogy: „*Eladtam hosszú éveket, nem sajnálom már...*”.

Visszaülök az asztalhoz, és újra a kezemet bámulom, egyenként veszem szemügyre a szőrszálakat, de gyorsan feladom. Aztán a gyufákat számolgotatom újra és újra. El kéne szívnom még egy szál cigit, de ha így folytatom, nem marad holnap reggelre. Aztán eszembe jut, hogyan építettünk gyufaszálakból hidat általánosban, a technikaórán.

Kezdesnek két szálát fektetek az asztalra, aztán keresztbe még kettőt áthidalónak, egyet alá, egyet fölé. Aztán kicsit megemelem, és újabb két szálát fűzök az alsó és felső szálak közé, és így tovább, amíg a gyufa el nem fogy. Az ideális hídhoz tizenhét szála van szükség. Tizenhat a szerkezet és egy, amivel megemeled az egészet, hogy a hídnak íve is legyen.

Megemel, aláfűz. A kazetta már a vége felé jár, az együttes a ráadászámokat játszsa. Az *Éjjeli harang* második verzejénél felállok, és kikapcsolom a magnót. Ezen a koncerten jöttünk össze Annával. A ráadások után még sokáig zúgott a „*Gép, gép, gép...*”, de mi csak öleltük egymást a hátsó sorban.

Megemel, aláfűz. Másnap Anna feljött hozzám, és estig csak ültünk a szobámban a földön. Fogtuk egymás kezét, és nem mertünk a másik szemébe nézni. A bal térdén ki volt kopva a nadrág.

Megemel, aláfűz. Azt mondta, hogy az érettségi után majd összeköltözünk, és együtt járunk egyetemre, de kettőnk közül csak őt vették fel magyar szakra.

Megemel, aláfűz. Azt mondta, hogy gyereket akar tőlem, mert biztos benne, hogy én vagyok az igazi. Tudom, hogy tizenhét éves kora óta folyamatosan szedi a tablettát.

Megemel, aláfűz. Anna kéthavonta új tetoválással állít haza. Legutóbb egy mákgubót varratott a jobb vádlijára. Megnéztem Krúdnyál, a mákgubó csalódást jelent.

Megemel, aláfűz. Karácsonyra egy füzetet és egy tollat vett nekem. Azt mondta, hogy szeretné, ha újra megpróbálkoznék a felvétellel. Ez kedves, mondtam neki,

de ha mindketten az egyetemen ücsörgünk, akkor nehezen tudnánk fizetni az albérletet, erre szó nélkül rám vágta az ajtót.

Megemel, aláfűz. Napi tizenkettő. Ennyi elemet kell készre fűjnom a fényezőüzemben, ahol dolgozom. Anna már harmadéves, a magyar mellé felvette az esztétikát is. Esténként gyakran fáj a fejem.

Megemel, aláfűz. Nézem a kezemet, a se nem vastag, se nem vékony ujjakat, a szélesedő tenyeret, kissé szögletes körmöket, az alájuk folyt festékekkel. Nézem a jobb kezem mutató- és középső ujjain sárgálló nikotinfoltokat. Anna keze nem ilyen. Hosszú, vékony ujjai végén ovális a köröm, akár a mag nélküli szőlő. Bal nagyujján hennafestést visel.

Mindjárt éjfél. Felkapom a középső szofit, az utolsó szál gyufát, és kabát nélkül megyek ki az erkélyre, amíg tart a híd.

Magyari Márton: Asztal (2007)

Téli esteledés

Azt hittem eltévedt vagy szárnyszegett madár
csapong de csak egy száraz falevél sodródott
át a téli kerten bukdácsolva halódó táncot járva
a hófoltok közt fájdalmas sikollyal juttatva
eszembe ilyen falevelek vagyunk mi is akik csak
kölcönkaptuk az örökkévalónak hitt megváltás ígérését
amit jó szokás szerint anyagiasítottunk
és szapora katedrálisokat építettünk a bűnből
mintha valamit is megértettünk volna az igéből
hedonista vadakként csörtetve az ég felé ahonnan
eltévedt vagy sebesült énekesmadarak helyett árva
halódó száraz falevelek hemperegnek a szélben
egy kinnfelejtett törött lábú karosszék isteni
trónusa elé melyen egy őrült próféta árnyéka ül
és püspöklila glóriát sugároz a félhomályba

Dilemma

El kellett volna mondanom
Jánosnak,
késő délután,
amikor utolszor láttam élve,
hogy bizony igazságos
példaképként tekintek rá,

hogy a legjobb orvos
növéndéke szerint,
aki látta a leleteit,
nem nagy a baj,
hamar kievickél majd belőle.

Biztosan boldogan halt volna meg
másnap reggel.
Elégedetten.
Talán még a lélekvándorláson
is elmélyedve.
Odaképzelt volna kettőnket
maga mellé.

Mint a két latrot.
Vajon így melyikük vagyok?

Égési sebek

Balázs F. Attila 70. születésnapjára

A világ végét én átaludtam, egy fakó
ló hátán, a fenséges falovacskán, szűkös
padlásunk zegzugában, poros nadrágom a
tanú rá, hogy a jó gyerek porból vétetett.

A világ végét én átaludtam, bárhol is jártam, kipontoztak, ahogyan az illetlen szavak helyét, csoda hát, ha a pontozástól naponta kitörött a színes ceruzák jég-

hegye? A világ végét én átaludtam egy fakó ló hátán, vén, százéves falovacskán, mivel a szemei már hiányoztak, a besűrűdő napfény nem tudta megvakítani.

Élet-írásjelek

Balla Kálmán 70. születésnapjára

A halhatatlanok sem tudják megkerülni a betegséget, a veszélyt, az öregedést, a halál, ha nem az élet velejárója, bizony egy hajszálat sem tesz keresztbe értünk.

Értsünk ez alatt bármit, nincs kézzelfoghatóbb a kéz nélkül született apró csecsemőknél. Egyedül övék a repülés, hisz szárnycsapás nélkül jutnak oda, ahol már levegő sincs.

A fejem fölé hajlított napot szemmel tartják a kövek, amivel az első keresztény vértanút megkövezték. Méltósággal kivárom, hogy a nap egy sötét éjjel visszahulljon a fejemre.

SZABÓ ZOLTÁN ATTILA

Üvegszilánkok

Az ürességérzet különleges állapot. A semmiből válik társbérlődé. Előtte nincs jele annak, hogy hozzád készül(ne).

Azután hopp, megérkezik, becuccol, leül a kanapédra, nem hagyja, hogy élvezd az esti focimeccset, tiltja, hogy kimenj a sörért; érzékelhetően igényli a jelenlétedet, a figyelmedet, mégsem érdeklődik felőled, be se mutatkozik, csak ül, kitölti a teret, befészkel magát a sejtjeidbe, elszívja a levegőt, de nem az összest, hiszen nem megölni jött, csak enyhén fojtogatni, már ha lehetséges egyáltalán az ilyesmi, már hogy „valaki” csak enyhén fojtogat (az aberráltak véleményére nem vagyok kíváncsi!); csak szemlél, csak kornyadozik (veled), láthatatlanul felfújja magát, belefújja magát az üveges szekrénybe, átlát, kiles és bekukkant egyszerre, ablakot nyit és zár, de inkább csak zár, elzár, riglizik, a hatalmát fitogtatja, körbeindáz, a bevágató napfény erejét szűri, az álmokat kioltja, a reményeket nemkülönben; megérteti (veled), hogy a lét illúzió, a lét a névtelen isten és a nevesincs ember értelmetlen szópárbaja, a lét moraj, a lehet szinonimája, bár az is lehetséges, hogy létezni eleve lehetetlenség, főképp itt, Kelet-Európában, a Kárpát-medencében, ahol az üres fecsegés államérdek, a locsogás történelmi hagyomány, a futball illúzió, a lenézés nemzeti sport, a nyomorultabbnak odavetett életvezetési tanácsadás követendő jópélda, ahol az antihumánus humánussá nemesül, *a jóindulat begerjed*, a humánus földbe tiportatik (döngöltetik), s az összes mókába jóféle közép-európai keserűség vegyül, és fordítva; mert e tájon minden fordítva van, mindent félreértenek, mindent túlmagyaráznak, túlvezérelnek, majd kivézenyelnek, szétlövetnek, újra rendeznek; a rendezőelv maga a rendezetlenség, s a szabályok lényege: a betarthatatlanság; a szabályok átírhatóak, a szabályokat gumifalak közé vetik (onnan is kiveszik), mert az összes szabályzó szabálytalan, aki pedig szabályoz, alakatlan, aki megrendsabályoz, alakváltó, aki mindezt betartaná, annak betartanak, aki hinni szeretné, azt hitetlenné (hitetlenné) teszik, s máris fojtogatja az ürességérzet, a jóféle ürességérzet, a stabilan kínzó, de mégis még épp elviselhető, mert erre is lehet igény, idővel egyenesen élményszámba mehet a sárba tiprás; a sárba tiportatott pediglen benyeli az ideológiát, a sárba döngölő úgyszintén; az ideológia megsemmisít, alultáplál, alávet, alászorít, elaljasít, eltagad, aluláraz, (lekáderez), letaglóz, s te hagyod, hagyod, hagyod, azután talán mégsem, de végül mégis; minden újakezdődik, minden újraéled/újrahal, kikezd, kitölti a teret, valami elszívja a levegőt, szívja, szívsz, szívja, kifújsz, s te fújhatod – rosseb vigye! –, a felét, a negyedét, a nyolcadát; az a tudom is én mi, az

ürességérzeted becuccol, leül a kanapéra, magára húzza a melegítőnadrágodat, kimegy a sörödért, megissza, kortyolja, lefetyeli, benyeli, de továbbra se öl meg, csak a vitrinbe zár.

Üvegcsontjaidat immár a szilánkok tartják egyben.

Magyarai Márton: Repetitív táj – Bádogvilág 2. (2003)

A torony szavai

Gyaloghintómat magam viszem
föl a hegyre, egyszerre izzadok,
és szemlélődve pihenek, és

a ritkuló levegőben megtelik
a szívem tüskés gyötrellemmel.
Igen, a hegyre, ahol a torony

épül, és ahol egymást vádolják
a reményvesztett kőművesek,
miközben fülében ugyanazt hallja

*mind: Emberi csontok hamuját
keverd a mészbe, nem mondom
többször, legközelebb úgy omlok*

*össze, hogy halálra zúzlak
mindőtöket, és ne feledd, a meszet
nem lehet becsapni mindenféle*

*gyanús szürke porral, csak gyermek
vagy asszony csontjából születhet
tornyot megtartó hófehér hamu.*

Nézem őket, s átadom nekik az
urnát, mit lentről hoztam, hogy a
szélbe szórjam vagy eltemessem itt:

anyám hamvait.

Blanche-t megtalálja a postásfiú

A Vágy villamosa elterelve jár.
És új útján sem áll meg
minden megállónál.
Egy vak nő mióta várja, hogy
jöjjön, de senki nem szól neki,
hogy hiába vár.
Egy fiú odamegy hozzá.
Blanche, karoljon belém,
átsegítem egy másik megállóba,
s míg megyünk, maga mesél.
Talán megismeri a hangomat,
én vagyok a postásfiú,
aki az *Esti Csillag* díjáért jött,
és maga megcsókolta,
az Ezeregyéjszaka
ifjú hercegének hívta.
Én voltam az.
Nem felejttem el soha.
Egy darabban szerepeltünk.
Ugye, emlékszik?
Annak vége lett.
De új nem kezdődik soha.

El, veszíteni

Most birtokoltam el, de
nem számít, ezután sem
lesz *jobban* az enyém.

Éppen fordítva van:
én tartozom hozzá.
Csak ő tud elveszíteni.

nagyon nagy dolog

Grendel Lajos nyomán

rémes álmom volt mondta
és kényszeredetten heverészett
akarom mondani heherészett
több regiszterben szólalt meg
benne a szorongás
álmában egy kalauznő akarta
megerőszakolni mert nem volt jegye
de aztán tiszteletbeli
filodendronná választották és könnyezett
szerény fényigényű lett
és közepesen vízigényes
de nem ért el elképesztő méretet
pedig nagy nap ez
apa izzad anya aggódik
mert fut rohan a harisnyáján a szem
és ő nem bír olyan gyorsan szaladni
mintha mély kútba nézne
ahol egy skótszoknyás férfi
fehér botot szorongat és szorong
kioperálva látta maga előtt
a város idegpályáit
és azt mondta halkan
hogy a művészet nagy dolog
nagyon nagy dolog
ha az ember nem részeg
és nem mászik fel a lámpaoszlopra
elvégre józanul is
álmodhat rémeseket az ember

aztán adjuk át a helyet

Tandori Dezső nyomán, születésének 85. évfordulójára

szomorú hogy lehet
hogy nem lehet
prüszkölni egyet bizonyításképpen
elhagyottan szégyenben koszban bűzben
mert mindenhez mindjárt valami társul
és ezt nem is tudom jól elmondani
de az örök világosság azért fényeskedik
az alkalom nem fáj majd a gépeléstől
és persze az alkarom se
nem lesz ínhüvelygyulladásom
és mivel nem is sebesülök meg
a verőérre sem kell majd nyomást gyakorolni
a seb helye előtt és mögött és mindenütt
és rám se kell majd nyomást gyakorolni
szomorú hogy lehet
hogy nem lehet
inni a hegylevet
csaknem kétezeröt száz oldalon át
két szék közt a fehér műanyag asztalra esni
vagy nem úgy mint a sötét huszár
akkor ezt most nem mentségemre mondom
igen
és itt akár miféle időkre
és játszmákra gondolhatok
a pénteken vett hét citromból
megmaradt hat és fél
hát miért félnék
hát miért izgatnám fel magam?
nagyon síelhetek sehova
de akár siethetek is
és most nézzünk valami mást
hónom alatt ezeket a vörös termésköveket
tegyük idézőjelbe
aztán pedig adjuk át a helyet
a zárójeles mennyiségeknek.

FÜLÖP ANTAL

Titkos változások

Hamlet: ... jól megfigyeld...

... én arcába kapcsolom szemem...

(W. Shakespeare)

Megálltam a szemafornál. Reggelenként itt mentem át a zebrán a hűtőtáskával, hogy a vérmintákat leadjam a laboratóriumban. Ekkor lépett hozzám Zsiga! Megköszörülte a torkát, s mialatt fölsandított a piros lámpára, azt kérdezte:

– Mi van a táskádban?

– „Aranyhórcsög álma” – feleltem.

– Ne hülyéskedj! – mondta. – Komolyan kérdeztem! Mi van a táskádban?

– Hogy a táskámban? Ja, igen, a táskámban... Nos hát..., ha mégsem az volna... – hebegtem, mire Zsiga közbevágott:

– Erre vagyok kíváncsi! Ha mégsem az volna. Mi a rossebet rejtegetsz a táskádban?!

– Mármost hogy benne? – kérdeztem rezzenéstelen komolysággal. – Mit mondjak? Mostanában az ilyesmit nem nagyon lehet tudni.

– Dehogynem! – mondta Zsiga

– Fagyasztott ördögöt? Bár az előbb még úgy tudtam, embervért – feleltem.

Úgy tűnt, a poén ma reggel nem működött. Hatása (akár a bedöglött aknáé) elmaradt. Zsiga ma reggel halálosan komolyan beszélt. Homlokát ráncolva még a szemöldökét is összevonta:

– Azt kérdeztem, mi a rosseb?

Nem nagyon értettem, ezért nem is nagyon törődtem vele. Meg se próbáltam változtatni a köztünk idővel kialakult, bohózattá csiszolódott hangnemen. Még mindig *nem esett le nálam a tantusz*.

Délelőttönként a belvároson át talpalva hordtam az orvosi rendelőkbe a vérmintákat, s gyakran találkoztunk a város más-más pontján. Már többször is elmondtam neki mindent a szolgálati táskám tartalmáról (magyarul, hogy: mi van a táskában!). Mindent, amit a frissen lecsapolt, majd gondosan jégkockák közé pakolt vérmintákról el lehet mondani. Minden alkalommal humorral szelídítve az „embervér” drasztikus hatását, amely még ma is, a megrögzött „analízis” napjaiban, borzongató hatással van az emberre. Hol Drakulaként, hol meg ügyeletes vámpírként mutatkoztam be. Ha úgy fordult, színpadi gráciával hajoltam meg a sarkokon, a lámpaoszlopoknál, ahol éppen találkoztunk. Egy ízben még a

palapontkoronás szemfogamat is kivillantottam, hogy lám csak, a beleélés csodájaként (értsd: horrorjaként) már a szemfogam is hegyesebbet mutat a tükörben. Ez működött, s roppant imponált Zsigának! Azt hiszem, a *commedie del arte* csúfólódó (karcos) bohózata megfelelt a város túlhajszolt, letargiába tompuló (butuló) állapotának. Bár gyakran úgy tűnt, már ez is kevésnek bizonyult a derűs vagy legalább derűsebb hangulat megtartásához, ami nélkül pedig alig-alig érdemes reggelenként fölkelni az ágyból.

– Ki vele! Mi a rosseb van abban az izé..., *tudomisényi* rohadék táskádban?! – érdeklődött immár ilyenképpen Zsiga.

No, erre aztán egyszerre fölébredtem! Ez a leplezetlen, goromba hang Európa mostanra két hírhedt politikai szélhámósát villantotta emlékezetembe, a társadalmi fennforgatás két újdonsült apostolát: Saul Alinszky-t és Popovicst. Sátáni ajánlataik közt ilyenek olvashatók: „*A fenyegetés gyakran rémisztőbb, mint maga a dolog.*” (Talán csak nem a vascsövekkel szétvert fejekre gondolhattak?) Nevükkel egyszersemind agyamba villant a kérdés, hogy *világrontó* próféciajuk honnan érkezhett. A begorombult Zsiga – az emlékezés kacskaringós útjain – emlékezetembe villantotta egy régi olvasmányomat is, a *Csalhatatlan vér* című amerikai antológiából! S vele a címadó kisregény szerzőjét: Flannery O’ Connor-t. Alkotása már a 70-es évek Amerikájában a *Krisztus nélküli egyházak* létrehozását regényesítette, nyilvános WC-k, s aluljárók falára fölpingált szövegekkel, szimbólumokkal, jelekkel illusztrálva az amerikai metropoliszok folklórját.

Gyanítottam már, hogy Zsigát az előző napon valahol megdolgozták! (Korábban a főntebb leírt hörcsögtempónak jelét sem adta).

– Merre indultál? – kérdeztem tőle.

– Csak úgy a városba... – mondta.

– Tudod, mit? Kísérj el a Centrumig – ajánlottam. – Leadom a vérmintákat, utána fél órára még beülhetünk valahova egy kis traccsolásra.

Így is történt. Főnt, a negyedik emeleti ablaknál leadtam a vérmintákat, s lent, az utcán várakozó Zsigához csatlakozva föl tettem a kérdést:

– Akkor hova?

– Gyerünk a Fácánba – ajánlotta az öreg, aromás kocsmát.

Ajánlata nem nagyon tetszett. Ekkorra már kiszereztem a korábban kedvelt ilyen kocsmákból, ahol annak idején – ifjú titánokkal – gyakran üldögéltünk, s egy sör mellett megváltottuk volna a világot. Mostanában már inkább sehova, de ha mégis úgy fordult, akkor leginkább valamelyik kávéillatos presszóba tértem be. Nem erőltettem a dolgot, a végére szerettem volna járni Zsiga *színeváltozásának*. Ő nagyfröccsöt, én kávéval rendeltem. Mulattatónak találtam a szerepcserét: a szemafornál még Zsiga szondázgatott engem. Lám csak, milyen könnyen kerülhet az ember a cselvető vállalatotiszt szerepébe. Mert hiszen ilyesmire készültem... Először is: Zsigáról már föl se tétéleztem, hogy Alinszkyról vagy Popovicről

akár csak hírből is hallott volna valamit. Az ember arra emlékszik, ami így vagy úgy, de személyesen érinti... Hamarabb elhittem volna Zsigáról, hogy egy NGO-instruktor utasításait követi, mondjuk az olyasmit, hogy: „Ha okos lesz, Zsiga, meglátja, nem fog csalódní bennünk...”

„Hát akkor...” – gondoltam a kávémat kavargatva, s még egy elismerő pillantást röppentve Zsiga felé, hogy az aromás kocsmába: igen jó helyre hozott! Aztán még a tenyeremet is összedörzsöltem, ahogy az asztal fölött kilöttem az első beugrató kérdést:

– Éjjel kettőig nem tudtam elaludni! – mondtam egy felfüstölt olajnyomatra nézve.

– Mi zörgött? Vagy mi a fene miatt? – kérdezte élénken Zsiga.

– Ez a marha Alinszky öt méterről a kapu mellé lőtte a labdát! – feleltem. – Öt méterről...! Pedig a pozsonyi kapus, ez a Popovics láthatón verve volt!

Láttam, hogy Popovics és Alinszky Zsigának legfeljebb, ha svéd biblia, de azért nem akárki volt ő, a Zsiga, mert naprakészen válaszolt:

– Primadonnák... Elmehetnek a picsába!...

– Szerintem is – feleltem, aztán kihörpintve kávékat, fröccsüket, két irányba távoztunk a kocsmából...

Magyari Márton: Öttételes Kép-II. (2015)

Budapesti tanúságok

József Attila sírját keresem

Vége-hossza nincs temetőben járok
József Attila sírját keresem
forró lehelet ér homlokomhoz
– sok éve történt, de nem felejttem –
amikor először olvastam verseit
kortársorssal kerültem szembe
sebes szikraként
olvasója húsába hasított.

Vége-hossza nincs temetőben járok
József Attila sírját keresem
bárkit kérdezek másfelé mutat
– a virág nem hiányzik sírjáról soha –
más és más József Attilája
van mindenkinek akivel találkozom
de egyazon névvel említődik minden szívben
a kortársbánatot keltette remegés.

Anonymus

Egy ember ül
a Városligetben
egy ember bronzból
kámzsás, hallgatag
hajolj le ha arcába akarsz nézni
ködös messzeség
kámzsája redői között
visszahúzódó tengeröböl.

Csak egy „P” betű az aláírás helyett
az önfeláldozás évszázadokkal ezelőtt
gyújtott fénye világít
a történelem mélységeiből
s találkozik a szoborban egy másik világossággal
érezzük nem lehet hiábavaló
sem ma sem holnap
a névtelenek vérverejtéke.

Akkor este a Nostalgia kávéházban

Szentendrén estefelé
ültünk a Nostalgia kávéházban
Juhász Péter, Tasnádi Edit, Beney Zsuzsa meg én.
Nyárból itt feledett napfoltok
játszottak az asztalon
kezünkben akárha nektáros serleg
beszélgettünk sorokat keresve
egy barátság-vers kezdetéhez.

Bár ugyanabban a városban élnek
ugyanazt a nyelvet beszélik
egyikük se találkozott még a másikkal
mielőtt Budapestre jöttem.
Kötőszónak éreztem magam
amely egybeforrasztja a szavakat
egy beszélgetés első mondatában.
akkor este a Nostalgia kávéházban.

Hallok egy hangot

A hétdombú városban ahová indulsz,
készülj – hallok egy hangot –
hogy egy nyolcadik dombot is adj hozzá
mikor hazatérsz Budapestről.

Ha emlékezeted ködösül egy nap
a Duna tűnjön fel
 mintha a Halászbástyáról néznéd,
a hegyes tornyok éreztessék csöndjét
 a síkság fölé terülő égboltnak
csillogjon amikor a nap rásüt
a nem csak két partot
de két embert két emléket két álmot
összekötő nyolc híd
láthatatlan árapályával a Hősök tere
továbbra is gyűjtse óriási szívébe
a körutakon és folyókon átkelve
találkozó embereket
és amikor szedelőzködik a nyár
 susogjon mint a száraz levelek
 az a Földközi-tengeri fuvallat
 amely Szentendre utcáin jött szembe veled.

A nyolchidas városban, amelyben jártál
készülj – hallom a hangot –
hagyj egy kilencedik hidat
amikor eljössz Budapestről.

A „Magyarok” című filmet nézván

Suttogását hallottam
 Hátam mögött két fecsegőnek.

Micsoda egy aga ez
 – mondta az egyik
a gazdára –
még egy korbács sincs a kezében
hogy a csizmáját verje járás közben.

Alkalom is nyílt
 – mondta a másik –
alkalom is nyílt
de nem vitt az ágyába
annyi nő közül egyet is.

A két fecsegő nézi
a vásznon pergő képeket
anélkül hogy látná
egy nagy árnyák remegését
a képek fölött.

*

Egy csepp a sötétben

Egy kislány hat-hét éves,
egy férfi és egy nő kezét fogja.
Háromtagú család.

Sötét napszemüvege mögül
a semmibe mosolyog a nő és a férfi.
Helyettük néz a kislány.

Cseppnyi fény a sötétben.

Augusztusban a balkonon

Augusztusban teliholdnál
nem fuldokolt volna így a sötétben
a balkonján ülő férfi
nem lett volna könnyíze
az ajkához emelt rakinak.

Augusztusban teliholdnál
nem ilyen vers íródott volna.

Mitől lesz emlékezetes

Mitől lesz emlékezetes majd ez az év?
Azoktól a fekete felhőktől
amelyek a Nap és közénk furakodtak
nyárra készülődő napjainkban?
Vagy talán attól, hogy a legforgalmasabb órákban

akárha egy átvonuló ölyvárnyéktól
csöndbe fulladtak az utcák?

Tavalytól mostanáig

Tudom nem hallgattál volna
megtaláltad volna a módját a beszédnek
talán a tél utolsó napjaiban
amikor már alig füstöl egy-egy kémény
kéklik a márciusi ég
talán amikor feltűnnek az első fecskék
a módját megtaláltad volna tudom
hogyan elmondd mi minden történt.

Mi történt tavalytól mostanáig
nem tudják nem kérdezni a fecskék
és nem tudod nem elmondani te sem.

Vendégség

Különböző színű emberek
gyermekai Dél-Amerikának
Afrikának
Ázsiának
Rotterdam utcáin

Évszázadokkal ezelőtt a hollandok
Nem várt vendégei voltak őseiknek
Ha várt, ha nem várt most
Rajtuk a vendégség sora

Felirat

lovamat
a sehol meg nem állás
szépségéhez kötöttem

Anya és fiú

A fiú nézi

a lépni nem merő anyát
belekarol, hogy induljon
és eszébe jut a régen elmúlt:
Olyan voltam egykor, mint ő
a lábam remegő, bizonytalan
vártam nyújtsa a karját
óvjon, amikor elindulok...
ugyanaz az aggodalmas várakozás,
ugyanaz a szerető összetartozás
változtat irányt kettejük között.

Két ország egymás mellett

Mint két ország egymás mellett olyanok vagyunk,
a hold előtt elvonuló felhő
először téged borít sötétbe aztán engem
felőled felém fúj emitt,
amott felőlem feléd
a halántékunkat hűsítő szél.

Mint két szemközti part olyanok vagyunk
elválaszt egymástól és egymáshoz köt
a köztünk ballagó folyó
mint a történelem egymást követő lapjai olyanok vagyunk
az egyiken kezdődő mondat
a másikon ér véget.

Amikor eljönnek az aratás napjai
mint két szájon ugyanabban a percben
megjelenő mosoly olyanok vagyunk
mint két verejtékcsepp olyanok vagyunk
az együtt létrehozott és
testvériesen megosztott világ homlokán.

Homokos tengerparton

A homokban sétálók nyomát
elmoszák a hullámok

Amikor egymáshoz szólnak
elviszi hangjukat a víz

Mennek mégis a homokban
lábukkal újabb nyomokat róva

Mégis szólnak egymáshoz
új szavakat találnak ők ketten

Beszélőn

Fiam, hegyeken áthágva
jöttem a beszélőre
– a mi hegyeinken –
örömömet megmosva a folyókban
– a mi folyóinkban –
reggeli széllel befonva a hajam
– a mi reggeli szelünkkel
a hangomat a mi ottani
virágainkhoz érintve jöttem:
Hogy vagy?

Íme évek múltán, fiam
szemtől szembe látjuk egymást
ha köztünk van is a szögesdrót
neked is a homlokodat kell nézned
amíg el nem oszlanak sorban a felhők
amíg meg nem látod rajta
a neked elhozott otthoni eget.
Mert egy szögesdrót nem állíthatja meg
se a te pillantásodat se az enyémet
a lényeg, hogy a szemünk ne hallgasson:
Hogy vagy...

Fiam, a beszélőn
altatódalokat akartam énekelni
– nyugtatni álmatlan éjszakáid –
dalokat akartam énekelni
– a lagzidra őrizgetett dalokat –
siratódalok csomósodtak torkomban
– egy-egy cséplés-tűz mindegyik –
énekelnék, ha nem volna tilos
a saját nyelvünket használni.
De ez sem akadályozhatja meg, fiam
se amit én akarok mondani, se azt amit te
Elég, ha belefér ebbe a szóba:

Hogy vagy!

Egyetlen szóval fogom kezeidet a kezembe
– hogy megdörzsöljem, ha fáznak –
egyetlen szóval szorítlak mellemre
– a délelőtt legárvább óráján –
egyetlen szóval adom tanácsom
– a kegyetlenség erősítsen meg téged –
egyetlen szóval ér hozzád óhajom
– változzon a nap, de te ne változz –
hiába annyi erőszak, tilalom és akadály,
szégyenkezzenek, akik közénk állítják őket:

Hogy vagy?!

Hozzám ne érjen!

Eső szemerkél
befelé húzódik az ablakban a virág
szinte szól: Nehogy rám csöppenjen!

A városhoz még nem szokott, de már idegen a mezőktől.

Az év fordulóján a hajón

Hajón ülök az év fordulóján.
Távoli havakról hoz hírt
a tengeren az első idei szél.
Ráront a vízre ezüst kaszával
mintha búzamezőbe váгна
végigfut hátrahagy megannyi kévét –
a hallgatag utasok gondolatait.

Reszketünk. Ím az első hófelhő
úszik odafönt.
Kérdezzetjük egymást:
Havat hoz? Vagy valami mást?

Tasnádi Edit fordításai

A most éppen százesztendőös Török Köztársaságban szinte minden Mustafa Kemal Atatürkkal kezdődik – vele kezdődött az én műfordító pályám is. 1981-et írtunk. A modern Török Köztársaság megalakítója születésének századik évfordulója alkalmából felkértek, hogy az Akadémián rendezendő emlékülésen tartsak előadást *Atatürk a török irodalomban* címmel. Akkoriban nem volt könnyű nyomon követni egy NATO-ország irodalmi életét, így kellő források híján Bulgáriában élő török író ismerősömtől, Fahri Erdinçtől kértem segítséget, ő viszont hasonló okokból isztambuli költő barátjának, Kemal Özernek továbbította leveletem. Tőle aztán hasznos anyagokat kaptam. Köszönő levelemre adott válaszában magyar versek nyersfordítását kérte tőlem, többek között József Attiláét, akit már a török *Militan* című folyóiratban a franciából fordított versek olvastán századunk egyik költőóriásának érzett. Miután azonban én eleinte úgy véltem, hogy a versfordítás sokkal komplexebb dolog annál, semmint hogy levelezés útján le lehessen bonyolítani, meg kellett teremtenünk Budapesten, illetve Isztambulban a személyes találkozás lehetőségét. Minthogy a közös munkára minden esetben csak néhány napot fordíthattunk, az előkészítő munkálatok évekre nyúltak. Ráadásul akkoriban a levélfordulók is hetekig tartottak. Így csak 1986-ban jelenhetett meg első török József Attila-kötetünk, a *Temiz Yürekle* ('Tiszta szívvel'), ám 2005-ben második kiadása is lett; 1997-ben a könyvesboltokba került Radnóti-válogatásunk *Köpüklenen Gök* ('Tajtékos ég') címmel; azután a *Yüzünün Arkasında Mayıs – Macar Kadın Şiirinden Seçmeler* ('Arcod mögött május – válogatás magyar költőnők verseiből') című kis kötetet adhattuk még az olvasók kezébe, és már dolgoztunk egy

komolyabb magyar költészeti antológián is, de ezt a tervünket tragikus módon keresztülhúzta a költő váratlan halála...

Kemal Özer (1935–2009) a patinás *Cumhuriyet* c. újságnál kezdett dolgozni, majd hosszú évtizedeken keresztül szerkesztette a legrangosabb török irodalmi folyóiratot, a *Varlıkot*. Az *İkinci yeni* („Második új”) elnevezésű költőnemzedék egyik legnevesebb tagja, költészete eleinte mintha távoli hangok hívását követné, az 1970-es évektől azonban a társadalmi mozgások, hazája és a világpolitika helyzete felé fordul. 1982-ben volt a vendégünk, élményeit külön versciklusban örökítette meg. Válogatásunk ezekből a versekből is szemezget.

T. E.

Magyari Márton: Torzó (2021)

HERMANN JUDIT

Ízek és emlékek

(részlet)

Megkértek egy rabbit, akinek a nagyapja még a Baal Sém tanítványa volt, hogy meséljen el egy történetet. – A történetet úgy kell elmesélni – mondta –, hogy segítsenek vele az embereknek. – Majd hozzátette: – A nagyapám béna volt. Egyszer megkértek, beszéljen a tanítójáról. És akkor elmondta, hogyan szokott a szent Baal Sém ima közben szökelleni és táncolni. A nagyapám ott állt és beszélt, és a történet annyira magával ragadta, hogy egyszer csak neki is szökdécselni és táncolnia kellett, ahogy mestere is tette. És e percben kigyógyult bénaságából. Így kell a történeteket elmondani.

(Martin Buber: Haszid történetek.

Fordított: Rácz Péter, Atlantisz könyvkiadó, 1995.)

A római hotel teraszán, a nemzetközi társaság magyar asztalánál én voltam egyedül, aki nem panaszkodtam a vacsorára. A Nemzetközi Keresztény Zsidó Tanácsnak a világ különböző városaiban rendezett konferenciáin, melyeken a zsidó-keresztény kapcsolatrendszeret valójában már hetven éve elemzik, az étkezések összeállításánál mindig komolyan figyelnek a különböző felekezetek igényeire. A magyar résztvevőknek ez sokszor nincs ínyére. Legtöbbször hiányoznak ugyanis a húsok, vagy túlzóan egyszerűsödik le a menü, hogy megfeleljen a különböző felekezeti előírásoknak. Számomra azonban a meleg római estében semmi nem lehetett rossz. Ha van az asztalon akár csak egy is a paradicsomban úszó zész-tákból, a fényes mázú, vaníliás, mandulás pitékből, és két asztalt borítanak be a háromszögletűre szeletelt görögdinnyék, már semmi nem lehet rossz.

Ezen a konferencián élénken felfigyeltem pesti szervezetünk főtitkárának javaslatára: „Írjunk keresztény-zsidó szakácskönyvet!” Arra gondoltam, nem olyan szakácskönyvet kellene írni, ami elbeszéli a zsidó és keresztény konyhák technikáját, receptjeit, a háztartások szokásait, hanem olyat, ami rámutat a kapcsolatokra. Nemcsak a kölcsönhatásokra, hanem elbeszéli a valóságos történeteket, a békésebb időkben még létező szomszédi kapcsolatok gazdagító tapasztalatait. Amikor az ízek óhatatlanul üzentek egymásnak. Talán személyes sorsom, keresztény anyám és zsidó apám nagyszerű élettörténetén keresztül felismerem ezeket a folyamatokat, és emlékezni tudok rájuk. Valójában készen is állok erre, hiszen

amikor ihletet kapok, és úgy érzem, írnom kell, valamiféle hálával kell adóznom a múltnak, szinte minden emlékem ételekhez, főzéshez, együtt-étkezésekhez kapcsolódik. Ilyenkor, ha más nincs kéznél, a munka üres perceiben, itt Cambridge-ben, a Tesco pénztárában megnyomom a pénztárcédula gombját, és ezekre a papírszeletekre kerülnek a gondolataim. A cédulák formája miatt Tesco-Védáknak hívom őket. Jellemző a mi időnkre! Már az elmélkedés, az életről magáról szóló gondolkodás színtere is a Tesco. Szupermarket világ.

Mindazonáltal a késztetésekre hallgatva én örömteli étkezéseim emlékezetének könyvét szeretném megírni. Valamiféle *Book of Indulgences*-t, ahogy angol barátom mondja. A „*Szép élvezetek könyvét*”. Képzeteimet olyan szélesen és olyan intenzíven töltik be ezek az emlékek, hogy remélni merem csak, felidézésükben nem pusztán a torkosság tanúi lesznek, hanem hordoznak majd az élet jobb megismerését szolgáló üzenetet is.

**

Amikor egyfajta személyes szakácskönyvet, örömteli étkezéseim emlékezetének ilyen könyvét szeretném megírni, talán mégsem saját emlékemet beszelném el elsőnek. Azzal a sokszor hallott elbeszéléssel kezdeném, melyet anyám mesélt sokszor a legközvetlenebb átéléssel. Azokkal a képekkel, melyeket ezek a mesék láttattak velem. Az alkonyati vacsorákkal, amikor a család fiatal tagjai, a karcsú derekú, hullámzó hajú, gyönyörű olasz lányok, a nyilasok elől a családnál bujkáló, sovány, zsidó apámmal együtt alkonyatkor felkapaszzkodtak a keskeny, vidéki utat szegélyző eperfákra. Vacsorázni. Anyám olyan belső meggyőződéssel beszélt a boldogságról, kacagásról, csevegésről és a gyümölcs jó ízéről, hogy nemcsak láttatta velem az alkonyatban elterülő utat, hanem egy igazán jó vacsora képét is nyújtotta vele. Mennyire nem a jóllakás, vagyis mennyire nem a gazdagság a jó vacsora titka! Talán az együttlét, talán maga az életet adó táplálkozás öröme a titok.

A magyarországi eperfák különleges üzenetet hordoznak. Valamilyen értékes elegancia lengi őket körül. Fehéres zöld, pici fekete pöttyökkel ellátott gyümölcsük nem esik túlzásokba. Inkább sejtet valamilyen csodás aromát, illatot. Csak néha édes intenzíven. Az édességet is inkább csak sejteti. Delikát – a szó igazi értelmében, ahogy azt más nyelveken mondják ennél sokkal 'rangosabb' dolgokra. Ez a szederszerű gyümölcs szívesebben marad 'vadon', a szegények vacsorájának. Nem lényeges, hogy nemesíthető-e, nemesítik-e, hiszen ő már nemes. Hozzá tartozik az utak menti gyönyörű fa, és az alkonyat. Számomra pedig a pécsi Sétatér ódon falai is, melyeknek tövében a pécsi nyár odaadón terült el minden évben lehullott gyümölcsük szőnyegén. Igazi szakácskönyvben valószínű ehhez a bekezdéshez nem is lehetne receptet ajánlani. Semmi nem pótolja azt az élményt, amit az illatos zamat nyújtott, ha az ember iskolából jövet, éhesen, elért egy pici

gyümölcsöt a fán. Az illatnak és édességnek ez az emléke számomra a régi kőkerítés, a mögötte lévő nyári színház elszállott hangjai, halványlilás fényei, az évszázados fák, a pécsi délután íze is.

Anyám elbeszélése pedig maga a történelem, bármilyen fellengzősen hangzik is ez. A nyáralkonyati vidéki út fáin vacsorázók képében ott volt a nélkülözés, a családi, emberi összetartozás, a veszély, a hősiesség nyoma is. Az igazi történelem. És persze a saját „történelmem”, mert abban a szerelemben fogantam, ami anyám és apám között apám bujkálása hónapjaiban, ott, az útmenti kis faluban bontakozott ki. Soha nem láthattam, elbeszéléseikből mégis előttem áll a kis földes szoba, ahol a dupla ágy vastag dunyhái alatt apámat rejtegették. Mellette a tüdőbetegnek álcázott anyám feküdt, hogy az esetleg razziázó nyilasoknak legyen mit mondani, miért nem lehet a szobába belépni. Az ilyen razziák ellen nagyapámat valamennyire olasz állampolgársága is védte. Hozzá nem jöttek, vagy talán nem is jöhettek kutatni a nyilasok. Ahogy elbeszéltek azonban, mégis sokszor kellett apámnak a hívatlan vendégek elől a szoba kis ablakán át a havas udvarra ugrani, és ott rejtőzni egy ideig. Hogyan merészelte mégis szerelmesen a hóba írni ilyenkor anyám nevét? Pedig ezt tette, és sokszor mesélte is el nekem: „Az ablakon át láttuk a solymári hegyeken feketéllő német katonák vonulását.”

**

Nem lehetne csak úgy „megrendelésre” írni. Akkor kellene leírni valamit, amikor az emlék tényleg érzéssel telítetten, és sürgetően jön elő. Most mégis gazdagítani szeretném az ételekkel és evéssel kapcsolatos élményeimről írottakat, és észreveszem, hogy erőlködnöm nem kell sokat. Most meséltem a munkatársaimnak a hűvös, szürke, nedves munkahelyi étkezőben, a decemberi, négy órakor már sötét angol égboltra kitekintve, milyen meleget árasztanak a forralt borok a téli hideg pesti utcákon. És milyen fényesek az Ádventek Bécsben! Mennyire élvezte drága anyám az ünnepi teret a bécsi Városháza előtt! Azokat a jó zsíros kenyereket! Persze ezek külön „műfajt” képviseltek Bécsben, mert nagyon jó volt az erre használt kenyér. Tömör, friss, barna, de nem túlságosan sötét kenyerek voltak ezek, a héjukon a fehér lisztcsíkokat még ott hordták, és nagyon jól illett hozzájuk a töpörtyűs zsír. A hozzájuk járó grog számomra nem volt lényeges, bár teljességgel összetartoztak.

Szegény anyám nincs. Valószínűleg karácsony sincs úgy már. Micsoda vakmerőség ilyen mondatok mellett a halászléről írni, de most ezek emléke tör elő, ez beszéli el és fedi az anyám halála felett érzett fájdalmat. Azok a karácsonyi halászlék ugyanis az „élet” kategóriába” tartoztak. Örülök is, hogy azóta tudom már, a hal rituális jelentőségű a keresztény-zsidó kultúrkörben, és valószínűleg más vallásokban is. Erre persze senki nem gondol, mert nem is kell rá gondolni, de mégis nálunk a halászlé mindenképp a karácsonyesték középpontja volt.

Elkészítése a leggyönyörűbb munka volt annak ellenére, hogy igazán nem szép és nem kellemes még húsupban élő halakat vagdalni. Mégis, kis megrendüléssel ugyan, de szép munkának éreztem. Ezekből a friss halakból tisztaság áradt. Büszkén őriztük meg kincsként a belsősegeket és a vért is belőlük, hogy felhasználjuk a levesben. Ez 'kóser' vér. Ez eszencia. A halászlébe bele kell kerülnie a friss, nagy gerinceken még ott maradt véren túl is minden megmaradt vérnek. Ha a már forrásban lévő levesbe bele tudtam önteni a tál mélyén rekedt vért, az étel sűrűségének és zamatának egyik záloga volt. Mint ahogy a nagy pontyok hólyagjai is. Ezek ott úsztak a gyönyörű színű, jó paprikáktól piros lében, a kivillanó fehér haldarabok között, és ahogy főtt a lé, lassan kipukkantak, és ízüket a levesnek adták. A halászlé persze nem leves. Itt a sűrűségben nem lehet hajszálnyit sem tévedni. Ez olyan kategória, mint a Mahler-szimfóniák. Gazdagságuk miatt ott sem lehet a mű másodpercet sem túl rövid, sem túl hosszú.

A halászlé esetében épp úgy, mint minden igazán nagy ételnél, a lábos sem mindegy. Amikor anyám halála napját követően a kamrába léptem, és láttam a hurokra akasztott nagy piros halászléslábost, meggyőződésem volt, hogy anyám egyik legnagyobb kincse függött ott. Szegénysége jele, és ugyanakkor a legnagyobb gazdagság jelképe volt egyszerre ez a lábos. Anyám tulajdona. Ereklýe.

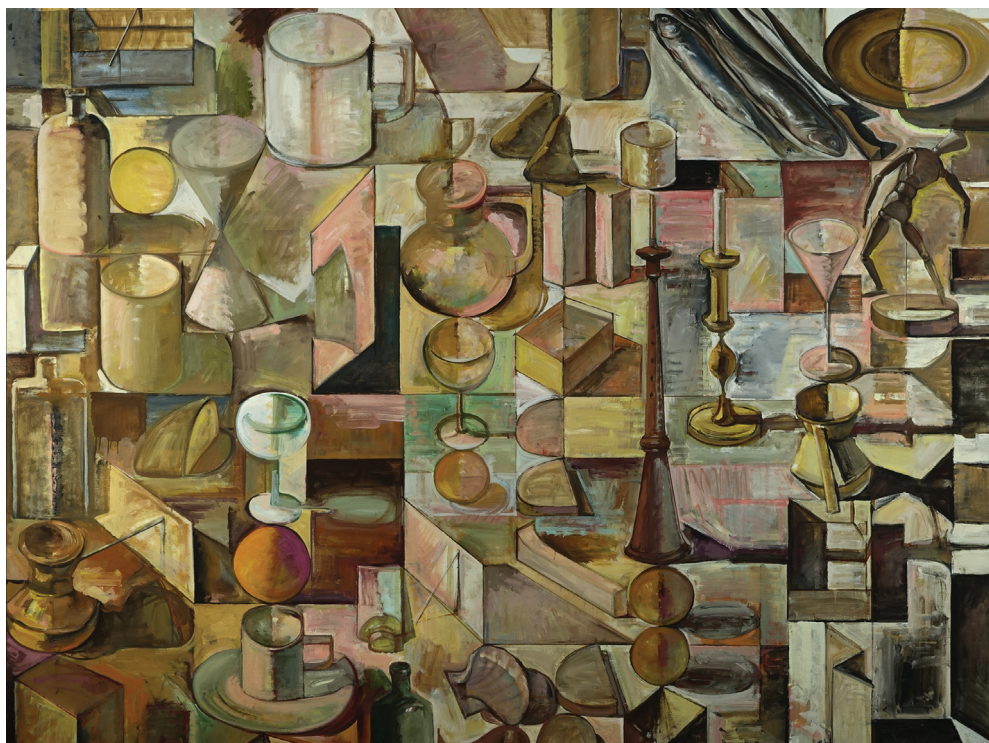
**

Egy másik konyhai eszközre is mint a család egyik legnagyobb ereklýéjére tekintettünk. A krumplinyomóra, amiért apám az esztergomi fehérszalagos, kikeresztelkedett zsidó munkaszolgálatosok táborigonyhájáról a tábor mellett lévő Domonkos zárdába kéretőzött egy napon, hogy kölcsönkérjen egy krumplinyomót. Meg is kapta, de nem tért vissza a táborba vele. Tudta, hogy másnap a tábor Németországba indul, ami a halállal egyenlő. Sokszor elmesélték, hogyan állt akkor a Dunára mutatva fiatal anyám a folyó partján, hogyan mondta el, hogy nem akar apám nélkül élni, és hogyan álltak ekkor nagyapám elé. Apám azt mondta nagyapámnak: „Természetesen nem kell befogadnia, visszautasíthat, hiszen tudom, mit jelent ez.” Nagyapám válaszolt: „Csak egy életünk van fiam, gyere be”. És rejtegették hosszú hetekig a beágyazott ágy dűnyháí alatt.

**

Hogy lehet, hogy egy életen át őrizték, és természetes módon használták ezt a krumplinyomót? Mennyire más, és egyedűli módon volt jó minden krumplipüré, ami azzal készűlt. Mert nem elég a vaj, a só, az előre melegített tej? Az ezzel készűlt pürék nagyszerűségét állaguk miatt, azt hiszem, a nyomó adta meg. Teljes természetességgel használtuk ezt a krumplinyomót. Története jelentősége csak a legutóbbi években vált fokozatosan tisztává előttem. Ahogy készűlt a

szilvászombóc, a kis asztal mellett ülve a története előkerült, ahogy néha anyám „mesélt”. Nagyon rövid elbeszélések voltak ezek. Egyszerűnek hangzó válaszok jöttek a kérdéseimre is. „Hogy lehet, hogy Ómami nem került Auschwitzba?” „Megszakadt a szíve, infarktust kapott a németek bejövetele napján” – mondta anyám teljes egyszerűséggel, minden „pátosz” nélkül. Azt hiszem, meghaladta világa kereteit, és feladatát is, hogy elmezze a mondottakat. „Láttuk a tűző napra, a járdára kitett pólyás csecsemők sorát” – mondta egyik elbeszélésében, és valóban, nem is kellett tovább kommentálnia ezt.

Magyarai Márton: Végtelen csendélet (2004)

Queer jelenségek az irodalomban és annak pszichológiai-társadalmi vonatkozásai

A queer fogalma

A queer kifejezés megközelítését kezdhetjük annak rögzítésével, hogy ezt a fogalmat az 1990-es években kezdték el úgy használni, hogy már nemcsak egy pejoratív kifejezés volt a homoszexuális személyekre (a. m. „buzi”), hanem ennél lényegesen sokrétűbb összefüggések kifejezésére szolgált.

A queer hazájának számító Amerikai Egyesült Államokban radikális meleg csoportok voltak az elsők, amelyek az ún. szexuális ellenforradalom időszakában a queer szót megkülönböztető terminusként alkalmazták a szexuális kisebbségek összességének jelölésére. A queerrel kapcsolatos események további alakulása szempontjából jelzésértékű mozzanat volt, hogy a meleg férfiak ezen újfajta szóhasználatával szemben a homoszexuális nők ideológiailag érzékenyebb tagjai szinte azonnal tiltakozni kezdtek. A tiltakozó nők ugyanis azt gondolták, hogy a queer kifejezés egy újabb alkalmas eszköz arra, hogy a férfiak a leszbikusokat beolvassák a férfiak által uralt kultúrába. Ezek szerint a leszbikusok, identitásuk elfogadtatása érdekében, olyan álláspontot is képviseltek, ami nem egyszerűen a társadalmi megítélésüket érintette, hanem egyúttal az évezredes heteroszexuális alapon álló fogalmi kategóriák megkérdőjelezését és elutasítását jelentette.¹

A queer fejlődésének folyamatából azért emeltük ki a leszbikus teoretikusok ellenvetését, mert ez a mozzanat rámutat egy alapvetően fontos gondolkodásbeli változásra. A különböző nemi identitású személyek, csoportok között megjelenő ellentét a queer kifejezés körül ugyanis azt jelzi, hogy jelentős fordulat történt a nyugati kultúrában az egyén megítélését illetően. Ez a fordulat abban érhető tetten, hogy a heteroszexuálistól eltérő viselkedésű szubjektum meghatározása során előtérbe kerültek a társadalmi és a biológiai nem, valamint a szexuális beállítódások kérdései, és a queer hívei egyre teoretikusabb módon kérdezték rá a kultúra természetesnek vett fogalmaira.

A queer, amely tehát civil politikai akciókhoz kapcsolódva jelent meg újfajta minőségében, ezután amerikai egyetemeken meleg és leszbikus stúdiumok for-

¹ McLAREN, Angus: *Szexualitás a 20. században*. ford. NAGY Mónika Zsuzsanna. Budapest: Osiris, 2002. 272. p. ISBN 963-389-268-6

májában is intézményesült. Ez tovább szélesítette, problémafelvetéseiben mélyítette a queer tudományos, valamint társadalmi diskurzusainak összefüggéseit. Manapság ezért a queer már egy egészen komplex ideológiát jelentő kifejezés, amelynek hatalmas irodalma és számos társadalmi vonatkozása van.

Érdeemes megjegyezni, hogy bár eddig az amerikai eseményekkel összefüggő történésekre utaltunk, természetesen a queer és a hozzá kapcsolódó jelenséghalmoz Európa-ban is megfigyelhető. Példának okáért az ezredfordulót követően hazánkban szintén jelentősen gyarapodott a queerrel foglalkozó teoretikus munkák száma, ha a társadalmi vetülete nem is lett olyan markáns és botrányos, mint a tengerentúlon.

A továbbiakban azokat a szellemi hagyományokat és kategóriákat vesszük számba, amelyek a queer ideológia létrejöttének alapjául szolgáltak.

A szexualitást illetően az előzőekben jelzett gondolkodásbeli változással kapcsolatban úgy is fogalmazhatunk, hogy a homoszexualitásnak két alapvető felfogása alakult ki: az egyik az esszencializmus, a másik a nemi konstruktivizmus, miként Csehy Zoltán *Szodoma és környéke*² című kötetének bevezető fejezetében olvashatjuk. Az esszencialisták természetes kategóriaként kezelik a szexuális irányultságot, amelynek van egy determináló, változatlan magva, lényege. A nemi orientációt meghatározó esszencia fogalma az egzakt természettudományokból fakadó eredményeken alapszik, amely a homoszexualitást betegségnek, a normától való eltérésnek tekinti.

A most tárgyalandó konstruktivizmus felfogásában viszont a szexualitás kor- és kultúrafüggő, amit csak társadalmi kontextusok rendszerében lehet helyesen megközelíteni. A konstruktivista elméletek szerint a személyiségvonások része a nemi identitás, ami adott szociális környezetben alakul ki. Az egyén identitásának szexuális megnyilvánulása, performativitása nagyon sokféle lehet, de az identitáskonstrukció mindig a környezet által képviselt nemi és társadalmi normákból ered. A konstruktivista felfogás teszi lehetővé, hogy egyes vélemények szerint nincs is homoszexuális lényeg, stabil homoszexuális állapot. Mary McIntosh megalkotás-elméletében például a homoszexuális performativitás a társadalmi szerepkihívásokra adott tudatos válasz. Hátterében a szexuális vágy, a libidó működésbelépése áll, aminek az irányultságát az egyén tudatosan alakítja, összhangban saját identitáskonstrukciójával.

Diana Fuss, amerikai irodalomkritikus identitáspolitikával foglalkozó tanulmányában a homoszexualitás társadalmi megalkotottságának elgondolásait veszi számba. Az 1970-es évektől megszorodó elméletek hátterében a meleg és leszbikus mozgalmak megnövekedett aktivitása található, ami a homoszexualitás

² CSEHY Zoltán: *Szodoma és környéke. Homoszocialitás, barátságretorika és queer irányulások a magyar költészetben*. Pozsony: Kalligram, 2014. 19–20. p. ISBN 9788081017544

elméleti hátterére vonatkozóan is ösztönzőleg hatott. A konstruktivista megalkotás-elméletekről szólva Fuss megállapítja, hogy több szempontból is előremutató elvi rendszerről van szó.³ Az invencióelméleteknek is nevezhető megközelítések ugyanis a homoszexualitást nem állandó és egységes állapotként értelmezik, és ez lehetőséget ad a kultúrán belüli különbözőségek föltárására. Olyan elvi rendszerekről van szó továbbá, amelyben nemcsak a homoszexualitás tanulmányozható, hanem általában a szexuális identitás kialakítása. Ehhez kapcsolódva a szexuális kategóriák nem változatlan jelenségeként szerepelnek, ami sokkal jobban kifejezi a koronként változó szexuális szerepek megítélését. A szerző, egyéb mellett, előnyként értékeli azt is, hogy a konstruktivista elméletek a homoszexualitással kapcsolatos kérdéseket kontextusba helyezik, valamint azt, hogy a történeti összefüggések feltárására törekednek. Mindezek miatt a megalkotás-elméletek jól alkalmazhatók a szexuális identitások bonyolult problémájára. (Ugyanakkor megjegyzi, hogy a pszichikai tényezők figyelmen kívül hagyása gyengíti ezeket a koncepciókat, holott épp Freud volt az, aki a homoszexualitásról szólva a környezet befolyásoló hatásáról beszélt.)

A queerhez tartozó elméletek döntően a konstruktivista felfogást viszik tovább, sokszor olyan elméleti rendszert alkotva, amelyre XX. századi tudásmodellek is hatással voltak. Ezek közül kettőre szeretnénk kitérni, hogy aztán a dolgozat következő részében a queer legbefolyásosabb teoretikusának koncepcióját és az ebből eredő törekvéseket ismertessük.

Michel Foucault *A szexualitás története* című esszékötetében az európai ember szexualitását helyezi egészen új összefüggésbe a közösség és a hatalom viszonylatában. A történész gondolatai mélyrehatóan és széles körben változtatták meg a gondolkodók szexualitásról vallott elképzeléseit. Kiindulási pontja az, hogy a szexualitás nem természetes, biológiai állapot, hanem a diskurzus terméke. Kis kitéréssel megjegyezzük, hogy maga a diskurzus modern fogalma is foucault-i alkotás, és meghatározó elemét képezi annak, ahogy ő a világ eseményeit értelmezi. Már 1970-ben ennek a terminológiának és a hozzá kapcsolódó elvi megfontolásoknak szentelte a Collège de France-ban megtartott székfoglaló beszédét.⁴

Visszatérve a foucault-i terminushoz, a diskurzus azt a mechanizmust jelöli, amely révén egy társadalom megalkotja saját normatív viszonyainak kategóriáit. Ilyen kategória például az egyén identitása, amelynek részét alkotja a szexuális azonosság-tudat is. Foucault véleménye szerint tehát a modern szubjektivitás különböző hatalmi rendszerek befolyásolása révén jön létre, ezt a fajta befolyásolást illeti a diskurzus kifejezéssel. A hatalmi hálózatok megléte nem jelenti azt, hogy

³ FUSS, Diana: *Leszbikus és meleg elmélet: az identitáspolitika kérdése*. ford. VÁNDOR Anna. Replika, 1998/december, 223. p.

⁴ FOUCAULT, Michel: *A diskurzus rendje*. ford. TÖRÖK Gábor. Holmi, 1991, 868–889. p.

rákényszerítik az emberre a „kész” kategóriákat, sőt Foucault kifejezetten cáfolja a represszív, tiltó, elnyomó hatalom érvényességét, ezt fejezi ki a diskurzus fogalmával, ami eredetileg beszédet, közlést jelentett. Az emberi gondolkodásban konvencionálisan meglévő „elnyomó hatalom”-mal szemben inkább a „beszédre-bujtogatás” kifejezést gondolja alkalmasnak, vagyis a hatalom produktív és lehetőséget adó tényező arra, hogy például különböző identitások megszületheszenek, ahogy ezt idézett könyvének a *Represszió hipotézise – A beszédre-bujtogatás* című részében fejtegeti.⁵

A perverzitás születése című fejezetben pedig pontosan a „normális” szexualitástól eltérő, így a homoszexuális identitás kialakulásának folyamatáról beszél. A marginalizált szexuális identitások, írja a szerző, épp azáltal tudnak létrejönni, hogy létezik a diszkurzív hatalmi rendszer. Ennek bizonyítéka, hogy a társadalom történetének utolsó két évszázadában nem megritkult, hanem felerősödött a szexualitásról folyó diskurzus. Ez azt jelenti, hogy a pszichiátria, a jog, az irodalom behatolt a perverzítások területére, ott megjelent a társadalmi ellenőrzés igénye, viszont ezzel együtt a homoszexualitás elkezdett magáért beszélni: követelte, hogy ismerjék el legitimitását, azaz a homoszexuális ember már identitásként definiálta önmagát – ez is a diskurzus eredménye.

Foucault gondolatainak arányaiban terjedelmesebb taglalása részünkről azt jelzi, hogy a queer mögött lévő posztstrukturalista koncepciók elvi alapja a foucault-i gondolkodásban rejlik. Ezt még egy vonatkozásban szeretnénk megerősíteni, nevezetesen az ellenállás kérdésében. Láttuk, hogy a francia történész szerint a hatalom nem elnyomó erő, ezért nem is támogatja az olyan felszabadító stratégiákat, mint a tilalmak áthágása. Szerinte a korábban megtagadott és elnémított szexuális identitások kimondása nem jelenti a hatalommal való szembeszállást, és önmagában ez nem bír transzformatív hatással. Az ellenállások összességét a hatalmi viszonyok sokféleségének másik elemeként értelmezi, így a valamivel való szembenállás nem a dolgon kívül álló szembenállást jelenti, hanem azt, hogy maga a sokféle formában megnyilvánuló ellenállás is része a hatalmi rendszernek; a diskurzus fogalmát használva: a diskurzus a hatalom mechanizmusain keresztül létezik, még ha nem is áll annak szolgálatában. A hatalommal való szembenállásnak ez a kritikus bírálata nagy hatást tett a lesbikus és meleg, később queer elméletre és gyakorlatra.⁶

Foucault munkásságán kívül szeretnénk utalni a svájci nyelvész, Ferdinand de Saussure konstruktivista rendszerére is. A XX. század elejének tudományos vi-

⁵ FOUCAULT, Michel: *A szexualitás története. A tudás akarása*. ford. ÁDÁM Péter. Budapest: Atlantisz, 1996. 19.-38. p. ISBN 9789639165380

⁶ JAGOSE, Annamarie: *Bevezetés a queer-elméletbe*. ford. SÁNDOR Bea. Budapest: Új Mandátum, 2003. 83. p. ISBN 9789639494183

lágában fordulatot hozó nyelvész felfogása szintén befolyásolta a queer identitáskonceptiókat. Saussure azt mondja, hogy a nyelv nem annyira tükrözi, mint inkább konstruálja a társadalmi valóságot. A nyelvi rendszer nem egy másodrendű jelölője a létező dolgoknak, amely leírja ezeket, hanem a nyelv alkotja és teszi jelentőssé azt, amit látszólag csak leír. Saussure arra vezet bennünket, hogy a személyes és benső énről való fogalmainkat a nyelven keresztül megalkotottként fogjuk fel.⁷ A queer gondolkodók számára ez azt jelenti, hogy a személyes identitáskonstrukciókban a nyelv által felkínált fogalmak megválasztása nem egyszerűen a megfogalmazás kérdése, hanem a dekonstrukciójukat célzó tevékenységük kulcseleme. Azokat a nyelvi kategóriákat például, amelyek a leszbikus vagy a meleg szavakban jelennek meg, újra kell gondolni, mert általuk válik lehetségessé a szubjektivitás érvényesebb megalkotása.

A queer-ideológia

A Foucault, Saussure és mások (így Freud vagy a szintén pszichológus Jacques Lacan etc.) által megfogalmazott gondolatok vezettek oda, hogy a szubjektumról, az egyénről való elképzelések egészen új megvilágításba kerüljenek a XX. századi társadalomelmélet és humán tudományok területén. Az új megközelítések gyakorlati célokra találtak a 60-as évektől kezdődően, ahogy az emancipációs küzdelmek felerősödtek a nyugati társadalmakban (1.3). Ezekben az aktivizmusokban egyre markánsabb lett a feminizmus, illetve leszbikus feminizmus, amely saját jogainak elismertetéséért küzdve rákényszerült arra, hogy megkérdőjelezze a szexuális identitás hagyományos értelmezését. Igyekeztek újradefiniálni a nemiséget, a biológiai nem és társadalmi nem (gender), a szexualitás fogalmának érvényességi körét. Döntően a feminista teoretikusok munkáiból alakult aztán ki a queernek nevezhető ideológia.⁸

A következőkben a nagy hatású queer gondolkodó, Judith Butler koncepciójának, gondolatmenetének legmarkánsabb elemét fogjuk bemutatni, s ezen keresztül igyekszünk képet adni arról, amire a queer kifejezést használják. A szerző legismertebb könyve a *Gender Trouble* (1990, New York), amely magyarul 2007-ben jelent meg, *Problémás nem* címmel.⁹

⁷ SAUSSURE, Ferdinand: *Bevezetés az általános nyelvészetbe*. ford. B. LŐRINCZY Éva, Budapest: Corvina, 1997. 39–52. p. ISBN 9631344142

⁸ JAGOSE, Annamarie: *Bevezetés a queer-elméletbe*. ford. SÁNDOR Bea. Budapest: Új Mandátum, 2003. 113. p. ISBN 9789639494183

⁹ BUTLER, Judith: *Problémás nem. Feminizmus és az identitás felforgatása*. ford. BERÁN Eszter, VÁNDOR Judit, Budapest: Balassi, 2007. 1.-80. p. ISBN 9789635066582

Judith Butler gondolatai azért olyan fontosak a témánkat illetően, mert ugyan elsősorban a feminizmus nőképével kapcsolatos megfontolásaival, de mégiscsak a társadalom nemi szerepekre vonatkozó alaptéziseit kérdőjelezte meg. Könyvében és számos írásában azt az álláspontot igyekszik megvilágítani, hogy sem a biológiai nem (sex), sem a társadalmi nem (gender) nem esszenciális kategória, hanem mindkettő kulturális konstrukció, amiket elválasztani sem igen lehet egymástól. Egyszerre illeti kritikával a kétféle nem-felfogást, amikor amellettt érvel, hogy a társadalmi nemet nem lehet az adott biológiai nemre való kulturális jelentésírásaként felfogni, mert a biológiai nemet is a társadalom konstruálja. Az a meghökkentő állítás, hogy a biológiai nem látszólag természetes tényeit is különböző diskurzusok hozzák létre, amelyek különböző politikai és társadalmi érdekek szolgálatában állnak, alapvetően nehezen talált elfogadásra, és főleg a nemi identitásuk egyenjogúsításáért harcoló feministák körében lett sok ellenzője. Ha ugyanis a biológiai nem, a szexualitás, a testek és az identitások természetességét megkérdőjelezzük, akkor újra kell gondolni a férfi-nő megszokott viszonyulásokat, és az ebben gyökerező feminista célkitűzéseket.

Ugyanakkor Butler a nemiség fogalmának dekonstrukciója mellett kifejti úgynevezett performativitás-elméletét. Eszerint minden társadalmi nem performatív tett, vonatkozzon az a heteroszexualitásra, meleg identitásra, leszbikus vagy transznemű kategóriákra. A nemiség különböző kategóriáit a társadalmi kontextusból, a gondolkodási sémákból eredő korlátok strukturálják, vagyis kényszer hatására alakulnak ki. Úgy is lehet fogalmazni, hogy a társadalmi nem a társadalom szabályozó keretei között nyeri el jelentését abban a folyamatban, amelynek során a szubjektum megkonstruálódik. Ezt a folyamatot illeti Butler a performativitás kifejezéssel. Egyébként sok félreértésre adott okot a szó, a kortársak hajlamosak voltak úgy értelmezni, hogy a performativitás tudatosan előadott szerepet jelent, mint amikor valaki eljátssza, hogy heteroszexuális vagy leszbikus. Butler elzárkózott ettől az értelmezéstől, hangsúlyozta, hogy nem valamiféle színpadias önreprezentációról van szó, hanem a szubjektum olyan ritualizált, ismétlődő imitációjáról, amit a társadalmi kényszer hatására ismételnék, tiltások és tabuk hatása alatt és rajtuk keresztül.

Amit Butler koncepciója adott a queernek, az az, hogy dekonstruálta azokat az eszméket, amelyek egyes társadalmi nemeket és szexualitásokat úgy privilegizálnak, hogy természetesnek és eredetinek tartják őket. Meglátása szerint nincs nagyobb létjogosultsága a heteroszexualitásnak a leszbikus identitással szemben, ahogy az általa megalkotott performativitás-elméletben ezekkel egyenértékű a többi irányultság is azért, mert mindegyik performatív és konstruált jellegű. Az imént felsorolt szexuális identitással azonosítható csoportok, amelyekből a társadalmi nemi normák ismétlése konstruál szubjektumot, mind előadnak egy társadalmi nemet, ezért egyik sem előbbre való a másiknál.

A queer elméletével foglalkozó könyvében Annamarie Jagose számos példán keresztül érzékelteti, hogy Butler koncepciója milyen ellenhatást váltott ki, ezzel együtt is a körvonalazódó queer-szemlélet nagyban az ő rendszeréből táplálkozik. A queer gondolkodásmódot leginkább abban lehet megragadni, hogy a szubjektivitás és egyéni vagy kollektív identitások kritikáját alkalmazza, és figyel azoknak a terminusoknak a diskurzív kialakulására, amelyekkel a homoszexualitást és általában a szexualitást kategorizálni szokták.¹⁰

A queer irodalom

Ha abból indulunk ki, hogy a queer irodalomban valamiféleképpen a másság problematikája ábrázolódik irodalmi eszközök segítségével, akkor a homoszexualitás irodalmi előfordulásai okán, egészen messzire mehetünk vissza az időben. A fiúk iránt érzett szerelem történeteit olvashatjuk például az ókori Petronius *Satyricon*jában. A szóban forgó elbeszélések arról tanúskodnak, hogy abban a korban a homoszexuális szerelmi gyakorlat szokványos és elfogadott volt. Később a szüzességről, a házasságról és például a gyónás helyes gyakorlatáról szóló, kevésbé szépirodalmi szövegekben jelenik meg a férfiszerelem, de itt a fő téma mellett mintegy mellékesen említődik.¹¹ A XX. századig amúgy is a homoszexualitás lényegében csak kódolva, rejtjelekben szólalhatott meg, így kerülve el a cenzúrát és a megbélyegzést. Eklatáns példaként lehet említeni Balzac *Emberi színjáték* ciklusába tartozó híres művét, a *Széplányok tündöklése és bukása* című regényt. Csak a témára figyelő olvasó számára tűnhet fel ebben a regényben, hogy az amúgy rendkívül maszkulin Jacques Collin (más néven Vautrin, Carlos Herrera) homoszexuális, aki előszeretettel támogat fiatal és szép fiúkat, férfiakat, mint Lucien de Rubempré vagy Eugène de Rastignac.¹² Másfelől eszünkbe juthatnak olyan művek, amelyek pornográf jellegüknél fogva tartalmaznak olyan szexuális aktusokat, amelyek nem kimondottan tartoznak a heteroszexuális identitás alkotóelemei közé. Itt említhetjük Sade márki *Szodoma százhusz napját* vagy Apollinaire könyvecskéjét, a *Tizenegyszer vesszőt*, ami egyszerre adja önmagát és nyújtja a pornográfia paródiáját.

A világirodalom területén maradván a közismerten nagy homoszexuális szerzőket is említhetjük, hiszen sokan a homoerotikus tartalmú vagy olvasatú műveket asze-

¹⁰ JAGOSE, Annamarie: *Bevezetés a queer-elméletbe*. ford. SÁNDOR Bea. Budapest: Új Mandátum, 2003. 92. p. ISBN 9789639494183

¹¹ FOUCAULT, Michel: *A szexualitás története III. Törődés önmagunkkal*. ford. SUJTÓ László. Budapest: Atlantisz, 2001. 240–241. p. ISBN 9789639165229

¹² FERNANDEZ, Dominique: *Ganumédész elrablása*. ford. TÓTFALUSI Ágnes. Budapest: Európa, 1994. 239. p. ISBN 0259001245785

rint csoportosítják, hogy a szerző homoszexuális volt-e vagy sem. Ennek kapcsán megnevezhetjük Lord George Byron, Hans Christian Andersen, Walt Whitman alakját, de utalhatunk Verlaine és Rimbaud szenvedélyes kapcsolatára is.

A világirodalom jelentős homoszexuális írói közül végezetül utalunk André Gide személyére és íróbarátaira, Marcel Proustra és Oscar Wilde-ra. Gide *Corydon* című értekezése a pederasztia felsőbbrendűsége mellett érvelt, a két világháború között megjelent leghíresebb alkotás. A sort még lehetne folytatni egészen napjainkig, de nem a teljesség igénye hajtja felsorolásunkat, hanem csak jelezni kívánjuk, hogy a queer körébe tartozó jelenségek mindig is adottak voltak az irodalomban.

Magyar vonatkozású irodalmi alkotásokban is találkozhatunk olyan tematikával, amely homoszexuális kötődéseket jelenít meg. Babits Mihály *Tímár Virgilia* című novellájában a szerzetes tanár karolja fel a fiatal Vágner Pistát, aki iránt titkos szenvedélyre ébred. Thurzó Gábor novellájának, *A hal és a háló* hőstét férfiakhoz fűződő szerelmi kapcsolatok jellemzik. Vagy említhetjük József Attila *Szabad ötletek jegyzékét* is, amelyben szintén vannak szókimondó homoerotikus kitételek. Ami napjaink irodalmát illeti, az a tendencia figyelhető meg, hogy a homoszexualitásról szóló művek egyre színesebbek lesznek. Egyesek családregeényt írnak, mások krimibe ágyazzák a történeteket; megjelennek szociografikus feldolgozású regények, vagy mintegy ezek ellenpontjaként a pszicho-horror típusú regény.

Az biztos, hogy a meleg irodalom – ha fogalmazhatunk egy avíttasabb kifejezéssel – Nyugaton sokkal nagyobb teret kap, így ott kialakultak a témát bemutató irodalomtörténetek is. Magyar nyelvű meleg irodalomtörténeti munka részben született, a már hivatkozott Csehy Zoltán *Szodoma és környéke* című monográfiája tekinti át a költészeti alkotásokat ebből az aspektusból.¹³

¹³ ESZENYI, Miklós: „*Férfi a férfival, nő a nővel*”. *Homoszexualitás a történelemben, a társadalomban és a kultúrában*. Budapest: Corvina, 2006. 184–187. p. ISBN 9789631355086

Kölcsönkenyér vagy kő

A forgandó sors toposza a kortárs közép-kelet-európai prózában

A magyar, lengyel, cseh(szlovák) és szlovén irodalom gyakorta foglalkozik a történelem ingamozgásával, vagyis azzal, hogy egy-egy huszadik századi esemény milyen folyamatokat indított el, milyen alapokon és milyen következményekkel. Alább négy olyan néhány éves vagy pár évtizedes kortárs munka bemutatására vállalkozunk, amelyek arkhimédészi „törvényszerűségek” száraz tényei helyett az egyes egymásra utalt emberi vagy csoportos életutak eleven tükrében ábrázolják a keletkezett gyűlöletspirál íveit, okait és okozatait.

Időtlen idők óta, akár a Példabeszédek, a mitológiai Tantalosz esete, vagy a népmesék közismert fordulatai óta tudjuk, hogy „a gonosz elnyeri méltó büntetését”. Az, hogy ezen axiomatikusnak tekintett közhely a maga végtelenül viszonylagos igazságával, olykor további bonyodalmak útján igazolódik be, ha egyáltalán így történik, igencsak foglalkoztatja a szépirodalmat. Egyes történelmi tapasztalatok élményanyaga árnyékában ezt alighanem a legnagyobb hitellel és tétellel mindenekelőtt a kortárs közép-kelet-európai elbeszélésekkel teszi.

Mint majd látni fogjuk alább, közös e történetekben egyebek mellett az, hogy a huszadik századi múlt történelmi terítőjének szétfejtése során horgokba, kereszt(eződés)ekbe, illetve a személyes és csoportos sorsok baljós csillagzatainak vörös mintáiba bonyolódik az alkotói kéz, mígnem e szálakat emlékezetesen kibogozva kísérel meg kiutat találni egyes totalitárius diktatúrák csomópontjai közül.

Se szentek, se angyalok

A cseh kortárs Ivan Klíma (1931–) lélektani regényének (eredetileg csehül: Ani svatí, ani andělé, 1999) igen deprimált női látómezejében az elbeszélő Kristynának a nagyapa által is magára hagyott nagymamájával történetek adnak teret az édesanya házasságának kommunista férjével. Az immár a másik irányba kilengő történelmi ingával hatalomra került államszocialista diktatúra melletti ideológiai fanatizmus pedig az egyik fő mozgatórugója lesz a narrátor Kristyna végtelen elidegenedésének apjától.

Kristyna ezért vall arról, hogy apja szemében Ilse Koch, a „buchenwaldi boszorkány” „SS-szörnyeteg volt. De ez a szörnyeteg csak azért viselkedhetett úgy, aho-

gyan viselkedett, mert az elvetemült hatalom az emberiséget felső- és alsórendű emberekre osztotta. Az alsórendű embereket be lehetett börtönözni, meg lehetett kínozni és mérgezni – bírósági ítélet és irgalom nélkül.”

E ponton az elbeszélés nem szakad meg, elvégre a történelmi eseménylánc is továbbgyűrűzik: „Valamivel később hány hasonló szörnyeteg garázdálkodott nálunk is – apám egyetértésével vagy legalábbis tudtával? Hány embert kínoztak halálra? Lámpaernyőt ugyan nem csináltak emberbőrből – de nem a lámpaernyő a lényeg.” (2002: 132).

Ebben nem értenek egyet a családtagok: „– nem szabadna így beszélned apádról, Kristyna. Soha nem akart rosszat. Sztálin, vagyis az oroszok megmentették az életét. Ha csak egy nappal később jönnek, apád nem éli túl [...] Úgy nézett ki, mint egy csontváz. Csont-bőr volt.

– De azért segített nálunk is hasonló táborokat létrehozni.

– Apád soha semmiféle tábor nem hozott létre.

– Ő talán személy szerint nem, de a pártja, az igen.

– Apád a németek ellen harcolt. Legalább ezért becsülnöd kéne, amikor nagyon jól tudod, mit műveltek a németek az édesanyámmal.” (2002: 23).

Klíma és karaktere, Kristyna, e relatív vs. abszolút vitát a vitatott szereplő, az apa füzeteibe, újságkivágásokhoz fűzött személyes jegyzeteibe olvasva igyekszik feloldani: „Egyvalami kétségtelen. Olyan cseh, aki nem akart rosszal fizetni a rosszért, és aki nem akarta a bűnösökkel együtt az ártatlanokat is büntetni, ma már valószínűleg egy sincs.” (2002: 31).

Az elvakult apuka meggyőződésének megítélésétől többet nyom a latban alkalmasint az, hogy – afféle sajátos térségi arkhimédeszi törvényként” – az egyik mozzanat kitermeli a másikat.

Focialista forradalom

Benedek Szabolcs 2013-as regénye a huszadik századi magyar történelem szélesebb spektrumába foglalt, jószerével ismeretlen szeletére, méghozzá az 1954-es elbukott világjainoki döntő kapcsán is megnyilvánult társadalmi konfliktusokra irányul. Utóbbiak sodrában, egyúttal a második világháború után létesült államszocialista rendszer célkeresztjében, egy fiatalember, jelesül ifj. Balla Róbert áll.

Ő azon karakter, akit végül a szóban forgó 1954. július 4–5-i, „engedély nélkül megrendezésre került” spontán utcai megmozdulásokban és egy későbbi eseménysorozatban, jelesül az 1956-os forradalom és szabadságharcban folytatott „ellenforradalmi tevékenység miatt” halálra ítélnék és kivégeznek (2013: 347-348).

Csakhogy a történet szálai, közvetetten bár, ám annál is komolyabban kanyarogva, korábbra vezetnek. Apját tíz évvel később, 1967 júniusában, éppen

a Fradi huszadik bajnoki címével párhuzamosan lezárult nyilasperben nyolc évi szabadságvesztésre ítélték (2013: 347-348). Hiszen mint kiderül, „alacsonyabb beosztású pártszolgálatosként” ott volt, „amikor a vörös hajú vezér parancsára ártatlan embereket lőtték a Dunába vagy éppenséggel vertek agyon a Thököly úti nyilasház udvarán.” (2013: 332-333).

Mint azonban az ítélelhozatal előtt az ő vallomásából szintén kirajzolódik, még ettől is régebbre nyúlnak vissza az előzmények, újfent egy sajátos, huszadik századi örvény kiterjedtségével: „–Tehát a bolsevikok vagyis a kommunisták ellen akart harcolni. Miért?

– Leginkább személyes okokból.

– Miféle személyes okokból?

– A kommün idején a Lenin-fiúk a szemem láttára agyonverték az apámat.” (2013: 335)

Ezt az epizódot az elítélt apa a fiának a következőképp részletezi a könyv egy korábbi pontján: „Nagyapádat a kommunisták agyonverték 1919-ben [...] Nem követett el semmit, egyszerűen volt egy kis szatócsboltja, ahol nem volt hajlandó elfogadni az általuk nyomott, egyik oldalán teljesen üres, értéktelen pénzt. A Lenin-fiúk meghallották ezt, bementek az üzletbe és addig ütötték puskatussal, amíg volt benne élet. Nagyanyád elájult közben, de én végignéztem az egészet.” (2013: 282)

A vörös- és fehérterror egymásba kapcsolódó, ok-okozati viszonyba is hozható mozzanatait némileg ellenpontozza, hogy ifjabb Balla Róbertet a polgári származású Kerepeczky igyekszik kijuttatni az állambiztonság börtönéből. Szerelmének, a zsidó származású Lukács Katinak apja szintén polgár (szabó) volt, aki „nem tért vissza a munkaszolgálatról” (2013: 119). Ezt követően édesanyjával együtt egy „kedves és barátságos” házaspár, bizonyos Gréta néni és Sándor bácsi bújtatta, jelezve, hogy a történet egyes cselekményszálai háttérben azért az önzetlen segítőkészség is megjelenik a könyvben.

A mi osztályunk

Słobodzianek 2008-as színdarabjának (lengy.: *Nasza klasa*) kezdetei az 1930-as évekre nyúlnak vissza. Az államalapító Piłsudski marsall halálát követően az iskolások látszólag békés együttélését megrontja az antiszemita előítéletek által teremtett légkör. A háború kitörése után előbb a Vörös Hadsereg, majd a nácik vonulnak be a városba. Az emberek hozzáállása eltérő – a lengyelek földalatti szervezetet alakítanak, de néhányan a kollaboráció mellett döntenek, mind az NKVD-vel, mind a nácikkal. A zsidók megkönnyebbülten fogadják az oroszokat.

Csakhogy a szovjet megszállás 1939-ben további ellenségeskedést szül a kollaboránsok és az ellenállók között. Amikor ezt követően a nácik átveszik a hatalmat, a zsidók többségét brutálisan meggyilkolják a település főterén, rájuk gyújtva a pajtát, ahová menekültek. A gyilkosságokban, nemi erőszakban, kínzásban és rablásban részt vesznek egykori osztálytársaik is, néhány fő kivételével, akik segítenek a zsidóknak. A háború után a mézárálás túlélői közül néhányan csatlakoznak a titkosrendőrséghez (SB), így lehetőséget kapnak arra, hogy bosszút álljanak egykori kínzóikon. Végül a legtöbb szereplő megpróbál megegyezni a fennálló valósággal – akár a Népi Lengyelországban, akár Izraelben, akár Amerikában.

A körforgást kozmikussá tágítva önti szavakba Abram (Abrahám), aki néhai barátjára, Jakub Kacra (Katz) emlékezve azt mondja: „a hit a dolgok legjobbika [najlepszą z rzeczy], amelyet az Egyetlen adhatott nekünk, akinek a kezében nyugszik minden kezdete és vége [spoczywa początek i koniec wszystkiego].” Végül ugyanő, visszaemlékezve az áldozatokra, a következő, 37. zsoltár (7-9) recitálja, azaz a megbocsátás és megbékélés üzenetével a transzcendensre bízva kívánja megszakítani a gyűlöletspirált: „Csillapodjál le az Úrban és várjad őt; ne bosszankodjál arra, a kinek útja szerencsés, se arra, a ki álnok tanácsokat követ. Szűnj meg a haragtól, hagyd el heveskedésedet; ne bosszankodjál, csak rosszra vinne! Mert az elvetemültek kivágattatnak; de a kik az Urat várják, öröklik a földet.”

Fügefafa 2016

Goran Vojnović (szlovén: *Figa*, 2016) regénye számos karakter összefonódó történetét meséli el, főként pedig Jadranét. Harmincas éveiben a főhős azon fáradozik, hogy kibogozza családjá történetének bonyolult szálait, hogy jobban megérthesse saját életét. A cselekmény fókuszában áll a nagymama, Jana visszahúzódása és demenciája, valamint az apja, Safet eltűnése a balkáni háború első évében. Vojnović regényében, amely személyes és történelmi dimenziókat fon össze egy összetett többgenerációs elbeszéléssé, Jadrant, az unokát szüntelenül nyomasztja a gondolat, hogy családjá története szorosan kapcsolódik Momjan, Otoka, Ljubljana és Buje városok eseményeihez és sorsához. Ezek a helyszínek olyan előzményekkel függenek össze, mint a zsidó dédnagymama bujkálása, az olasz megszállás, a második világháború utáni államosítások, valamint azok a személyek, akiket megfosztottak szlovén állampolgárságuktól, és akik eltűntek, hogy *A mi osztályunkhoz* hasonlóan újra a közelmúltig tekintsünk. A családi dinamikák, kapcsolatok, szerelem, szabadság, múlt, jelen és az egyének által hozott döntések mélyreható ábrázolására vállalkozó szerző regényében felfedi a karakterek választásait, amelyek gyakran a Balkán történelmi hátterének következményei.

Hannah Arendt munkái a huszadik századi diktatúrák esetében az emberi atomizáltságra és terrorra összpontosítanak, Zygmunt Bauman előbbieken a modernitás betetőzését és „tökélyre fejlesztett” túlkapásainak steril következményeit látja, Carl J. Friedrich a totalitárius diktatúrák történelmi újszerűségére, előzménynéküliségére, Jörg Baberowski pedig az egyes kulcsszereplők személyes lélektani vonásaira és szocializációs sajátosságaira helyezik a hangsúlyt.

E roppant izgalmas és bonyolult társadalom- és embertudományi kérdésfeltevések és elágazások tárgyalása helyett ezúttal beérnénk annak megállapításával, hogy a szépirodalomra, amely – mint láttuk – a maga módján szintén tárgyalja ezeket az időket, hárul annak megértése, értelmezése, kifejezése, hogy miként fonódnak össze az akkori és azutáni életutak.

Kristyna, Balla Robi, Abram vagy Jadran, akárcsak szerzőik, mind-mind magában hordozza ezeket az ösztönzőket, áldozati és elkövetői perspektívákat. A közép-kelet-európai irodalom fontos erénye, hogy nem ex nihilo, a semmiből keletkezésben látja ezeket a tragédiákat, hanem olykor éppenséggel egymásból eredezteti azok okait.

Benedek Szabolcs. *Focialista forradalom*. Budapest: Libri, 2013.

Ivan Klíma. *Se szentek, se angyalok*. Budapest: Európa, 2002.

Tadeusz Słobodzianek. *Nasza klasa*. Gdynńska Nagroda Dramaturgiczna. http://www.gnd.art.pl/wp-content/uploads/2014/05/nasza_klasa_tadeusz_slobodzianek.pdf

Goran Vojnović. *The Fig Tree*. Istros Books, 2020.

Óbuda, 2024. január 16.

Győry Dezső, az elkallódott Messiás

Költő volt? Prózaíró? Kisebbségi géniusz? Vagy csak mindig rosszkor volt rossz helyen? A negyvenes évek végén, amikor vészterhes évek után Magyarországra költözött, majdnem öngyilkosságba menekült, mert mint költőről, nem vettek róla tudomást. Személyes szerencséjére utolsó évei a látszólagos megbecsülés jegyében teltek, háromszor is megkapta a József Attila-díjat, kötetei jelentek meg (köztük összegyűjtött verseinek is több válogatása), a 70. születésnapján mintha felfedezték volna. De igazából, a közép-európai népek összefogását hirdető gondolatait se kellett kezdeni idején, a harmincas években, se a hatvanas években nem vették komolyan. A harmincas években a fasizmus terjeszkedett Európa-szerte, míg a hatvanas években a hamis internacionalizmus. Győry Dezső 50 éve halott, s nemcsak a teste nyugszik mélyen a föld alatt a Farkasréti temetőben, hanem mindaz, amiben hitt, amiért nem egyszer kockára tette az életét. Se kiköpni, se lenyelni nem tudtuk.

Még az sem nagyon vigasztalhatja, hogy mára szinte mindenkit elfeledtünk, nemcsak őt. Mintha a múltat – ahogy a kommunisták hirdették – tényleg teljesen kitöröltük volna az emlékezetünkéből. Rimaszombatban ugyan őszönként van egy róla elnevezett rendezvénysorozat, amelyen róla egy szó sem hangzik már el régóta, s a házról, amelyben diákkorában lakott, már az emléktáblát is eltüntették új lakói. Pedig Győry volt az, aki honvéd nagyapja naplója alapján az ötvenes-hatvanas években megírta Rimaszombat regényes történetét az 1848-as szabadságharctól egészen a csehszlovák államalakulathoz való elcsatolásáig. De Győry élete maga is kész regény volt, s mekkora kár, hogy megromlott egészségi állapota miatt tervezett tetralógiájának (az *Irodalmi Szemle* 1967-ben, illetve 1968-ban öt hosszabb részletet közölt belőle) csak pár fejezete készült el, pedig talán ő lett volna hivatott arra, hogy megírja a szlovenszói magyarság személyes történetét, hisz ha valaki, akkor ő tényleg belevetette magát a hétköznapi csatározásokba. Szerencsénkre költészete kárpótol minket némileg, hisz verseit összeolvasva megkapjuk csőstül az egész borzalmas XX. századot. Dzsentrícsaládból származott, egyik nagyapja honvédként vette ki a részét az 1848/49-es forradalmi eseményekből, míg másik nagyapja inkább vérbeli dzsentríként a családi vagyont is elmulatta. Meg is írja mindkettőjüket, utóbbiról így ír:

*Perceg a szú, zizeg a régmúlt,
nagyon szép ember volt, beszélük,
jóllakott délutáni órán,*

*ilyenkor jön s eldiskurálunk,
víg, furcsa úr a nagyapám.*

Apja, nagybátyja már értelmiségi figurák, mindketten tanárok, apja a rimaszombati Egyesült Protestáns Gimnáziumban, nagybátyja Eperjesen, az evangélikus főgimnáziumban. Érdemes megemlíteni mára teljesen elfeledett öccsét, Samut, aki 1929-ben *Szenvedések* címmel adja ki Rimaszombatban verseskötetét, de két fontos, szlovenszkói próza-, ill. költői antológiát is köszönhetünk neki. Győry (akkor még Wallentinyi) meglehetősen rosszkor született, a századváltó 1900-as évben (Az évszázad csütörtökig tart?), alig kamasz, amikor kitör az első világháború, a nagy háború, s mire leteszi a hadiérettségét, várja az olasz front. Szerencséjére ennek a borzalomnak akkor már gyorsan vége lesz, de a világ még nem nyugszik meg. Középkorú éveinek legnagyobb eseménye, hogy Rimaszombatba is eljut a cserkészlet, Horváth Zoltán és Szigeti-Benedek Gyula megalakítják az egyik első magyar cserkészcsapatot, amelybe Győry mellett Volkó, a későbbi Szombathy Viktor is aktívan bekapcsolódik (A rimaszombati cserkészmultról, benne Győry visszaemlékezéseivel nemrég jelent meg Gaál Lajos *A cserkészliliom peremvidéki szirmai* című kötete a Vámbéry Polgári Társulás kiadásában). A nagy háború véget ért ugyan, a felbolydult világ azonban csak nehezen nyugodott le, Magyarországon előbb az őszirózsás forradalom, majd a Tanácsköztársaság próbált új világot teremteni, Győry maga is vöröskatonává lesz, a szintén irodalmi babérokra pályázó Karikás Frigyes alatt szolgál, rövid ideig kommunista lapot szerkeszt, de miután Horthy Miklós konszolidálja az ország helyzetét (kitör a fehérterror), a rövid ideig magyar–német szakos Eötvös-kollégista menekülni kényszerül. Németországban, Hamburgban kereskedelmi iskolát végez, de gyakorlatilag sose dolgozik kényszerből választott szakmájában, újságíró, alkalmanként házitanító lesz. Igaz, az újságírás akkor sem volt veszélytelen foglalkozás, ahogy biztos állás sem, hisz mindig a kenyéradó gazdák mondták meg, mit s miről lehet írni. Rövid ideig a *Kassai Napló* szerkesztője, majd a *Prágai Magyar Hírlap* irodalmi mellékletének, a *Magyar Vasárnapnak* lesz a szerkesztője, de miután nézeteit túl progresszívnek találják, az új tulajdonosok el is tanácsolják a laptól. S itt álljunk meg egy pillanatra, hisz az akkori viszonyok ismeretéhez tudni kell, hogy az új államalakulatban lassacskán önmagát megszervező szlovenszkói magyarság három nagyobb ideológiai csoportba tömörült. Voltak a hivatalos magyar kormány eszméit közvetítő nacionalisták, akik sose tudtak megbékélni a kisebbségi léttel, de szép számmal akadtak olyanok is, akik józan realistákként elfogadták a kialakult helyzetet, s igyekeztek együttműködni a többségi hatalommal, ők voltak az ún. aktivisták, míg a harmadik csoportba az örök elnyomottak, a baloldalhoz csatlakozók tartoztak, akkoriban Csehszlovákiában igen erős bázisa volt a kommunistáknak (míg, ugye, Magyarországon nem engedélyezték a kommunista párt legális mű-

ködését). Néha ugyan volt átjárás a három eszmei irányzat között, igazából akkor is az járt rosszul, aki progresszíven gondolkozott, s nem csatlakozott egyik hadhoz se. Ezek közé tartozott Győry Dezső is, aki jobbról indult, de józanul látva a németországi történéseket gyorsan eljutott az antifaszizmusig, s bár kommunista sose lett, elfogadta az 1945 után kialakult szocialista államrendet. Nem véletlenül tettem e rövid kitérőt, hisz nem meglepő, hogy Győry messianisztikus eszméi nagyon sok követőre találtak, mégis egyetlen államhatalom se tudott mit kezdeni vele, így többet volt tiltólistán, illetve a megtűrték táborában, mint a támogatottak között. A húszas években fogalmazza meg a *Kisebbségi génusz eszméit* (ez *A Mi Lapunk* című, Losoncon megjelenő, Scherer Lajos által szerkesztett cserkészlapban jelenik meg 1927-ben), amely mai kifejezéssel élve robbantotta a bankot, s amely útmutatóul szolgál az akkor alakuló Sarló mozgalomnak.

„Hiszek egy Kisebbségi Génuszban. Találkoztam vele. Azt mondta: – Ezt a népet szét-darabolták, de a részek új életet kezdtek. Új mentalitásuk gazdagító erő. A próbát kiálljátok: legyetek emberek, az én embereim! Szeressétek az elnyomottakat, tegyetek úgy, ahogy akartjátok, hogy veletek tegyenek. Legyetek ti minden lelki és testi kifosztás legerősebb ellenségei. Ti legyetek a legszélesebb emberi szolidaritás, a leggazdagabb lélek, legszebb humanitás, legélhetőbb szabadság, legfőbb jog, legbátrabb becsület. S ahogy ti ilyen kisebbségi lélekre tesztek szert, ezt a lelket plántáljátok át az egész magyarságba. Ti Szlovenszkon, Erdélyben vagy a Vajdaságban – az összmagyarság Európában: egyformán kisebbség vagytok. Új élet kell a magyarságnak. Nagy magyar reneszánsz. Akkor megválthatjátok a világot. Új Messiást adhattok a világnak: a földi élet Messiását... Küldetése van a magyarságnak Európa népei között. Küldetésem van a kisebbségi magyarok között. Küldetésem van: parancsom, utam. Nem alkudhatom.” Mintha csak Ady írta volna e sorokat. Nem is véletlen, hogy maga Móricz Zsigmond is lelkesen üdvözli Győryt. Az akkor megjelenő negyedik (*Újarcú magyarok*) című verseskötetét a *Nyugatban* méltatja. *„Nem láttam még Szlovenszkból olyan költőt, aki ennyire a mai modern kultúrélet harsonája volna... Csak Ady élte ennyire magyar voltát, ilyen kínlódva, ilyen verejtékesen, ilyen imádsággal, ennyire minden pillanatban sorsküldöten”*. Pár évvel később, már a fasizmus teljes árnyékában fogalmazza meg a közép-európai ember feladatát, amelyet a pozsonyi várdombon sétálva és széjjelnézve a Duna fodros hullámain vet papírra:

*A mentém egyik ujja hímes,
érzelgős, forró, ez Kelet;
az ész szaván agyafűrt, hűvös
Nyugat varrta a más felet.*

*S míg itt virrasztok, két kultúrát
osztó Kiskárpát-dombokon
ezüst Dunán a mentém csatja,
s a kettőt összegombolom.*

Amikor ezeket a sorokat írta, már a fasiszta eszméktől megrészegült barnain-gesek vonultak a német nagyvárosokban, tájainkon is egyre erőteljesebben hang-zott a *Mindent vissza!* rigmusa, s Győry józan ésszel láthatta, ebből csak Európa kerülhet ki vesztesen. A nagy reményekkel, falujárásokkal, a régió feltérképezé-sével indult Sarló önmaga hamvába dőlt, s amikor nyíltan lefeküdt a kommu-nistáknak, elveszítette a vonzerejét. Győry több társával, Dzurányi Lászlóval, Erdélyi Lászlóval, Bihari Mihállyal, Jankó Zoltánnal és másokkal megalakítja *A Reggel* romjain a *Magyar Újság* című aktivista lapot, amely ugyan megvalósít-ja azt, amit Győry programnyilatkozataiban és verseiben hangoztat, de az egyre erőteljesebb nacionalista katyvaszban sokan bélyegzik árulónak, aki eladta ma-gyarságát a csehszlovák kormányköröknek. Holott Pozsonyban a *Magyar Újság* a harmincas évek egyik legszínvonalasabb lapjává nővi ki magát, amelyben olyan nevek publikálnak, mint Fábry Zoltán, Bányai Kornél, Sebesi Ernő, Szombathy Viktor, Földes Sándor, Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső, Juhász Gyula, Móra Ferenc, Krúdy Gyula, Mécs László – szóval a legjobbak. Milyen érdekes, Győry ekkor már tiltólistán van a Magyar Királyságban, évek óta nem kap beutazási vízumot. Sajnos, amit legpesszimistább soraiban megjósol, az be is következik. A fasiszta hordák egész Közép-Európát előzőnlík, s bár a *Mindent vissza!* elve rész-ben (ha nem is teljes egészében) megvalósul, ennek nagyon súlyos következmé-nyei lesznek. Csak Magyarországon több százezer halott, s a világháború (immár a második) végén Magyarország területileg még inkább megfogyatkozik, arról nem is beszélve, hogy a megmaradt kisebbségi területek lakosságának jelentős részét elveszíti a kitelepítések és lakosságcsere következtében. Hab a mérgezett tortán, hogy gyakorlatilag le is fejeződik, hisz az értelmiségének nagy része vagy odavész a háborúban (főleg a zsidó származásúak), vagy áttelepülnek Magyaror-szágra, ahol jelentős részük teljesen elhallgat. Győry csapdahelyzetbe kerül, hi-szen ahogy 1919-ben, amikor a legionáriusok keresik életre-halálra, most mind a Horthy-, mind a Tiso-féle fasizmus halálos veszedelmet lát benne, s bizony ekkor maga Győry se adna egy fabatkát sem az életéért. Az akkor ismét Magyarorszá-ghoz kerülő Beregszászon húzódik meg, de sokakkal ellentétben, ő szerencsére túléli a borzalmakat. A pozsonyi *Esti Újság* 1939-es karácsonyi számában *Magyar Hegyibeszéd 1939 karácsonyán*, majd (később önálló füzetben *Emberi hang* címmel) megjelenik közel 400 soros poémája, amelyben egyértelmű üzenetet fogalmaz meg:

*most: légy a gáton férfi s jelkép,
álld a sarat, a tús te vagy,
magán, de tán magad a nemzet,
ember-magyar tanod ne hagyd.*

„Elsősorban és teljesen politikai költő” – ezt is Móricz fogalmazza meg róla, Ady közvetlen, s egyenesági utódjának nevezve, s majd évtizedekkel később, a 70. születésnapjára írt köszöntőjében ezt Czine Mihály (aki a halála évében, 1974-ben megjelent *Férfiének* című válogatott verseskötetét szerkesztette) így árnyalja: „*Győry Dezső jelentősége ugyanis kezdettől túlnőtt a költészet határán. A magyar írásnak voltak s vannak nagyobb művészei, de a szétszóródás utáni magyarság útját, a kisebbségbe kerültekét ő fogalmazta költőileg először a legteljesebben*”. De idézhetnénk az 1957-ben először megjelent (*Zengő Dunatáj*) válogatott verseskötetéhez előszót író Ilku Pált is, aki szerint Győry „*népért, életért való felelősségérzetet tudatosított, embersorsokat irányított történelmünk egy igen bonyolult, veszélyekkel és szakadékokkal teleszórt korszakában*”. Talán ezért is várta el joggal, hogy az 1945 utáni új államalakulat tárt karokkal fogadja, de megdöbbenve kellett látnia, amíg sokan a nyilas egyenruhát cserélték fel kommunista pártmezre, ő nem kellett. „*Szabadon választhattam hát az öngyilkosság vagy a műfajváltás: a prózairás között*” – nyilatkozta 70. születésnapján sorstársának, Sándor Dezsőnek az *Élet és Irodalomban*. Szerencsénkre a prózaírást választotta, s nemsokára Fábry Zoltán már a Felvidék Tamási Áronjaként üdvözölhette. S megint micsoda ellentmondás, amíg a szlovákiai magyar irodalom elsősorban a költő Győryről vesz csak tudomást, az anyaországiak a prózaírókat ismerik, aki regényeiért két alkalommal is megkapta a József Attila-díjat (a harmadikat már a költő Győry érdemelte ki 1970-ben). Előbb megírja a rozsnyói mártírpedagógus, Czabán Samu életét *A veszedelmes ember* (1950) címmel, s később büszkén hangoztatta, Czabán szobrot is kapott Rozsnyón. Szerencsére arról már nem tudhat, hogy a mai felvidéki pedagógustársadalom már ismét megtagadta a rebellis Czabánt, akit annak idején Ady is versben köszöntött. Ezt követték az 1918/19-es eseményeket megörökítő *A nagy érettségi*, majd az 1944-es magyar partizánmúltat ábrázoló *Gömöri rengeteg* című regényei, amelyek ma már komoly dokumentumértékkel is bírnak, hisz ezeket a korszakokat mostanság divat mélyen elhallgatni, s ezáltal kitörölnék tekinteni amúgy se nagyon létező kollektív emlékezetünkéből. *Vérehulló szerelem*, majd *Két végzetes korona* címmel öt történelmi kisregényt fűzött csokorba, amelyek Hunyadi Jánostól Mátyáson át Zrínyi Miklósig kísérik figyelemmel a magyar történelmet, mégpedig az ún. átlagember szempontjából. 1848-as honvéd nagyapja naplóját előbb verses formában dolgozza fel, majd 1955-ben megjelenteti nagyregényben is, *Viharvirág* címmel. A siker elsöprő, pár hónap alatt sok kiadás, s milliós példányszám. Négy év múlva követi a *Sorsvirág* (Rimaszombatban egy ideig ezen a néven verséneklő együttes is működött), majd újabb hét év múlva a trilógia befejező része, a *Tűzvirág*, amely egészen a Tanácsköztársaságig meséli el szeretett szülőföldje, Gömör történelmi eseményeit Ezek a kötetek majd a rendszerváltás után is megjelennek még. De a költő Győry sem tagadta meg magát, bár az ötvenes-hatvanas években már nem sok verset ír, s ahogy Turczel Lajos megállapítja, ezek színvonala már meg sem

közelíti a húszas-harmincas években írt verseiét. 1963 jelent meg munkája *Az élő válaszol* címmel Dobossy László szerkesztésében, de inkább a válogatáskötetei a jelentősek, amelyből több is megjelenik ezekben az években. Előbb 1957-ben a már említett *Zengő Dunatáj* a Zrínyi Kiadónál (Turczel emlékszik rá, hogy szlovákiai magyar írók küldenek támogató levelet a kiadó igazgatójának), amelyhez Fábry Zoltán és Ilku Pál ír előszót. Ezt követi 1970-ben a Magvetőnél az *Emberi hang*, amelynek előszavát Sándor László írta, majd halála évében a *Férfiének* Czine Mihály szerkesztésében és előszavával a Szépirodalmi Kiadónál. S legvégül 1983-ban a Madách a *Csehszlovákiai Magyar Írók* sorozatban jelentette meg válogatott verseit tartalmazó kötetét Szeberényi Zoltán utószavával. S idézzük is őt Győry költészetével kapcsolatban: „*A húszas évek második felére alakítja ki a saját hangját. Publicisztikai töltetű és hangvételű, laza formakultúrájú verseiben a szlovákiai magyar társadalom sorskérdéseit, a kisebbségi helyzet ellentmondásait veti fel. Igazi közösségi költő. Tollát nem a maradandó művészi produkció belső kényszere, hanem a felelősségtudat, az azonnali és minél szélesebb körű társadalmi hatás igénye vezeti. Lírájában nincs privát hangulat, muzikalitás, sejtelmesség, gyönyörködtető elem. Költői üzenete gyakran realizálódott rögtönzött, csiszolatlan, elnagyolt formai megoldásokban, nyelvi archaizmusokkal, képzavarokkal tarkítottnak*”. Nem mindenben osztom Szeberényi véleményét, aki egyébként 1972-ben monográfiát is ír Győryről *A vox humana poétája* címmel (ez az első monográfia, amelyet felvidéki magyar íróról elkövetnek). Győry verseiben megjelenik ugyanis a szerelmi költészet is, a tájversei – amelyben főleg a szeretett gömöri tájat ábrázolja – a szlovákiai magyar táj költészet legszebb darabjai közé tartoznak.

Amíg 1945 után sokan elhallgattak, vagy megszakították a kapcsolatot a szlovákiai magyarsággal, Győry aktívan tartotta a kapcsolatot a hazaiakkal, főleg Turczel Lajossal, akitől elvárta azt is, hogy monográfiát írjon róla. Végül ez Turczel elfoglaltsága miatt Szeberényire maradt. Ez év elején emlékeztünk halálának 50. évfordulójára, bár az emlékezés szó ugyancsak túlzó, hisz sehol egy cikk, egy vers nem jelent meg róla, de még csak egy koszorút se helyeztek el a sírjára vagy a rimaszombati Városkertben található ajándékfája előtt. S érdemes megnézni, mennyire változott megítélése a szlovákiai magyar irodalmi berkekben is. Az 1990-ben kiadott *Szélén az országútnak* című antológia még 12 versét jegyzi, a 12 évvel később, ugyancsak Tóth László szerkesztésében megjelent *Förtelmes kaszálogép* már csak négyet. Összehasonlítás kedvéért: míg az 1990-es kötet Mihályi Ödöntől 8, Vozári Dezsőtől 9, Ásgúthy Erzsébettől 9, míg Forbáth Imrétől 12 verset közöl, addig a 2002-es antológia (pedig közben csak 12 év telt el) Ásgúthyról teljesen elfeledkezett, Mihályi Ödön, Forbáth és Vozári felértékelődött 12-14, illetve 10 verssel, Mécs László pedig mindkét antológiában 2-2 verssel szerepel. „*S a sors értelme: nép lenni a népek, / s ember lenni az emberek között*” – írta *Önvallomásféle* című versében, miközben magyarként legalább „*féleurópaiságról*” álmodott.

*Magyarként voltam ember. S az maradtam.
A harc őszül, a szív fiatalul.
Hiszem: mint kaptam, mindig többet adtam.
Megyek. Újvást. Tisztán, fiatalul.*

Nem tudom, látván azt a dunai provincializmust (amellyel egyébként őt vádolta meg Bábi Tibor az ötvenes évek derekán), nem gondolna-e ismét az öngyilkosságra? Messianisztikus elképzelései – amelyekért annyi megvetést és életveszélyt vállalt –, távolabb vannak tőlünk, mint bármikor voltak az elmúlt száz év alatt.

Magyari Márton: Elemek – pozitív és negatív formák (2022)

A csodák konvergálnak Cinnabarban

(ismét egy örökkévaló város az Idő peremén is túlról)

Edward Bryant 1945-ben született, a hetvenes években, a nyugati sci-fi újbóli fellendülése idején bontakozott ki a karrierje. (Hasonlóan az Opusban korábban bemutatott Tanith Lee-hez.) 2017-ben hunyt el. Nem a regény volt a fő műfaja, ám rövidebb prózái a zsáner kiemelkedő alkotói közé emelték, számos alkalommal jelölték a legnagyobb sci-fi díjakra, a Nebulát kétszer sikerült elnyernie. Bryant, míg hivatásos íróvá vált, sok mindennel foglalkozott, volt lemezlovas, rádiós hírszerkesztő, még tanárként is dolgozott rövid ideig. A kritikusok szerint munkáira mentora, Harlan Ellison volt először hatással, ám egész pályafutását tekintve J. G. Ballard és Cordwainer Smith befolyása mutatható ki leginkább. (Utóbbiak a kritikusnál jó pontnak számítanak.)

Legjobb munkájának, közfelkiáltással, a Cinnabar című novelláskötetet tartják. Bryant a rövidebb sztorik mestere, ez a műve is nyolc lazán összefüggő novellából és kisregényből áll. Bár nem beszélhetünk komplett regényről, az elbeszéléseket összefűzi a közös helyszín, illetve a karakterek is átfedik a novellákat. Ez a szerkezet nem volt meglepő a zsáner korai műveiben, bizonyítva, hogy a pulp-magazinok oldalairól nőtt ki, ahol adott volt a terjedelem, a negyvenes-ötvenes évek számos remekműve ilyen sorozat: Ray Bradbury: Marsbéli krónikák, A tetovált ember, Clifford D. Simak: A város, Henry Kuttner: Mutáns, de kisregényekből állt össze Asimov világhírű Alapítvány trilógiája és Ted Sturgeon: Több mint emberi című műremeke is. A hetvenes évek konjunktúrájában viszont már a regényeké – ha nem is túl terjedelmes, úgynevezett „DAW Books” méretűeké – a főszerep. (Az elmúlt évtizedek „sorozatitízes” íróinak megalomániás, ezer oldalnál is többre rúgó gyűjteményeiről most ne beszéljünk.) Bryant novellafüzére angolszász nyelvterületen az egyik utolsó ilyen sikeres vállalkozásnak számít, ma már a klasszikusok közé sorolják.

Emlékezetesen nyit az első novella: *„Egy poros út haladt a sivatagi szél által kivágott dombok között, a kiszáradt patakágyakon keresztül, összecsúszva a szürkészöld bokros aljnövényzettel. Egyenesen, mindig a látótávolságon belül futott. Az út mellett vasúti töltés emelkedett, de a vonatok évszázadokkal korábban megálltak, s a síneket gyomnövény nőtte be. A jelvezetékek közt a szél atonális scherzót fúj, de ritkán jött valaki, aki hallhatta. A város felé sorakoztak az útszélén hagyott járművek csupasz fémvázai. Aztán zöldövezet következett, mérföldnyi fákkal teli élő szalag, majd nyírt fűvű rétek,*

amiket a csendesen suhanó gépezetek folyamatosan karbantartottak, a szerelmek és a természet kedvelői néha meglátogatták ezt a sávot. Végül *Cinnabar* városa, üvegtoronyok és fémfalak tülekedése a vörös sziklák tetején. A sziklák lábánál törmelékmező, *majd egy keskeny strandszakasz, ami a tengerig terjeszkedik. A sivatag. A zöldövezet. A város. A tenger. Ez volt a világ – nem sokkal több.* E látomásos sorok egyébként keretbe foglalják a könyvet, némi módosítással, de erről később.

Cinnabar egy moorcocki értelemben vett „időn kívüli város”. Olyan település, ahol az abszurd is normális, a lehetetlen hétköznapivá válik, egyfajta metszete a belső és külső valóságnak, térben és időben mindentől távol van, mégis akadnak pontok a világmindenségben, ahonnan elérhető. J. L. Borges *Alef* című novellájában van egy kivételes hely, ahol minden, ami a földön történik, látható és megfigyelhető, Cinnabar ennek az analízisnek kozmikus méretűvé tágult változata. Maga a név is szimbólumot sejtet, a cinóber, angolul vermilion, egy szívós anyag, higany-szulfid, világos vörös színű, az emberiség legősibb kultúrái is használták, ezzel színezték a pecsétviaszt, a címertanban a cinóber vöröse önálló heraldikai szín. A nyugati alkimisták nagy becsben tartották, a távol-keleti bölcseletben egyfajta belső tégelyt szimbolizál, ami a jint és jangot egyesíti, ami tükröződik a címében is, de az olvasó csak nagy sokára fedezi fel a mélyebb jelentését. A városban az idő folyama többdimenziós örvényt kelt, ezért nehéz betájolni, hogy Cinnabar mindennek a közepe, esetleg a vége: az „utolsó várkastély”. Maga a település is számos alternatívát kínál, ám ezek többsége inkább elterelésnek tűnik. Ez talán a szerző kikacsintása a hatvanas-hetvenes évek szépirodalmi mozgalmaira, jelesül a filozofikus antiregényekre, ahol a valóság elvesztése titokban zajlik, s mindent lassú elnyeléssel fenyeget az entrópia. De a szürke káoszhoz épp az ellentéte Cinnabar, a sokszínűség ünnepe.

A novellák sorrendbe állítva a következők: *The Road to Cinnabar*, *Jade Blue*, *Gray Maters*, *The Legend of Cougar Lou Landis*, *Hayes and the Heterogyne*, *Years Later*, *Sharking Down*, *Brain Terminal*. A szereplők a legkülönbözőbb karakterek: *Turmaline Hayes* egy pornósztár a médiából, *Timnah Obregon* eszement, ám zseniális tudós, *Jade Blue*, aki valójában nősténymacska, hibrid (kihallani *Cordwainer Smith* dorombolását...), egy őskori cápa (a *Megalodon* fajtából) név szerint *Sidhe*, *Cogar Lou Landis* akiről a „fehérmájú nő-szobrát” lehetne megformázni, a poligámia csúcsán ezernyi férjjel, végül, de nem utoljára *Terminx* számítógép, a *hipochonder mesterséges intelligencia*...

Bár a történetfűzerben felsejlik a linearitás is, a költői leírások és hallucinációk kaleidoszkópja erős képzeletet és a lektúr műhöz képest szokatlanul nagy intuíciós képességet követel az olvasótól. A szerző sűrített prózája se könnyíti meg a dolgot, az első hat történetet kissé szét is aprózza, bár az író igyekszik feldobni a korszellemhez hű buja erotikával, vagy akár némi darabolós gyilkossággal is az egyik rövid sztori fináléjában. A szexjeleneteken igazából nem lepődünk meg,

hisz a városban valójában mindenki ősoREG, csak fiatal testben él, nincsenek gát-lások, rég kivestek a morálból, nehéz igazi újdonságot kieszelni a végtelennek tűnő szabadidő elütésére. Egyébként a fentebb említett bizarr szereposztás nem válik zavaróvá, mert a könyv legalább annyira a paradox városról szól, mint a karakterekről. Aki meg akarja érteni a hősök indítékait, annak előbb a várost kell megérteni.

*

A befejező elbeszélés, a *Brain Terminal* egyfajta összegzése a könyvben sorjázó történeteknek. Utoljára összegyűjti a szereplőket a pornócsillagtól a kissé habókos tudósig, mert el kell jutniuk a titokzatos városközpontba. Terminx, a Cinnabart mindenhatóként irányító számítógép – újólá – megzavarodott, öngyilkosságot forgat az agyi áramköreiben, ám ha ez bekövetkezik, a halhatatlannak tűnő város most véglegesen megsemmisül... A városközpontba nehezebb eljutni, mint az összegyűlt, színes társaság gondolta, a tér és idő ellenük fordul minden próbálkozásuk alkalmával, az útjuk során egyre több kérdés merül fel a karakterekben, saját és Cinnabar létezésének értelméről. Végül elérnek a Központba, ahol Terminx mint fekete, hatalmas tojás trónol egy oszlopon, a teremben egy mesterségesen generált fekete lyuk csalogatja a furcsa gépintelligenciát. Obregonnal való utolsó párbeszédéből kiderül, szó sincs arról, hogy megbolondult volna: elhagyni készül Cinnabart és lakóit, a szingularitáson át egy másik, általa kreált kibernetikus univerzumba. A tudós le akarja beszélni a végzetes tervről, mert el fog pusztulni a város az irányítása nélkül, ám Terminx szerint Cinnabar meg volt őelőtte is, és meg lesz utána is.

Konrad Lorenz *A civilizált emberiség nyolc halálos bűne* című remek értekezésében olvasni: „Az, hogy a kellemetlenségeket egyre kevésbé vagyunk képesek eltűnni, az emberi életnek a természet által elrendelt csúcsait és mélységeit mesterségesen elegyengetett síksággá változtatja, a nagyszabású hullámhegyekből és -völgyekből alig észlelhető fodrozódást, a fényből és árnyékból unalmas szürkeséget, egyszóval halálos unalmat teremt. Ez az „érzelmi fagyhalál” különösen azokat az örömeket és fájdalmakat fenyegeti, melyek társas kapcsolatainkat – házastársunkhoz, gyermekeinkhez, szüleinkhez, barátainkhoz való kötődésünket – jellemzik.” (Helikon kiadó, fordító Gellért Katalin)

A Cinnabar írója meghagy egy résnyi menekülési utat a novellafüzér szereplőinek. A könyv kezdő sorait ismétli meg Bryant a befejezésben; amíg a mű elején egy örökkévaló, de mozdulatlanságra ítélt társadalom felé haladnak halhatatlanságukban közönyössé vált hőseink, most egy változó, a túléléséhez az egyén és közösség felelősségét és a cselekvését szükségesnek elfogadó karakterek közelednek. S ahogy az utolsó mondata leszögezi: „Cinnabar, a haldokló város vár rájuk.”

Átadni, amit lehetséges; itt hagyni mindent, amit érdemes

Gál Sándor: Az időtlenség dialektikája

A naplóirodalmat vizsgálva alapvetően legalább három olyan naplótípus adja magát, amelyet érdemes megkülönböztetni. Ezek a következők: eseménynapló, személyes napló és munkanapló. Ami az elsőt illeti, a nevéből kikövetkeztetve is logikus, hogy arra a kapcsolódó történelmi eseményre kerül benne a valódi hangsúly, amely a naplóírásra sarkallta az alkotót. A második típus esetében viszont magától értetődő, hogy legyen akármilyen viharos is a történelmi díszlet, a nyomaték a naplóíró egyéni vonatkozásaira tevődik. A harmadik kategóriába pedig általában véve művészek, alkotók „jegyzetfüzetei”, azaz munkanaplói tartoznak: ugyan keverednek a megörökített élmények és pillanatnyi benyomások, ám a lejegyzett gondolatok, ötletcsírák, vázlatok többsége egy-egy készülő alkotás irányába mutat. Gál Sándor *Az időtlenség dialektikájának* jelentős hányada a személyes napló és a munkanapló jellegzetes jegyeit viseli magán, a kötet teljes anyagát, szerkezetét és sokszínűségét figyelembe véve azonban sokkal többről van szó: esszék, interjúk, szociográfiai jellegű fejezetek, verstördékek és számtalan más egyéb műfaj. Sokkal érdekesebb a kérdés, hogy milyen szándék készítette az alkotót arra, hogy ennyi különböző tartalmat és műfajt zsúfoljon a szó pozitív értelmében a kötetbe.

Az elmúlás sürgető, ugyanakkor bénító közeledtének időszakában átadni, amit még lehetséges; az utódokra hagyni, amit csak érdemes. A tudatosan felépített szerkezet mellett, azt hiszem, ez utóbbi szándék és szempontrendszer az, ami szilárdan összetartja *Az időtlenség dialektikájának* sokszínű tartalmi és műfaji világát. Egy élet tapasztalatainak és tanulságainak összegzése, önálló mikrokozmosz. A nemes ügyért, övéiért és igazságért fáradhatatlanul szellemi szinten hadat viselő attitűd is átível az egész kötetben, kifejezett hangsúllyal a felvidéki és összmagyarság nyelvéért, kultúrájáért és ezek általi megmaradásáért, tágabb értelemben pedig az emberiség üdvéért, a háborúval szemben, de erről még külön szólunk. Mindenesetre nem véletlenül hangsúlyozza a kötet szerkesztője, Tamási Orosz János előszavában: Gál Sándor „följegyezte azt, ami történt, és azt, ami nem történt meg – pusztá ígéret maradt.”

Kiemelt téma például az irodalom, megjelennek a „'30-as generáció” tagjai, továbbá Fábry és Márai, de Gál Sándor külön figyelmet szentelt feljegyzéseiben az őt érintő – a kultúraszervezés és az irodalmi emlékezet területein tett – egyéni és közösségi erőfeszítéseknek. Mindezt az elsősorban felvidéki fókuszú nemzeti megmaradás érdekében, hiszen „a nemzet legfőbb attribútuma az anyanyelv”. A kortárs irodalmat viszont minden köntörfalazás nélkül, élesen kritizálta: „Irodalmunkban felnőtt egy nemzedék, amely semleges, akár az autópálya aszfaltburkolata. Az irodalom ringyókratái és e ringyókrácia különítményeseinek élményhiányos »szövegei« lassan beborítják a magyar Kárpát-medencét.” Különösen tanulságosak ezek az eszmefuttatások. „»Irodalmi valóságunk« pedig önmagát temető rommező!” – kiált fel más helyütt. Végül pedig megjelenik az alkotás, az irodalmi munka, mindaz, amit el kell végezni: amit meg kell írni, be kell fejezni, be kell gépelni, meg kell jelentetni és így tovább – innen ered a munkanaplóhoz közelítő jelleg.

A háború a második fajsúlyos, rétegzett és visszatérő témája a kötetnek. Plasztikusan villannak fel az I. és a II. világháború szörnyűséges képei. Előbbiek Latzko Andor kishíján elfeledett művének, az *Emberek a háborúban* c. elbeszéléskötetének ismertetése, méltatása és idézése során, utóbbi pedig a személyes élmények, emlékek lejegyzésével. Az emberiséget kipusztító atomháború újra és újra előtűnő, gyötrő lidércnyomása, az „űrbéli szarkofágként” aposztrofált bolygóval bezárólag nem vonható le más következtetés: a háború „az értelem csődje”. Gál Sándor azt a „Mi lett volna, ha...?” gondolatkísérletet is elvégezte, amely első látásra naivnak tűnhet, valójában viszont talán azért nem gondolunk bele, mert annyira szörnyű a felismerés: mi lett volna, ha mindaz a humán és anyagi erőforrás, ami az évezredek háborúskodásokra lett elfecsérelve, illetve a háborúskodásokban vesztett oda, nemesebb célt szolgálhatott volna? Csakugyan szédítő alaposan végiggondolni anélkül, hogy az őrület határára ne kerüljön az ember.

A kötetet személyes vonatkozások bőséges anyaga tarkítja, innen ered a személyes naplóhoz közelítő jellege. Itt a mindennapi történésektől kezdve megjelennek azok a szereplők és ismétlődő események, amelyek a kötet szakaszaiban írásakor, de jószérével élete zárószakaszában meghatározták Gál Sándort: család, gyerekek, unokák, a betegséggel és elmúlással való állandó küzdelem, a vadászat és a kertészkedés, valamint az alkotás folyamatát övező – életkorból és egészségügyi állapotból adódó – nehézségek. Ezek a részek egészen közel hozzák az olvasóhoz az alkotót mint embert. A mindennapi események minduntalan felidézik a gyermekkor emlékeit is, legyen szó a libapásztorkodásról, a szülőföldről és elődökről, vagy a Búcsón álló front rémképeiről.

Noha Gál Sándor számos műnemben és műfajban alkotott, legközelebb talán a líra állt hozzá és ez *Az időtlenség dialektikája* teljes anyagán érződik, a szerző le sem tagadhatná lírikus mivoltát. Természetesen nem csak az olykor a sorok közé

szúrt verstördékekről van szó, a prózai szöveget is hasonlóképp itatja át a líraiság: napkelte, holdtölte és az éjszakai égbolt további jelenségeinek megfigyelése, a természet és az időjárás legapróbb rezdüléseinek megörökítése és még hosszú a sor. A hétköznapi monotonitását és nyűgjeit ellenpontozva mindez nem csak élvezetesebbé teszi az olvasmányt, de példát is ad elénk, néhány pillanat erejéig Gál Sándor szemüvegén keresztül láttatva a világot.

„Mert az írás az emberi beszéd lehetséges reinkarnációja. Az írásból a hang, a beszéd föltámad. Végző soron a leírtakból maga az *ember támad fel* [...] évezredek elmúltával is” – jegyzi le egy ponton Gál Sándor is az íráshoz fűződő egyik legősibb rendeltetést és motivációt. Noha roppant életműve mellett eltöprel *Az időtlenség dialektikája* – legalábbis terjedelmében –, talán mégis úgy sűríti össze az egészet, ahogy meglelhető egy cseppben a tenger. A korábban felvetődött alapkérdéshez visszatérve valóban a végősig kitarító, páratlan törekvés és erőfeszítés határozott bizonyítéka e kötet: egy végtelen belső univerzumból az egyre fogyatkozó életidő tudatában átadni, amit csak lehetséges, itt hagyni mindent, amit érdemes.

Magyari Márton: Hétfőből a keddbe (2020)

Pegazus 2023

A Szlovákiai Magyar Írók Társasága hagyományához híven tavaly is meghirdette a Pegazus Alkotópályázatot, amelyre önálló kötettel még nem rendelkező, felvidéki, illetve – újfent – erdélyi alkotók jelentkezhetnek líra és próza kategóriában. A beérkezett tizennyolc pályaművet lapunk főszerkesztője, Petőcz András Babérkoszorú-díjas, valamint József Attila-díjas költő, író, Gál Éva irodalomtörténész és Bolemant László Madách Imre-nívódíjas költő, szerkesztő, műfordító bírálta el. Az ünnepélyes díjkiosztóra nyár végén, az izsai Iparművészeti Műhelyben megrendezésre kerülő XXV. Fialat Írók Táborában került sor, ahol a zsűri szóbeli értékelése után a díjazott alkotók felolvasták alkotásaikat. Ezekből a díjazott munkákból közlünk válogatást.

Kovács Balázs

A Pegazus Alkotópályázat 2023-as díjazottjai:

Líra kategória:

1. helyezett: Kovács Balázs
2. helyezett: Bock Ervin
3. helyezett: Radványi Kristóf és Szőcs László

Próza kategória:

1. helyezett: Durec Valéria
2. helyezett: Bakoš Virág Orsolya
3. helyezett: Balogh Ildikó és Darázs Balogh Katalin

Az expedíció

Józsi bátyám úgy döntött, megkeresi Attila sírját. Történt ez vasárnap hajnalán, amikor a pirkadat rózsaszín szárnyait bontogatta az ég alján, maga előtt terelve az apró bárányfelhőket a mennyei legelőre. Szeméből kitörölte csipáit, hajából kiszedte a szénát, és óvatosan megnyitotta a csűr ajtaját. Megnyugvással kémlelte a ház sötét ablakait, lelki szeme előtt kirajzolódott neje hófehér mellkasa, mely halk szuszogás kíséretében emelgette a vaskos dunyhát. Mély horkantás is feltört néha az asszony szájából, de Józsi bá a szombat esti ultizás után, vágyaival eltelve szende Csipkerózsikát vélt felfedezni alvó feleségében. Azért biztos, ami biztos, szedett a mezőn pár szál margarétát, pipacsot, búzavirágot, nem rózsát, mint a múltkor, az fáj a kopasz fejének – fránya egy szúrós Isten alkotása. Szerencsére az asszony mindig megbékélt, hiszen a hét többi napján férje szinte tenyerén hordta. Ha bírta volna. Kemény, kérges kezeivel igazgatta a frissen szedett zsenge csokrot, arra gondolva, most majd büszke lesz rá az asszony, csak vigye végbe a tervét.

Józsi bá beosont a házba, feltette főni a reggeli kávé. A konyhakredencen álló régi vekkerre pillantott. – Fél hat van – nyugtázta magában –, még van egy kis időm, aztán az expedícióhoz szükséges fontos adatok gyűjtésére indulok, és megfelelő embereket kell verbuválnom – így elmélkedett. Egy kancsóba vizet engedett, elrendezte benne a virágcsokrot, felesége kedvenc ibolyás csészéjébe kávént öntött, és csendben kiosont a házból.

Hatkor nyitott a Négykézláb nevezetű kocsmá, a falu tiszteletben álló népe kedvenc és egyedüli szórakozóhelye, s egyben mérhetetlen információk kincses szigete. Ide sietett Józsi bátyám, meg sem lepődve, hogy a kocsmá ajtaja már hat előtt tárva-nyitva volt, félig tele álmos, de kitartó vendégekkel, jómagamat is beleértve.

– Na ide figyeljenek, emberek! – szólt az öreg a terem közepére állva. – Ugye nem járja az, hogy a nagy vezérünket, Attilát még mindig nem találták meg! Ugye, hogy igazam van?! – buzgó szóáradata megbillentette egyesek fejét, ébredtek az ott éjszakázók, az újonnan jövők is érdeklődéssel tekintettek Józsi bá felé.

– Te, Jóska, az asszony megint a csűrbe zavart? – vetette oda sunyi mosollyal az arcán a kocsmáros, és már töltötte a pálinkáskupicákat és a söröspoharakat. Az öreg arca lángba borult.

– Engem aztán nem zavart senki sehoval! – üvöltötte az öreg, de csak szélesen vigyorgó arcok fogadták érzelmes kirobbanását. – A csűr, az az én meditációs

központom, értitek fajankók?! Amikor kilépek ebből a szennygödörből, le kell mosnom a sok mocskot, ami itt rám ragad – s fölényesen körülnézett. Elcsendesedett a kocsmá népe, minden szem a feldúlt férfitra szegeződött. Komor tekintetek voltak, a segéd is már ötödjére törülte le a pultot és a kocsmáros gyöngyöző homlokát.

– Ajaj, itt nagy baj lesz – gondoltam. – Közbe kellene lépni, mielőtt kitör a forradalom. Odaléptem Józsi bához, gyengéden megkocogtattam a vállát, majd felségítettem, és így szóltam:

– Józsi bá, hát mondja már el, mire készül! Nagy megtiszteltetés, hogy velünk osztja meg elsőre a tervét, és még fizet is egy kört.

Józsi bá felszisszent, na, nem a válla végett, mivel értelmes volt, és érezte a feje felett összegyülemlő vészjósó felhőket, így előszedte bugyellárisát. A teremben beindult az élet, mint a tavaszi méhrajzás. Poharak teltek, ürültek, végre teljes volt a béke.

– Ahogy az előbb mondtam – kezdett neki újból az öreg, körbejáratva kissé már mámoros tekintetét –, Attila sírja feltárásához exped... izét toborzok Nepálba, most éppen tudományos archeológiai teoretikus feltárásokat tartok itt.

Az értelmetlen pillantásokat, tátott szájakat nézve megtoldotta kegyesen mondanivalóját, persze a pálinkaszint magasságának megfelelően, hogy érthető legyen ezeknek a tudatlan tuskóknak:

– Hová a búbánatba ásták el Attilát és a lovát?

Megköszörültem a torkom: – Aztán miből gondolja bátyám, hogy Nepálban kell keresni a vezért?

– Mindenki oda megy, fiam, az ott élőknek a szemük is ferde, lovaik is vannak, nemde? Hát olyan kis pónikon jöttek ide ősatyáink – elnézően s bölcsen magyarázta az öreg.

Egy kissé elakadtam. Ennyi erővel talán a szomszédban lévő kínai üzlet pincéjében is végezhetnénk ásatásokat. Valami nem stimmel – netán Dzsingisz kánt szeretné felkutatni, bátyám? Valahol a mongol sztyeppéken?

– Ne beszélj badarságokat, fiam! Kit érdekel egy kínai falépítő – dagadt a melle a sok tudástól. – Tudom én, hogy nézett ki Attila, láttam a fényképét – ráncolta homlokát rokonom.

– Szerintem meg – szólalt meg Dodó, az együgyű pásztorlegény – a szomszéd falu temetőjében kell keresni. Ott láttam egy sírkövön szép arannyal kivésve, hogy Vezér Attila. A legkedvesebb birkámra esküszöm, ott van! – bólogatott nagyokat, tépett ingujjába törölve a szájából kicsorduló habot.

Nagy lett a zsvaj a kocsmában. Volt, aki azt kiabálta, valami harci mezőn tűnt el a verseivel együtt, a másik Dodó fejét paskolta, ezzel tudtára adva, hamis az állítása, mivelhogy mindenki tisztában volt vele, birkákat terel, de Mancsi, a kecske volt a kedvence. Egyesek az oroszokra fogták, hogy eltüntették vezérünket, úgy,

mint a Borostyántermet. Mondtam én, azok nációk voltak, de senki sem hallgatott rám, mígnem Józsi bá nagyot nem rikkantott – Kuss! – felemelte a kezét, gyorsan lenyalta a kilöttyintett pálinkát, nehogy már elpárologjon. – Ez az én ötletem, én expendexem... vagy mi, szóval az! Én mondom meg, hová megyünk! – imbolyogva elindult a kijárat felé, visszafordulva felém bökte bütykös ujját: – Veled még beszédem lesz. – Dicsőségére váljon, hogy most két lábon hagyta el a kocsmá helyiségét. Talán el is felejtettem volna kedvenc rokonom nagy tervét, ha másnap nem kopogtat az ajtónkon. Napszemüveg takarta arcát, bár így is kikandikált egy-két helyen szemhéja lila elszíneződése. Néném híres volt szép kézimunkáiról, ügyesen és gyorsan járt a keze.

– Jöjjön be Józsi bá. Mi szél hozta? – kínáltam helyel a kissé bizonytalan mozgású öreget.

– Mondtam én, hogy jövök, csak sok volt a munka az asszonyon... akarom mondani, a ház körül – köhécselt párat. Maga mögé pillantott, majd megkönnyebbülve előhúzott egy üveg pálinkát. Én sem voltam rest, azonnal az asztalon voltak a poharak, és már töltöttük is magunkba az életmentő nedűt. Az öreg felsóhajtott az első pohár után, még a szemüvegét is levette, és rám villantotta lila keretes szürke hályogos szemét.

– Tudod, fiam, nagyon bánt engem ez a dolog, Attila vezérünk utolsó nyugovója. Még tiszteletünket sem tudjuk neki leróni, mert nincs hol – dűnnyögte, és töltötte a poharakat.

Arra gondoltam, te, egyetemet végzett, tudós ember vagy, tagja lehetnél az expedíció csapatának.

– Nem is tudom, Józsi bá – kissé ódzkodtam –, hány embert talált már?

– Természetesen én vagyok a főnök – húzta ki magát az öreg –, te leszel az archeológusunk, és még Sanyit, a sírásót is sikerült beszerveznem. Kellenek a szakik, na!

– Én patológus vagyok, kedves bátyám – szabadkoztam.

– Há' jó az fiam, csont, mint csont. Nem mindegy? Kevesebb lesz a dolgod, tiszta munka, vágni sem kell – toltá hátra kalapját az öreg.

– Ehhez sok pénz kell, főleg, ha Nepálban szeretne kutatni – próbáltam lebeszélni őt merész tervéről.

– Ne félj te semmit! Találtam szponzort. Látod, tudom én, hogy kell ezt csinálni! A kocsmáros beígért öt üveg kisüstit és öt láda sört. Gondoltam én mindenre.

– Kezdhetnénk közelebb is az ásatásokat, bátyám. Legalább begyakoroljuk kicsit.

– A magyar népért, történelméért bármit feláldozok! Ha kell, akár az északi sarkra is elmegyek – nagyot csapott az asztalra.

– Bözsi néném mit szól a terveidhez? – húztam elő az utolsó adut.

– Kezdjük tehát a keresést Pilisben – szólt elmerengve. – Úgy olvastam, Ildikó ott szerette begyűjteni férje kedvenc italához a gyógynövényeket – felhajtott még egy kupica pálinkát és kísétált a napfényes utcára.

Nagy kő esett le a szívemről. Reméltem, hogy Józsi bá az itthoni tájakon sokáig fog teoretikus adatgyűjtést végezni. Tévedtem.

Másnap kora reggel, az első kakaskukorékolás után dudálásra riadtam fel. Mire kiértem a gangra, Józsi bátyám minden szó nélkül, mint a tettek embere, a fészerekből vitte a lapátot és a csákányt. Öreg 1500-as Ladája hátsó ülésére pakolta a szerszámokat, csomagtartója már tele volt Sanyival, a sírásóval, aki magzatpózban szundikálva ölelgette a sörösládát.

– Csipkedd magad, öcsém, sok a dolgunk! Minden felszerelésünk megvan. Lapát, csákány, tíz szál kolbász, finom friss kenyér és a kocsmáros szponzori adománya is mind befért. Jó ez az öreg járgány – büszkén simogatta kocsija behorpadt tetejét.

– Máris jövök – rikkantottam, ezt a kalandot ki nem hagyom, bármit is gondoltam felőle.

Felöltöztem, magamba öntöttem a tegnap lefőzött hideg kávé, és rohantam a kocsihoz.

Felrántottam az ajtaját, a jó kis ruszki autó kissé fanyalgott, de végül engedett, és már raktam is be a lábam, mire Józsi bá rám ordított: – A bal sarokba rakd a lábaid, finoman!

Tyúúú! – nagyot néztem, mert a kocsiját megette a rozsdá. – Az ülés bírni fogja? – kérdeztem megszeppenve, majd látva az öreg villanó tekintetét, gyorsan bekúsztam az autóba.

Elkezdődött a nagy kaland. Róttuk a kilométereket, Szása, Józsi bá ily néven becézett autója zabálta a benzint, talpam alól időközönként kihullott pár rozsdás darab. Élveztem az utat, a gyönyörű tájat, Pilis elképesztő dombjaival, erdeivel. Ki tudja, mi mindent rejtegetnek zugai, talán tényleg rálelünk valaki sírjára. Merengéseimből éles féknyikorgás szakított ki, míg a testem folytatta mozgását egyenesen a szélvédőre. Szerencsére az üveg bírta, Sanyi is felébredt a csomagtartóban, és sírva könyörgött, engedjük ki a kriptából. Szörnyű ez a szakmai ártalom!

– Ez jó hely lesz – nyugtázta az öreg. – Nézd azt a domboldalt! Attila szelleme azt súgja, ott kezdjük meg az ásatásokat!

Miért ne hittem volna neki, és különben is, ez a félórás döcögős út megviselte csontjaimat.

Így hát minden táskát, hátizsákot magunkra vetettünk, és szabadjára engedték a Sanyit. A csomagtartóból előbukkanó személye elkápráztatott, fekete gyűrött szmoking lógott rajta, lábain vietnámi papucs. Kérdőn Józsi bára pillantottam. Az öreg csak vállat vont: – Sanyi akarata – mondta. Ha már a nagy vezért nem volt

tisztsége eltemetni, akkor legalább a kiásásnál meg akarja adni a módját – s a még szipogó embernek kezébe nyomta az ásót.

Elindultunk. Nehéz volt a terep, izzadva, szuszogva lépkedtünk, törtük magunkat át az erdő sűrűjén. Úgy öt perc fáradalmas menet után az expedíció főnöke megálljt vezényelt. Kis földkupacon állva, mélyen magába szívta a levegőt, becsukta a szemét. Áhítattal figyeltük őt.

Sanyi le is térdelt, így könnyebben tudta kibontani a pálinkásüveget, majd végre megszólalt az öreg átszellemült hangon: – Ez az a hely, igyunk! – Üdvrivalgásba törtünk ki, már igencsak megszomjaztunk a melegben. Leültünk a puha pázsitra erőt gyűjteni és ráhangolódni a feltáró munkálatokra. Csendben fogyasztottuk étünköt, italunkat, éreztük a hely kisugárzását. Kellemes fáradtság kerített hatalmába, majd rövid, kétórás alvás után nekiláttunk a munkának. Sanyi ásott jobbra-balra, Józsi bá kézrátételes érzékeléssel mutatta a megfelelő helyeket, én bontottam a sört. Találtunk szarvasagancsot, vaddisznóállkapcsot, furcsa papírral lefedett kupacokat. Emberi csontokat nem találtunk, viszont Bözsi néném, Józsi bá hűséges neje ránk lelt, minden előzetes kutatómunka nélkül. Be is vettük volna az expedíció társulatába ijedtünkben, viszont néném rögtön bemutatta, hogy jobban ért az ásatásokhoz, így egy az egyben bemutatta nekünk a lapát használatát. Hamar megértettem az előadása lényegét: egy szem porcikám sem kívánta a további képzést. Elnézve az Attila szelleméhez fohászkozó Józsi bátyám meg Sanyi összekuporodott sziluettjét, gyorsan felmondtam az archeológusi állásomat. Futás közben szomorúan kellett konstatálnom, hogy Attilának még várnia kell a felfedezésére. Ez az expedíció bizony kudarcba fulladt!

(A Pegazus alkotópályázat próza kategóriájának 1. helyezettje)

BOCK ERVIN

se

elnevezte magát, mert
nem volt jó a régi;
egy talán jobb szóval, eligazolt,
egy talán jobb szóra, mely ki tudja, mikor
és mire hívta,
amitől ő úgy volt, hogy teljesen elvarázsolt,
mondta, hogy nem, nem el, csak át,
minthogy igazolt, mert az el, az messzebb van,
dehát az át, az meg már csalás,
de akkor már nem lehetett beszélni vele,
fejével meg lelkével sem ment
megértenie,
miért is kellett ez
neki.

így, úgy

így vagy úgy, de
úgy érkezett meg,
hogyan nem oda készült, meg
így aztán hogyan is érkezhettek,
meg különben is, legyintett,
miért kell még megérkezni;
mikor jobb távolról, jobb kívülről
mit is?
igen, nézni, követni, hallgatni.
így érkezett meg, és tudta, hogy nem.

gyalog laktunk

gyalog laktunk, a másodikon
alattunk Csomor,
a földszinten meg egy rossz szemű
testvérpár, akik miatt jó lett volna
egy lift, de gyalog laktunk, így
nekirugaszkodtunk a lépcsőháznak,
hogy minél gyorsabban kerüljünk túl
a földszinten, hogy léphessünk túl kéretlen
tekinteteken, köszönés nélkül.

pedig a Jáva apámé volt.
egy sziget, de szénből, alatta a motor.
ki temette el és mikor: néztem volna bele apám
tekintetébe, de az övé mással volt, nem
az enyémmel akkor
a lépcsőházban, de nekem mégsem kellett nekifeszülnöm
a lépcsőknek akkor, mert ő velem volt,
a földszinten, s így voltunk mi együtt,
kéretlen
tekintetekkel.

különben meg anyámtól tudom, hogy
a motor műbőr ülésén egyensúlyozva
történeteket vittek ők ketten két város között,
bukósisakkal és síszemüveggel védve,
gyakran lopva is a távolságot.

mindez pedig csak azért lehetett, mert akkor még nem volt a Jáva
szénnel temetett sziget...

(A Pegazus alkotópályázat líra kategóriájának 2. helyezettje)

Igaz, Anya?

Izzadt a kezem a gumikesztyűben. Már egy órája csak a húst szeleteltem, de szerencsére a nemrég vásárolt kés megkönnyítette a dolgom. Olyan könnyedén szeltem ketté a húst, mintha vajból lenne. Egyforma darabokra vágtam, majd egy tálcára helyeztem, szépen, sorban. A kesztyűket lehámoztam kezemről, majd a tálcát megemeltem, és a hűtőhöz sétáltam. Fél kézzel kinyitottam az ajtaját, majd a legfelső polcra raktam.

Halkan dúdolva mosogattam. A vörös nedű még nem száradt rá a késre teljesen, szivaccsal és mosogatószerrel könnyedén lejött. Leöblítettem a habot, majd a kést megtöröltem és óvatosan a fiókba helyeztem. A vágódeszka már a csepegtetőn száradt. Észrevettem, hogy az alkarom még foltos maradt. Sóhajtván nyúltam a törülköendőért, majd a csap alá tartottam. Bevizezve elkezdtem a rám száradt vért ledörzsölni. Ez már nehezebben jött le. Annyira belemerültem, hogy észre sem vettem volna Alexet, ha nem csapja be maga után a konyhaajtót.

Ragadt a csempe, pedig harmadszor mentem rajta végig a felmosóval. Hiába minden vegyszer, csak elmázoltam a szétcsepegtetett vért. Rosszul voltam, a hányinger kerülgett.

Pedig Vanessa mellett már igazán hozzászokhattam volna. Azt tanácsolta, hallgassak zenét és dúdoljak halkán takarítás közben. Egy sor a dalból, egy húzás a koszos csempén. A következő versszaknál öblítés. Egy sor dal, húzás a csempén, öblítés. Újból.

Több időbe telt kitakarítani az alagsort, mint gondoltam. Homlokom kézfemmel megtörölve lehajoltam a vértől vörösre festett vízzel teli vödörért. Megemeltem és felvittem a lépcsőkön.

Azonnal a vécébe öntöttem, hogy a mocskos vízből áradó szag ne terjenghesen a házban.

Amint végeztem, a konyhába mentem. Látni akartam, mielőtt apa mellé száműzzük.

– Feltörölte? – kérdeztem, majd másik alkarom is szemügyre vettem, hiszen nem akartam vérfoltosan ágyba bújni.

– Igen – motyogta halkán, majd a hűtőhöz lépve kinyitotta azt. Elfintorodott. Sápadt arcát megvilágította a nagy fémdobozból áradó halvány fény. Idáig éreztem a vér szagát.

– Estig kibírja. A zsákokat a kocsiban hagytam, mindjárt behozom – mondtam, majd lassan mögém sétálva átkukucskáltam széles vállá felett. Magammal néztem

farkasszemet. Azok a szemek, az ajkak, a pisze orr – mintha én feküdnék élettelenül a hideg üveglapon, elválasztva darabokra szedett testemtől. Az én vérem, vagy mégsem? Hiszen annak már régen nyoma veszett a lefolyóban. Magamat láttam szövetek és izomrostok formájában.

– Kicsit kifordultam önmagamból – suttogtam cinikusan.

Anya arca teljesen megváltozott, undorodtam tőle. Mosolya régen kedvességet és melegséget sugárzott, de az arcán elterülő grimasz most rideg volt. A hűtőből áradó dögszag miatt felhúztam az orrom. Elfordítva fejem a nővéremre pillantottam. Nyugodt volt, mint mindig.

Igazi vezéregyéniség. Sokan azt gondolták, olyan lesz mint anya, fullasztóan kedves, hiszen ugyanúgy néztek ki. Talán Vanessa haja hullámosabb és világosabb volt, de személyiségben nem is különbözhetek volna jobban. Sosem kérdőjeleztem meg nővérem döntéseit. Mindig a saját feje után ment, én pedig utána. Pedig anya hányszor mondta, hogy nem kell ezt tennem, helyette játszani akart velem és rajzolni, meg mesét olvasott. Sosem kiabált, és ha apa megütött, ő mindig ott volt, hogy az arcomon pirosuló tenyéryomra csókoljon, és elmondja, hogy mennyire fontos vagyok neki. Túlzott kedvessége miatt néha úgy éreztem, mintha szavai ragadnának, és nyakam köré fonódva lassan kiszívnák belőlem az életet. Vanessa volt az, aki kirántott anya karjai közül. Azt mondta, csak megmentett a hamis mosolyoktól, hogy anya bolond, és nem lehet rajta segíteni. Hittem neki.

Alex karja alatt átbújva arrébb toltam az ujjakat meg egy egész lábfejet, és mellé pakoltam egy-két befőttesüveget. A hűtő ajtajára szerelt rekeszek így kissé megkönnyebbültek, már csak a ketchupos flakon, a majonéz, pár doboz sör és a tojások súlya nehezedett rájuk. A szoszok külön rekeszben pihentek – szeretem a rendet.

Anya mindig azt mondta, hogy rendben és tisztaságban tud igazán gondolkodni az ember.

Eleinte csak igyekeztem megfogadni tanácsát, majd egyszerűen csak rám ragadt. Emlékszem, a játékaimat is mindig elpakoltam magam után. Bezzeg Alex mindig rendetlen volt, anya mégis kedvesen bánt vele. Összeborzolta göndör tincseit és arcon puszilgatta, majd együtt elpakolták a kisautókat meg a zsírkrétákat. Ő volt a kedvenc. Az járt a fejemben, hogy az öcsémből életképtelent nevel, hiszen a gyereket védeni kell az iszákos apjától, szeretettel és kedvességgel elhalmozni, hogy ne érezzen hiányt, de kérдем én, vajon nem apánkat védte?

Már akkor, hétévesen tudtam, hogy nem akarok olyan lenni, mint anya. Nem akartam a gyerekem megfojtani az álszeretetemmel, nem akartam őt mézesüvegbe gyömöszölni, hogy aztán megfulladjon az undorítóan édes nektárban. Talán túlságosan is hasonlítottam apámra, ezért nem bújócskázhattam velük. Figyelmet akartam, amit nem kaptam meg. Mindig csak Alex, a kicsi és törékeny Alex, akit könnyedén manipulálni lehet. Sokáig azt hittem, hogy ostobának nézel,

de igazából csak tartottál tőlem, igaz, anya? A te hibádból lett a fiad olyan buta, hogy hagyta, hogy befolyásoljam.

– Pakoljunk össze. Holnap hajnalban indulunk – mondtam, majd belöktem a hűtőszekrény ajtaját, és a garázsba indultam, hogy a kocsiból behozzam a zsákokat.

Anya arca eltűnt előlem. Hallottam, amint nővérem a kulcsokkal matat, majd eltűnik a garázsban. Menekülni akartam, ki az ajtón, el, messze, hogy sose térjek vissza. De úgy éreztem, anyával együtt én is a hűtőben ragadtam. A fémdoboz fogantyúját szorongattam, de képtelen voltam kinyitni. Féltem, hogy még jobban beszippan. Mintha halottaiból feltámadva is képes lenne galléromat megragadni, és a hidegbe rántani. A nővéremnek igaza volt. Megfojtasz, anya, hát nem látod? Hátráltam egy lépést, csípőm a konyhapultnak ütközött. Ki kell bírnom. Vanessa majd megoldja. Mindig megoldotta. Apát is eltemettük, most sem lesz baj. Rendben leszünk. Bízom a nővéremben.

Lépteket hallottam, majd finom ujjakat éreztem vállamra simulni. Nővérem zöld szemei semlegességet sugároztak. Ajkai cserepesek voltak és sebesek.

– Menj aludni – válaszként bólintottam. Így lesz a legjobb. Igaz, anya?

(A Pegazus alkotópályázat próza kategóriájának 2. helyezettje)

Magyari Márton: Távoli partok-1 (2022)

Szomorúságom balladája

Fáj itt belül,
De néha, néha leül
Lelkem pora, súlya.

Ha kérdezik, boldog,
S ritkán kerülnek a gondok,
Nincs már e világon dolgom.

Megtettem mindent,
Az élet sóját ettem,
S keserű, keserű a vége.

Fáj itt felül,
De néha, néha rezdül
Szívem nedve s mélye.

Tömegetudat

Álmomban már láttalak
Te vagy az árny a sarokban
Előmászol a sötétből
Rettentő látványod
Felemészt belülről.

Hatalmas szárnyaddal
Szeled át az éjjeli eget
Nem hagyod nyugodni az életet
Te vagy a hirtelen árny a szemek sarkában
Felzabálsz rettentő pofáddal.

Gúny vagy te, önmagad paródiája
Magunkhoz láncolt vihogós árnya
Csak a halálnak kifordított kabátja
Mit kivert kutyaként üldözünk
Aztán magunkba mégis elültetünk.

Csendzavar

Nem találok a csendem,
Zúg, folyik a világ körülöttem.
Kerestelek téged hangtalanságodban,
De nem találtalak csak a hangzavarban.

A szél fúvásában, a belső morajlásban,
Zajt találtam csak nehéz szavadban.
Súlyod összenyom, nem találok
Én benned már a holnapom.

Mai zaj vagy te is, ahogy minden
Körülöttem a házban, az életben.
Mélabús fákból vagy vad folyókban,
De a csend most tán otthon van.

S otthonom is csak te lennél,
Ha hangként bennem élnél.
Fejemben a zúgás abbamaradna,
Némaság szállna rám, kedves haragban.

Nem akarok

Jaj, nem akarok én már szeretni,
Ébredés után senkit sem találni.
Kiürült szívek bányáiban kutatni,
Újra e fájdalmat megélni.

Jaj, nem akarok én már érezni,
Valaki miatt belülről meghalni.
Szememmel rezdüléseit figyelni,
Minden pillanatban őt szolgálni.

Jaj, nem akarok én már élni,
Csak csendben meghalni.
Vagy karjaidba visszatérni,
S ott végleg megpihenni.

Jaj, nem akarok én már létezni,
Csak benned elmerülni.
Még egyszer szemedbe nézni,
S szeretetedben megszűnni.

Jaj, nem akarok én már szeretni,
Ébredés előtt senkit sem találni.
Teli bányákat felülről vigyázni,
S a szerelmed soha meg nem élni.

Kilépő

Ma este lelépek,
itthagynom az életem.
Minden fájdalmam,
minden szerelmem,
mindent mit valaha megnéztem.
Mindent, mi bántott,
minden vágott virágot,
mit az élettől kaptam,
s lám mégis elhervadnak
kezemben az őszinte szavak.
Nem tudok, s nem is akarok
rablánc lenni más szívéen,
hozzáköttni magam
ahhoz, ki így néz.

Vagy talpasa más hadúrnak,
egy árokban egyedül vérbe fagyva.
Megelőzőm én inkább a furfangos halált,
S ezzel elköszönök tőled, viszlát!

(A Pegasus alkotópályázat líra kategóriájának 3. helyezettje)

Magyari Márton: Gömbakácok és más kerek formák (2014)

A kályha melege

Ha hallgattam volna nagyanyámra, nem kellett volna ott dideregnünk. Ha időben elmegyünk aludni, talán észre sem vettük volna, hogy elfelejtett begyújtani a kályhába. Míg a filmet néztük, addig bebújtunk a pokrócba, kellemes meleg volt. De most rendesen vacogtunk a hidegtől. Kival összesúgtunk, most mi legyen, ki megy a nagyinak szólni? Kiszámolóval dönt el, hogy én leszek az a bátor, aki megkéri: varázsoljon nekünk végre meleget a szobába.

Nagyi ilyenkor a kiskonyhában rakodott, készítette a dolgokat másnapra, vagy az állatokat látta el. Ez a kis épület külön állt a háztól, az ablakból villanyfény szűrődött ki. Egy szál pizsamában futottam át, óvatosan nyitottam ajtót. Amikor lenyomtam a kilincset, az megnyikordult. Belestem, bent van-e nagyi, esetleg menjek tovább máshová keresni. Amint megpillantott, mérgesen vont össze a szemöldökét, kezét csípőre tette, úgy kezdte el a mondókáját:

– Neked már régen az ágyban a helyed. Megbeszéltük, hogy már nem jöttök ki, mert nagyon hideg van.

– Igen, így volt – bólogattam szaporán –, viszont nagyon fázunk. Be kellene gyújtani a kályhába, és mi nem merjük megcsinálni. A múltkor is megszidtak, amikor befűtöttem – folytattam volna a mondandóm, amit gondosan előkészítettem a fejemben, viszont nagyi félbeszakított.

– Nincs begyújtva? – csapta össze a kezét csodálkozva. – De hiszen az este voltam ott... – itt elhallgatott, felkapta a kedvenc horgolt szvetterét a székről, a vállamra terítette, és visszairányított a kishálóba, ahova elszállásolt. Amikor beléptünk, Kati az ágyon ücsörgött fagyosan. Hatalmas köszönéssel üdvözölte nagyit, mintha aznap még nem is találkoztak volna.

– Bújjatok be a dunna alá, de gyorsan, mielőtt megfáztok! – utasított a nagyi határozottan. Lerúgtam a papucsomat, és bemásztam Kati mellé. Igyekeztünk úgy elhelyezkedni, hogy lássuk, mit művel a nagyi. Mi le voltunk tiltva a tüzelésről. Amióta jól befűtöttem otthon, szigorúan csak felnőttek felügyelete mellett lehet rakni a tűzre. Pedig amikor ez megtörtént, én nagyon fáztam, a többiek aludtak. Mire felébredtek, a kályhacső szinte izzott. Anyu megijedt, apu leszidott, azóta nem kísérleteztem. Viszont mindig szerettem nézni a lángok táncát. Kival egy dunna alatt összekuporodva, hason fekvé vártuk a csodát.

Nagyi kinyitotta a kályhán lévő alsó, nagyobb ajtót. Ott volt egy kisebb is, azt is használta. Ahogy láttam, minden elő volt már készítve. Valahonnan gyufa került

elő, sercenés hallatszott. Enyhe világosság támadt, ahogy életre keltette a láng a papírt. A tűz halk pattogással terjedt át az apróbb, majd a nagyobb fadarabokra.

Lenyűgöző látvány volt, szájtátva bámultuk nagy minden mozdulatát. Amikor a kályha alsó ajtajai bezárultak, a felsőt nyitotta ki. Meg akart bizonyosodni róla, hogy most már tényleg meleg lesz a szobában. Még egy kicsit várt, majd szemet is dobott a tűzre, és felénk fordult.

– Na, kismadárkaim, most már ideje aludni, tényleg későre jár, alig pislogtok. Menjen mindenki a saját helyére. Gyertek, betakarlak benneteket! – azzal nyúlt is a dunna után. Mind a ketten kaptunk egy pusztit a homlokunkra, izegve-mozogva, de elhelyezkedtünk. Mielőtt nagy kilépett volna az ajtón, még hallotta, ahogy Kati álmos hangon suttogja nekem:

– Hallgatnunk kellett volna nagyira, akkor most nem fáztunk volna... – azzal velem együtt álomba szenderült.

(A Pegazus alkotópályázat próza kategóriájának 3. helyezette)

Magyari Márton: Ragyogás (színes világos, színes sötét) (2023)

Csak egy élet nem elég

Mindig éreztem, többre vagyok hivatva.
Néha a lelkem szétszakad, ezer darabra.
Gyermekként még hittem az álmok megvalósulnak.
Ma a való élettől kapom a pofonokat.

Mennék látni a nagy világot. Leküzdenék pár szélalmot.
S ha mókuserék eltapos, lelkem akkor is szabadnapos.
Csak egy élet nem elég, sejtjeimre szakadnék.
Osztódással szaporodva több helyen ott lehetnék.

Egyik énem otthon volna, csak a családra gondolna.
A másik énem bohém élet soha sem aggódna.
Nekifogna nagy regénynek, minden este zenélne.
Dalaiban minden lánynak szerelmet ígérne.

Mi van, el vagy gondolkodva? – szólnak rám a kollégák.
De én csak hallgatom tovább a Piramis dalát:
„Bár volna két életem, nevetnék minden
Oooh, istenem, miért nincs két életem?”

Acél kolibrik

Újra hallani a lánctalpak dübörgő zaját,
érezed a vihar feszültségtől édeskés illatát.
Bimbódzó virágok sírnak hajbókolva,
könnyek nektárján acél kolibrik hódolnak.

Kapaszkodnak indáin árva csemeték,
énekesmadarak figyelik a néma zenét.
Néha elhalkulnak, ilyenkor sír a csend,
könnyek mezején színpaddá lett.

Véres bábjátékot vezényel a kaszás,
ormótlan szaggatja az élet fonalát.
Kit testvérenek gondoltál száz éven át,
most hazádra zúdíttja minden baját.

A Kánaán ügyében

Újra megnyírták szárnyainkat, mint magát madárnak képzelő
baromfit.

Ne szálljon oly magasra, ha a ketrecből kiengedik.
Emberrobot lett programod e túlregett földi paradicsomban.
Szalagon termeled kenyered, fáradtságtól lebutultan.

Cinikussá vált énünk a reklámok túloltözött apostola:
Hirdeti hitét, felhőkarcolókra ágaskodva.
Elöntött búzamezőn mossák el síró árvák könnyeit.
Lánctalpak tapossák a Kánaán megígért földjeit.

Már-már elhitették velünk a nagy álmot, neonfénybe burkolva.
Gurult a szekér a bilbordokkal övezett úton.
Nem láttuk, hogy megvakultunk, politikus fogta fehér botom.
Szememről mikor vedlem fátyolos szürke hályogom?

Bankárok lopják el alólunk a talajt, törekeny üvegcsukor fedelünk.
Édes, ha belekóstolsz, de az első viharban szétesik.
Virtuális pénzzel fizetsz érte, uzsorakamatra.
Nullák és egyesek kígyóznak sorsokat mutatva.

Szürke eminensek halásznak a zavarosban.
Ügyeskedők hajlítják a paragrafust még jobban.
...Apám szavára gondolok, ki mindig becsületre nevelt:
„Nem divat már kimondani az igazságot, mert nem beszélünk
arról, ki elment.”

(A Pegasus alkotópályázat líra kategóriájának 3. helyezettje)

Hana

Egy késő tavaszi napon ismertem meg Hanát. Az ablakból láttam közeledni, egy tőle sokkal fiatalabb pár kíséretében. Kellemesen csevegtek. Hana korához képest nagyon magas, madárcsontú, filigrán nő volt. Ebben a korban az emberek már összetöpörödnek, meggömbül a hátuk, vagy banyapúpjuk lesz. Hana egyenes testtel, nyugodtan lépkedett. Minden lépése tudatos, magabiztos volt. A kényelmes, drapp, pántos félcipőbe bújtatott, hosszú, vékony lábfeje nem tűnt ormótlannak kecses lépései miatt. Cipője orrával néha óvatosan arrébb rúgott egy aszmagot. Karján a hatvanas években vásárolt minőségi, megkímélt, de kopottas, szintén drapp színű retikül. Annak pattintós zárját matatta horgolt fehér kesztyűs kezével. A hatalmas, lombos fák alatt közeledtek a platánokkal teli, enyhén kanyargós betonúton, így több szemszögből megfigyelhettem mozgását, alkatát. Itt-ott a sűrű lombzat közt beszűrődött a gyenge napsugár, de Hana tekintetét így sem láttam tisztán, kis kalapja árnyat vetett az arcára. Mozgása kifinomult, nyugodt, gesztikulációi finoman visszafogottak. Szerettem megfigyelni az embereket azelőtt, mielőtt belépnek hozzánk az idegen ismeretlenbe, s amikor többnyire még nem is tudják, mi vár rájuk.

Az előre megbeszélt találkozót hetek óta szerveztük, pontosítottuk a fiatal párral. Annak ellenére, hogy a helyet több mint egy hónapja lefoglalták, és mindent tisztáztunk, mindig akadt valami, ami közbejött a részükről, így már kissé kínosan tolódtott a nagy nap. Már ez egy jel lehetett. De ha fel is készülünk rá, min változtatott volna? Semmin.

A bejárati ajtó kinyílt, s Hana mosolyogva nyújtotta felém a kezét. Kézfogása meglepően határozott, nem egy idős nőre vallott. Mögötte a fiatalok kissé feszülten figyelték minden mozdulatát. A tágas, régi bútorokkal berendezett irodába tessékeltem őket. Hana csak akkor foglalt helyet, amikor kínáltam. Rövid szemlélődés után a kedvenc fotelomba ült le. Hosszú csontos lábait keresztbe tette, s az egyik oldalra döntötte mindkettőt. A kék árnyalatában pompázó, virágmintás, elől plisszés szoknyáját gondosan eligazította, és kezét könnyedén az ölébe helyezte. Festményeken lát ilyen jelenetet az ember. A feje fölött a vastag aranykeretes tükörben, amely magasabban van elhelyezve, de úgy, hogy a felső pereme eláll a faltól, kényelmes rálátást ad az egész irodára és az alatta lévőkre. A kalap még mindig Hana fején volt, s a tükörben láttam, hogy hátul egy kis ne-felejcscsokor volt rajta. Körbenézett. Arckifejezéséből láttam, hogy megnyugodva konstataulta, jó hely ez, tetszik neki. A fiatalok is helyet foglaltak. Nem értettem

a feszengésüket. A koffert, a két bőrszíjjal átkeretezettet – Hana-korabelit – amit eddig a fiatalember cipelt –, az ajtó mellé tették, mintha nem is hozzájuk tartozna.

Néztem Hanát: csontos, hosszú ujjai bár aszottak és ráncosak, mégis csodálatosak, körmei gondosan ápoltak, tökéletesek azok félholdjai is. Lehet, zongorázott valaha, vagy hárfázott.

Mennyi férfit szerethetett...! Hirtelen eszébe jutott, hogy megigazítsa fehér se-lyemblúzán a zsabót. Azok a finom mozdulatok, amiket nem megtanul az ember, hanem beleszületik s a zsigereiben van, ezek a látszólag nüansnyi mozdulatelemek, amik aztán egésszé, szinte arisztokratává teszik az embert. Az ő esetében akár lehetséges is, hiszen a háromnyelvű Pozsonyból származik. Néztem az arcát, ahogy önfeledten, de mindenféle felesleges körök nélkül mesélt magáról. Mindig Pozsonyban dolgozott. Fiatal lányként került a külügyminisztériumba, s rövid időn belül, már huszonévesen feltornászta magát a miniszteri titkárságra, vezetői beosztásba. Jobbkeze lett a nagy embereknek, s mivel igen megbízhatónak bizonyult, bizalmi emberré vált, nem csak ezen a munkahelyen belül. Képben volt az adott kor politikai helyzetével. Sokszor utazott, repült a delegációkkal abban az időben, amikor még az egyszerű embernek, ha utazni akart, bonyolult engedélyeztetésre volt szüksége, és még így sem volt biztos, hogy megkapja azt.

Hana nyelveket beszélt, bár a magyart már törte. Mesélt a szüleiről, a pozsonyi háromszintes házukról, amibe beleszületett, s amely a kéttornyú zsinagógára nézett, amelynek sárga mázas kerámiaborítású, vörös téglás sávokkal díszített falait a szobája ablakából látta. Testvérei nem születtek. Legalábbis erről nem akart beszélni. Ahogy néztem nagyon ráncos, vékony arcát – amely aktív életében sok minőségi kencével volt kényeztetve –, homályos tekintete a távolba veszett. Pontosan emlékezett a múlt részleteire. Fiatalkorát talány fedte. Soha nem ment férjhez, gyerekei nem születtek. Életével mindig elégedett volt. A hatalmas családi házat eladta még harmincvalahány évesen. Már akkor eldöntötte, hogy élni akar, s a hatalmas ház a telekkel számára csak nyűg. A belvárosban vett egy négyszobás, magas belterű lakást, azt berendezte az örökölt régiségekkel, gyöngyös rézcsillárokkal és minden értékkel, amely a családi ház emlékét hordozta. Csak a hatalmas tornyos ágy matracát s annak függőnyeit cserélte le.

Hana meglepődve nézett körül szobája kicsit póre berendezésén. Nem ehhez volt szokva.

Nem értette, hogy került ide, s miért. A bőröndből ki sem akart rakodni, úgyis hamarosan megy haza. Csak ideiglenesen van itt, hiszen a fiatal, nagyon távoli rokonok kirándulni mentek, csupán biztonságban akarták tudni őt addig, míg vissza nem térnek.

Múltak a napok s hetek. Elmúlt a nyár, az ősz, nagy havazással beköszöntött a tél is. Hana sokáig állt az ablakban, s várta, mikor viszik haza. Napközben beült

az igazgató irodájába, ott jól, otthonosan érezte magát. Megigazgatta a papírokat az asztalon, leszedte a száraz leveleket az ablakban lévő virágokról. Hagyták, csak akkor volt gond, ha új ügyfél jött, trükkkel lehetett csak kicsalni az irodából. Ilyenkor valami más, fontos „munkát” találtak ki számára, amit csak ő tudott elvégezni és senki másra nem lehet rábízni. A szobáját nem szerette, már maga sem tudta, miért. Megette a spenótot is, krumpli feltéttel, pedig előtte ki nem állhatta. Hana fizikai állapota nem romlott, továbbra is lendülettel szelte a hosszú folyosót, lépcsőzött és liftezett is, vagy egyszerűen kísétált a parkba. Szemmel kellett tartani, de mindig visszatért. Egy idő után a kedélyállapota romlani kezdett, s a szép formájú körmeit fekete keret szegélyezte. Bár ugyanolyan kecsesen tartotta a kezét, nem csinált gondot ebből, ha szóvá is tették neki, csak értetlenül nézte kezeit. Majd fogta az igazgató mosdóján lévő sárga kiskacsás körömkefét. és megtisztította a körmeit. A talány egy hét múlva oldódott meg.

Az éjjeli szolgálat személyzete mozgást észlelt a folyosón, így kidugták a fejüket a pihenőből. Akkor látták, hogy egy alak, hosszú hálóingben, kinyújtott karral – vagy két méter magasságban –, ujjával barnás csíkot húz a hófehér falon. Már az egész folyosó körbe volt keretezve, s indult volna a lépcsőház felé...

Hana még három és fél hónapot élt. Egy langyos tavaszi estén örökre elaludt. Arcán mosoly ült, kezei pedig mellén, összefonva pihentek. Feltűnő hosszú ujjait szépen keretezték ápolt körmei. Bőrpántos bőröndjébe már régen gondosan bepakolt, a kalapja mellett volt a sárga kiskacsás körömkefe is. Azon a tavaszi estén a platánok különösen sok tavalyi termést, aszmagot hullattak. Hana távoli rokonait nem lehetett elérni, így utolsó útjára, a helyi temetőbe két ember kísérte, az egyik a pap volt.

(A Pegasus alkotópályázat próza kategóriájának 3. helyezettje)

Kit érdekel Srí Lanka?

A Kapcsolattartó leültette és kávéval kínálta Szamosit.

– Ezúttal nem a szokásos formáságokról beszélgetünk. Rövid leszek. Bizonyára te is olvastad, hogy Srí Lankán a lázadók elzavarták a kormányt. Ez azt jelenti, hogy ugrott az ottani megrendelésünk. Az egész jövőnket erre az üzletre alapoztuk, tegnapról mára a csőd szélére jutottunk. A vezetőség osztott, szorzott és döntött: azonnal el kell adni a céget. Nyilván tudod, hogy ez számotokra mit jelent.

– Mit?

– Azt, hogy az új tulajdonos első lépésként felszámolja a telephelyet. Messze vagytok és sokba kerültek. Nézd... Nekünk még megvannak felétek az érzelmi kötődéseink. De egy külföldi számára Debrecen csak egy fölösleges, zavaró folt a térképen, amit le kell törölni.

Szamosi nem lepődött meg. Érvényesült a rossz híreknek az a mechanizmusa, amikor a távoli rémtörténeteket elszörnyedve, a személyeset viszont egy elemző nyugalmával fogadjuk. Visszacsúsztotta a tányérra a csészét.

– Mennyi időnk van?

– Ha találunk a héten egy vevőt, ez a hónap még a tiétek. Mikor indulsz vissza? Szeretném, ha mielőbb tájékoztatnád a fiúkat a rossz hírről... Csupán az ő érdekükben.

– Van köztük egy nő is.

– Hát akkor őt se kíméld!

A Kapcsolattartó nagy levegőt vett és feltolta magát. Idomtalan teste árnyékként nehezedett Szamosira.

– Lefelé menet benézünk a Vezérhez. Épp ideje, hogy megismerd.

Szamosit nem villanyozta fel különösebben, hogy búcsú gyanánt bemutatkozhat a felettesének. Őt esztendeje már, hogy minden évben felrendelték a pesti Üvegtoronyba egy félórányi kávézgatásra, a vidékieknek kijáró, elmaradhatatlan hátveregetésekkel együtt. Persze most szívesen beérte volna a szokásos programmal.

Megálltak a Vezér ajtaja előtt.

– Ha szerencséd van, az Alvezér is bent lesz. Meglátod, milyen egyformák, akár az ikrek. A hosszú barátság összecsiszolta őket...

A Kapcsolattartó egy pillanatra elhallgatott.

– Én marha, nem mondtam el neked a lényegét. A Srí Lankába szánt árut végül nálatok helyezzük el. Úgyhogy ezen a héten túlórázni fogtok.

*

Szamosi még három napig ült az információkon, és figyelte a híreket, hátha valami visszarendeződik Srí Lankán. Aztán egy reggel két kollégája állt meg feldúltan az asztala előtt.

– Kérdeznénk valamit, főnök...

Lackó volt az, a telephely anyagbeszerzője, és Gusztáv, a bérszámfejtő. Mindketten ugyanabban a kis irodában dolgoztak. Szamosi azonnal értett mindent.

– Aliz, ugye?

Bólintaniuk sem kellett. „Vajon honnan tudja?” – bosszankodott magában Szamosi.

– Oké, fiúk. Hívjatok be mindenkit.

Az asztal előtti pár négyzetméteren rövidesen ott feszengett a teljes csapat: Lackó, Gusztáv, az érett és vonzó Aliz (merthogy egy munkahelyen az egyetlen nő mindig vonzó), továbbá a targoncás fiú és az öreg portás. Szamosi megindultan pásztázta a szomorú arcokat, aztán elmondta, amit a hírlánc révén már mindenkinek tudott. A jeges hangulatot végül az örökmozgó Aliznak sikerült feloldania. Ha már együtt a csapat, javasolta, csináljanak egy közös szelfit. És a kinti folyosó pisilakoló, műtözőld félhomályában elkészítette a világ legszomorúbb csoportképét.

*

Másfél hét telt el a cégeladásra vonatkozó vezetői döntés óta. Az Üvegtorony ötödik emeletén az Alvezér épp zárni készült a párnázott irodaajtót, amikor megszólalt az asztali telefon.

– Ugorj be hozzám, haver. Jó hírem van.

A két vezető közötti hierarchia sokkal jelentéktelenebb volt annál, mint amit a rangbeli különbség sugallt. A Vezér, mint idősebb fél, ugyan mindig ragaszkodott valamilyen apró különbségtételhez – a hőskorszakban például, amikor még csak Bt-nek hívták őket, az Alvezérből csak annyi látszott a cégtáblán, hogy „és társa” –, de az ilyen bohém hiúsági játszmák a legkevésbé sem rongálhatták meg kapcsolatuk alapját: a kipróbált, jól működő szerepeken nyugvó barátságot.

– Jelentkezett egy vevő! – ölelte magához a Vezér a betoppanó harcostársat, aki egy ügyes mozdulattal kiszabadította magát a fojtogató szorításból, és fűrgén felettese hátára pattant.

– Na, érdekel még Srí Lanka? – kérdezte odafentről, a Vezér pedig, karjaival öreguras táncmozdulatokat imitálva, hátán az Alvezérral, rogyadozó léptekkel körbekerülte az asztalt.

– Kit érdekel Srí Lanka? Messze van, mint Kamcsatka! – kántálták, majd odakurjantottak az ajtóban álló szobormerev titkárnöknek: – Mire vársz, Fruzsina? A pezsgőt!

Javukra legyen mondva, a második üveg végén töredelmesen bevallották egymásnak: ha Srí Lanka fővárosáért nem is vérzik a szívük, Debrecenért egyenesen meghasad.

– Hogy is hívják Srí Lanka fővárosát? – kérdezte a harmadik üveg után az Alvezér. – Elfelejtettem annak a nyomozónak a nevét...

– Szrí Dzsajavardhanapura Kótté – szótagolta kijelzőkék arcszínben a Vezér. – Mert Colombo csak volt valamikor a főváros. Mint ahogy nálunk Debrecen...

Az Alvezér ekkor lopva elfordult, és szemérmesen felitatott egy apró könnycseppet a mandzsettájával.

*

Reggel háromnegyed kilenckor Aliz szabályosan feltépte az anyagbeszerzői iroda ajtaját. Lackó és Gusztáv, bármennyire is irritálta őket ez a naturálsan tiszteletlen stílus, szívük mélyén csodálattal adóztak a nő vitalitása előtt, amit még a csoportos elbocsátás híre sem tudott megtörni.

– Rossz hír érkezett Budapestről, fiúk! Most már biztos vége mindennek. Egy nagy bécsi befektetőcég jelentkezett vevőnek.

Azzal továbblibbent a folyosón, ki az udvarra, teljesíteni a missziót, amit a csoportdinamikai szakirodalom a mindentudónak nevezett szerep birtokosára szignált. Egy perccel később Lackó és Gusztáv már olyan képpel álltak a főnöki íróasztal előtt, mintha csak most közölték volna velük a kirügattatásuk tényét.

– Kérdeznénk valamit, főnök.

– Tehát már megint dobolt a folyosón a kisbíró... Igen, jelentkezett egy külföldi vevő. De minek foglalkoztok a részletekkel, ha már úgylis ismeritek a végkifejletet?

– Persze hogy ismerjük – szabadkozott Lackó. – Csak hát a negatív tudat...

– Negatív tudatra a legjobb ellenméreg a monoton munka! Úgyhogy indulhatsz is anyagbeszerezni, Gusztáv, te pedig vissza bérszámfejtteni. Egyébként egy nagy bécsi befektetőcég lesz a vevő.

– De a tárgyalójuk magyar származású! – kotnyeleskedett az udvarról visszatérő Aliz, a bennfentesek öntudatával támasztva az ajtófélfát. – Igaz, valami német nevű...

– Biztosan sváb – morogta maga elé Lackó, bár ő sem tudta, akar-e ezzel mondani valami érdemlegeset.

– Inkább valami ötvenhatos leszármazott – lamentált Szamosi. – Amúgy a svábok jó magyarok. Erre ti is rájöhettek, ha megkóstoltok egy villányit.

– Schröder! – csettintett magabiztosan Aliz. – Így hívják.

– Schneidernek hívják – intette le Szamosi, majd fejével Budapest irányába bökött. – Ideje lenne informátort cserélned odafent.

Aliz sarkon fordult és felszegett fejjel elhagyta az irodát. A két férfi – látva, hogy kifújta a beszélgetés – engedelmesen követte a nőt.

– Ilyenek ezek a külföldi befektetők – morgolódott távoztában Gusztáv. – Bezebelik a hasznot, de a piszkos munkát mindig valami magyarral végeztetik el.

*

Az Üvegtorony portása ijedtében majdnem földig hajolt, amikor meghallotta a Schneider nevet. A férfinban nem volt semmi különös. Egyedül érkezett és középtermetű volt, csak a személyéhez kapcsolt várakozások növelték meg némileg a termetét. A Vezér és az Alvezér már magabiztosabban fogadta a vendéget. Felkészültek a tárgyalásra, és mindent precízen előkészítettek: az üdvözlő szavakat, a fejbiccentés ideális dőlésszögét, s természetesen a tizenöt éves lyoni konyakot. A prezentációjuk olyan hibátlanra sikerült, akár a vendégük hongkongi selyemöltönye. Schneider értette a dolgát: mondatok helyett csak szavakkal kérdezett – saját tőke és vagyonelemek? kötelezettségek és követelések? árbevételek és eredmények? személyzeti költségek? mérlegen kívüli tételek? –, közben folyamatosan dokumentumokat kért, Fruzsina pedig az irattár és a tárgyaló között rohangálva végre ledolgozhatta azokat az oly makacs fölös dekákat. Míg Schneider az adatsorokat böngészte, a Vezér szabatos, kérkedő kommentárokkal próbálta szárnyalásra bírni a statisztikákat, miközben önelégült, bizalmas oldallpillantásokat vetettek egymásra az Alvezérral. Schneider váratlanul felnézett.

– Uraim, tulajdonképpen miért akarják eladni a céget?

Szinte egyszerre vágták rá:

– Mert meg szeretnénk őrizni a vállalatunk imázsértékét!

És itt ugyanilyen egyszerre elhallgattak, mert rögtön ráéreztek: hibát követtek el, nem is kicsit. Herr Schneider felhúzta szemöldökét, ráérősen hátrasimította ritkuló haját, arcán fölényes mosolyféleség suhant át.

– Urak, ugye tudják, hogy ebben az esetben önök fizetnek majd nekünk a cég átvételéért?

Mindenki elhallgatott, nyomasztó csend ülte meg az elegáns irodát. Csak alkupozíciót akar, nyugtatta magát a Vezér; adjuk fel, adjuk fel, mantrázta magában az Alvezér, amikor ismét betoppant Fruzsina valami kimutatással – de megjelenése most olyan kijózanítóan hatott, mint a pisztolypárbaj előtti csendben a segédrendező mobiljának becsörgése. Schneider arca hirtelen kisimult, tekintetéből tovatűnt az atyai szigor.

– Nono, azért nem kell megijedni! A társaságot, amelyet képviselek, kizárólag az önök távol-keleti pozíciója érdekli. Ha ez rendben, megvesszük a céget. Tehát

válaszoljanak egyenesen: növekednek-e a szállításaik Ázsiába? Hogyan alakulnak az ottani piaci lehetőségeik? Várható-e a jövőben bármilyen megtorpanás?

A Vezér és az Alvezér egymásra néztek, s ismét egyszerre mondták:

– Nem, dehogy!

Schneider nyugtázta a választ, és a cég belső struktúrájára tért át. Arcára ismét kiült a profi vállalatok kérlelhetetlensége, szúrós kérdései dobókésként álltak meg a levegőben.

– Tőkeszükséglet? Innovációs szükséglet? Munkaerőproblémák? Alulképzettség? Túlképzettség? Telephelygondok? Úgyis leellenőrözzünk majd minden információt, most csupán az önök privát véleménye érdekel.

A Vezér óvatosan közbeszólt.

– Van egy telephelyünk Debrecenben, Schneider úr. A cég ingatlanvagyonának értékes része. De ha önöknek nincs rá szükségük, bármikor felszámolható...

– A befektetői kör, amelyet képviselek – szakította félbe Schneider –, nem kedveli a perifériát. Annál inkább a Távol-Keletet. Két hét múlva ugyanekkor, ugyanitt. És kérem, hogy holnapig küldjék el nekem a mai beszélgetésünk jegyzőkönyvét. Auf Wiedersehen!

Fruzsina még mindig ott állt az ajtónál, görcsösen szorítva testéhez az álmoszürke, enyhén hónaljfoltos papírmappát. Kérdő tekintettel, kissé riadtan nézte a két vezetőt.

– Megírjam én a jegyzőkönyvet?

A két férfi meg se hallotta a buzgólkodást.

– Szerinted elrontottunk valamit? – töprengett maga elé az egyik.

– Szerinted mit nem? – kérdezett vissza a másik, és két kávéért Fruzsinától.

– Vagy te észleltél magadban valami meggyőzőt?

– Végre egy kérdés, amire nem akarom tudni a választ – zárta le a témát a megkérdezett.

*

A debreceni kollektíva viszonylag gyorsan eljutott a Kübler-Ross-i kálvária ötödik stációjáig. A szembenézést a kihelyezett értekezletként lebonyolított pénteki sörözés is elősegítette. Aliz egyszerű, de logikus álláspontra helyezkedett: mindenki éljen úgy, mintha holnap itt lenne a világvége. Lackó az élménygyűjtés fontosságára hívta fel a figyelmet.

– Két hónap múlva minden elmulasztott jó pillanat hiányozni fog! – nyomatékosította kissé elcsukló hangon. A targoncás fiú és a portás bácsi pajzán viccekkel szórakoztatta egymást, míg Gusztáv csendben kölcsönkért Lackótól kétezer forintot a sörökre. Szamosi csendben, elérzékenyülve figyelte beosztottait, és hálát adott a Fennvalónak a remek, csupaszív kollégáért.

Lackó a mosdóban adta át Gusztávnak a kölcsönt.

– Nem tudom, mit csinálsz a pénzzel, nekem feleség és három gyerek mellett is maradt elég. Talán ideje lenne találnod magadnak egy nőt! Legalább valaki beosztaná a fizetésedet.

Minden látszat ellenére ezek nem a neheztelés szavai voltak, hanem az együttérzésé. Lackó eldöntötte, hogy megmenti Gusztávot. Telefonján – Oszkár néven – ott helyben regisztrálta őt egy társkereső oldalra; bemutatkozó fotóként (a fizikai hátrányokat minimalizálendő) csak Gusztáv szempárja került rá. Egy betekintés erejéig a kínálati oldalt is szemügyre vették. Paradicsomi állapotok tárultak föl előttük: lenyűgöző harmincas, negyvenes dámák keresték az Igazit, az Alkalmit vagy a Csupáncsak Barátot.

– Elnézést fiúk, merre van a női részleg? – nyitott be Aliz, a megszokottnál is őszintébb hangulatban. Kritikus képpel Gusztávra nézett. – Igazad van, Lacus, tényleg ráférne egy nő.

Azzal elnyűtt körömcipőjében kibotladozott a helyszínről, a két férfi pedig kommentár nélkül folytatta a szervezkedést.

– Mit szólnál ehhez a vöröshöz, Gusztikám? Nóra Debrecenből. Tessék, ebben a szent pillanatban rá is írtam Oszkár nevében. A többi rajtad múlik!

*

Gusztáv másnap már az Aranybikában vacsorázott a vörös nővel. Bérszámfejtői karakterét hátrahagyva, kockás ingben, sötét zakóban és szarukeretes szemüvegben érkezett; első ránézésre öregedni képtelen, enyhén felforgató szellemiségű egyetemi tanárnak tűnt. Nóra barackszínű kosztümöt, emelt sarkú, fekete félcipőt, valamint elragadóan szerény és kedves személyiséget viselt. Elmondta, mennyire misztikusnak találta, hogy egy szempár üzen neki, s őszintén örült, hogy a férfi maradék testének a látványa sem keltett benne csalódást. Bélszínt ettek jó sok barnamártással, hozzá testes ménesi vörösbort ittak, s egymás életéről beszélgettek – múltról, jelenről, reményekről –, persze csak távolságtartóan és nagyvonalakban. A főfogás után Nóra kiment a mosdóba (hogy aztán friss, ragyogó sminkkel térjen vissza), Gusztáv pedig ezalatt alaposabban is megnézte az étlapot, majd megszámolta a tárcájában lévő pénzt. Menthetetlen volt a helyzet, ráadásul a Nórának beígért tokajit még meg se rendelték. Gusztáv ekkor új alapokra helyezte az este további menetét. Desszertnek kéksajtot és diót kért sült körtébe töltve, majd egy üveg hatputtonyos Szepsyvel koronázták meg az estét. A hangulat egyre oldottabbá vált: Nóra finom, de felszabadult kacagása kiszökött az elegáns lambériák öleléséből, átsuhant az üvegterembe, majd tett egy tiszteletkört a Nagytemplom előtt, mosolyra fakasztva a mindig komor Kossuth Lajost, hogy aztán végül visszatérjen és megállapodjon Gusztáv szíve csücskének a küszöbén. Szép és megható pillanat volt; mintha még a bikatrófea koponyája is rájuk mosolygott volna a falról.

– Sajnos győztek a biológia törvényei – szabadkozott Gusztáv, és elnehezült lábakkal feltápáskodott az asztaltól. – Addig nyugodtan rendelj két presszókávét.

Nóra enyhén oldalra billentett fejjel, visszafogott mosollyal nézte a mosdó felé távozó férfit. Gusztáv megmosta hideg vízzel az arcát, megigazította a tükörben a zakóját, majd lassú, de határozott léptekkel elhagyta az épületet. Nóra még sokáig ült ott egyedül. A pincér végül megsajnálta, és felvilágosította, hogy a lovag, akire vár, valószínűleg már soha nem tér vissza – majd együttérző arccal átnyújtotta a számlát.

*

Hétfőn Aliz már fél kilenckor megjelent az anyagbeszerzői iroda ajtajában.

– Egész jól összeszoktunk az utolsó hetekre! – indította a monológját, szokása szerint az ajtófélfának támaszkodva. – Remek kis csapat lehettünk volna... Fiúk, nem is mondtam, hogyan járt szombaton a barátnőm! Három év után végre talált magának egy normális pasit. Nem volt valami nagy eresztés, de szellemesnek és egész pénzesnek tűnt. Az ipse elvitte az Aranybikába, és képzeljétek, amikor már végzett a vacsorával, pisilés ürügyén meglépett. Mindent a barátnőmnek kellett kifizetnie!

Gusztáv a fejét ingatva cicegett, Lackónak pedig, aki jóval empatikusabb volt az átlagférfinál, lassan, de biztosan kúszni kezdett fölfelé a vérnyomása.

– Az ilyen állatokat kasztrálni kéne. Akkor legalább lenne okuk elkerülni a nőket!

– Ugyan minek? – kiáltott be az udvarról a nyitott ablakon át a targoncás fiú. – Csak ingyen akart zabálni, semmi több.

– Ezt majd mondd a barátnőmnek! – kiabált vissza Aliz. – Ma délután idejön elélem. Alig győzöm vigasztalni szegényt!

A munkanap végén Nóra valóban megvárta a portán Alizt, Lackó pedig sörözni hívta Gusztávot, aki azonban ezen a napon inkább a túlórázást választotta.

*

Amilyen ólomlassúsággal teltek a napok Debrecenben, olyan gyorsan szaladt az idő a pesti belvárosban. A szétcsúszott dimenziókat azonban összekötötte egy közös pont: egyik helyszínen sem siettették a visszaszámlálást. A telephelyen már csak a napi rutin diktálta a munkát, a kollégák fél szemmel – és növekvő gyomortáji szorongással – mind többször pillantottak a naptárra. Az Üvegtoronyban eközben lázasan dolgoztak a könyvelők, jogászok és egyéb hivatásos kozmetikázók, miközben fél szemmel (és növekvő gyomortáji szorongással) ők is a naptárt nézték.

*

– Megérkezett a vendége, doktor Schneider! – hajolt meg az ajtóban az egyenruhás fiatalember.

– Küldje be! – kiáltotta egy hang odabentről. A fiatal lány félnéken körülnézett – még sosem járt a szálloda királyi lakosztályán –, majd a hálószobába lépve ledobta ruháit, s a jakuzziban ázó úr mellé lépett. Schneider végigmérte a meztelen lányt. Ártatlan egyetemistának tűnt, a gólyaalakúak rendjéből.

– Tölts magadnak! – szólította fel a férfi határozottan, majd közelebb húzta magához. – Remélem, több örömöm lesz benned, mint abban a két trógerben. Van egy óránk.

– Örülünk, hogy ezúttal is minket választott, Schneider doktor! – köszönt el kedvenc vendégétől szűk másfél órával később a szállodaportás. – Remélem, jövő hónapban ismét a vendégeink között üdvözölhetjük.

*

– Megérkezett a vendége: doktor Schneider! – hajolt meg az ajtóban a fiatalember. Az Alvezér sietősen elnyomta a szivart, és vigyázzállásba vágta magát. A Vezér is felpattant a fotelból, s az ajtóhoz sietett.

– Schneider úr! – kiáltotta nyájasan. – Vagyis Schneider doktor! Hogy utazott?

– Hagyjuk a tiszteletköröket! Tisztában vannak vele, milyen kellemetlenül érintett minket – és személyesen engem – a Sri Lanka-i fiaskójuk, amit a múltkor oly figyelmesen eltitkoltak előlem?

Az Alvezér oldalra pillantott. A Vezér tekintetét kereste, de az minden arcizmával a vendégre koncentrált.

– Aztán itt van ez a debreceni kupleráj... – lapozgatott apró jegyzetfüzetében Schneider. – Hogy is fogalmazott ön a múltkor? „A cég ingatlanvagyonának értékes része.” Nos, ennek is alaposabban utánanéztünk. Úgy viszi a költségeket, mint-ha csak ezért hozták volna létre. Kaphatnék valami magyarázatot?

A Vezér hátrafordult, és intett egy öltönyös fickónak, aki addig hátul álldogált a félhomályban.

– Bemutatom a cégünk kapcsolattartóját. Ő mindent tud a debreceniekről.

A Kapcsolattartó megköszöri a torkát, és közölte: egy hetük van még az ott dolgozóknak, aztán átveszik a helyüket a bulldózerek. Az árukészleteket Budapestre hozzák. Schneider szigorúan és hosszan nézte a Kapcsolattartót, aki kissé zavartan várta a reakciót, hiszen a maga részéről már mindent elmondott.

– Számomra közömbös a maguk debreceni telephelye. Tőlem akár fel is robbanthatják. Csak az őszinteségükre voltam kíváncsi. Mint korábban mondtam, minket ennél komolyabb dolgok érdekelnek, Debrecentől úgy öt-hatezer kilométerrel keletre.

Schneider elhallgatott, s épphogy észlelhető megvetéssel végigmérte a három férfit.

– Uraim, megvesszük a céget. Az önök által elpotyogtatott aknák hatástalanítása már legyen a mi gondunk. Nofene, mi ez a némaság? Ennyire meglepődtek?

A Vezér, az Alvezér és a Kapcsolattartó határtalan megkönnyebbüléssel nézett egymásra. Most már igazán nem volt okuk visszafogni a felszabadult mosolyt. Az Alvezér a telefonhoz lépett, és teátrálisan megnyomta a Speaker feliratú gombot.

– Fruzsina? Hozd be a pezsgőt, kérlek!

– Ó, csak nem az én kedvenc alvezérem? – csivített a szokásosnál is magasabb hangon a titkárnő. – Fél ötkor nálam, ugye nem felejtetted? Amúgy pedig múltkor az összes pezsgőt benyakaltátok azzal a...

Ezen a zaklatott, hullámvasútra emlékeztető délutánon az Alvezér sok mindent megtanult az életről. Például azt, hogy milyen elgondolhatatlanul hosszú és súlyos lehet tíz másodperc, ha nem találjuk meg időben a megfelelő gombot. Schneider a zavar legkisebb jele nélkül kezét nyújtott a férfiaknak, és búcsúképpen tájékoztatta őket a hátralévő feladatokról.

– Holnap átküldjük Bécsből a szerződéstervezetet, még hozzá két nyelven. Három napot kapnak a véleményezésre. Én pontosan egy hét múlva, déli tizenkét órakor itt leszek egy ügyvéddel, hogy aláírjunk mindent. Addig lesz idejük pótolni a pezsgőt. Az extra szárazat kedvelem!

Azzal biccentett, és gyors léptekkel távozott. A három férfi mozdulatlan pózban várakozott az ajtó előtt.

– Egy... kettő... három! – számolt rá végül a Vezér a szilenciumra, az Alvezér pedig jobbjával a levegőbe csapva imígyen kiáltott:

– Jáhú!

Aztán a már megszokott koreográfia szerint felettese hátára pattant, ő pedig rutinosan elindult vele az asztal körül.

– Kit érdekel Srí Lanka? Messze van, mint Kamcsatka!

A Kapcsolattartó eközben, ügyet sem vetve kettejükre, lomhán és magányosan twistelt a szoba közepén, minden nyolcadik taktusra körbefordulva és tapsolva egyet. Büszke volt a közös sikerre, és bízott benne, hogy az eladás után neki is lesz majd néhány kövérebb morzsa. Az egyik forgás közben mintha magát a bécsi befektetőt látta volna, amint az ajtóban áll és nézi őket szótlanul.

– Látom, jól érzik magukat az urak – közölte Schneider sóltanul. Az Alvezér óvatosan lecsúszott a Vezér hátáról. – Visszajöttem, mert elfelejtettem kérni önöktől egy fontos dolgot. Legyenek szívesek, tájékoztassák mielőbb a debreceni munkatársakat a mai megállapodásunkról! Bízom benne, hogy érteni fogják odalent az üzenetet.

*

– Gyere csak ide egy kicsit! – szólta át Lackó a szomszéd asztalnál görbülő Gusztávnak, és a laptopjára mutatott. A rendőrségi honlapon volt megnyitva. – Tudod, szórakozásból gyakran böngésezem a körözési híreket. Találtam már rajta utcaszomszédot, régi kollégát, sőt osztálytársat is. De rád, barátom, igazán nem számítottam!

Gusztáv óvatosan a monitor mellé húzódott. Egy erősen kikontúrozott rajzot látott, amely még csak nem is emlékeztetett őrá. „A képen ábrázolt, csalással gyanúsítható férfi – így a kísérőszöveg – társkereső oldalakon ismerkedik meg női áldozataival, majd vacsorára hívja őket, ahonnan aztán fizetés nélkül, egyedül távozik. Eddig három debreceni és egy berettyóújfalui étteremből jelentettek ilyen esetet, de még várjuk a további áldozatok jelentkezését. Az ismeretlen férfi Oszkár néven mutatkozik be...”

– Onnan jöttem rá, hogy a szemeidről is közöltek egy fotót – csukta le a laptop fedelét Lackó. – Tudod, amit én készítettem. És most nagyon túllőttél a célon.

– Szóltál már valakinek?

– Ez a legfontosabb kérdés, Gusztáv? Nem, nem szóltam senkinek. De Szamositól kértem magamnak egy új irodát.

Gusztáv megértően elmosolyodott. Nem esett nehezeére, hiszen megértette önmagát.

– Hirtelen ötlet volt, Lackó. Kevés volt a tárcámban a pénz. Aztán belejöttem a dologba...

– Mert azt hitted, hogy Debrecen egy nagy falu. Pedig csak egy közepes város. Fel fognak ismerni. Le fogsz bukni.

*

A két vállalatvezető felszabadultan üldögélt a pamlagon. Bamba képű, fiatal jogász hozta fel a szerződéstervezetet. A Vezér kiküldte a fickót, és szórakozottan olvasni kezdte a dokumentumot. Bólogatott, hümmögött, jegyzeteket körmölt a margóra.

– Tényleg van valami köztetek Fruzsínával? – kérdezte foghegyről, föl se nézve a papírokból.

– Ugyan már – vörösödött el az Alvezér. – Csak haverok vagyunk.

A Vezér tovább folytatta a jegyzetelést, szája sarkában alamuszi mosollyal. Az Alvezért kezdte idegesíteni a dolog.

– Miért, te talán nem hiszel a férfi–nő barátságban?

Egészen ügyes szerződéstervezet volt. A Vezér leszólt a jogi irodára.

– Csináltam rajta pár javítást, gyertek föl érte. Még ma küldjétek vissza a kész tervezetet Bécsbe. Egyébként pedig – fordult az Alvezérhez – hogyan hinnék olyanban, ami antropológiai képtelenség? Persze a feleségemnek én is mindig az ellenkezőjét állítom.

Aliz egyből az anyagbeszerzői irodánál kezdte a napot, szinte berúgta az ajtót.

– Végünk van! – kiáltotta lihegve. – Bécsben már szövegezik az adásvételi szerződést... Guszti, te meg egyedül? Hová tetted a Lackót?

– Csupán meguntam az állandó telefonálását. Megegyeztünk, így lesz jobb mindenkinek.

– Bízd rám a tájékoztatást, Aliz – szólalt meg hátul egy komor férfihang. Szamosi volt az. – Vendéget várunk. Rövidesen megérkezik Budapestről a Kapcsolattartó. Biztos jó oka van rá, hogy személyesen látogat el a végekre.

– Te jó ég! – kapott a szívéhez Aliz. – És én még azt hittem, hogy mindenről tudok...

Rövidesen begördült a poros udvarra a sötétített ablakú limuzin. A portás parancsba kapta, hogy egyetlen bámészkodó kollégát se tűrjön meg a közelben. A Kapcsolattartó kiszállt, levette napszemüvegét, és körülnézett. A szemközti kis épületből Szamosi lépett ki az üdvözölésére; egészen másképp festett most, mint az éves látogatásokra felvett öltönyeiben. A könyékig feltűrt ing, a gyűrött farmer, az elnyűtt tornacipő láttán a Kapcsolattartónak olyan érzése támadt, hogy minden, ami a cégen belül lényeges, itt zajlik, és valójában ez a külvárosi telephely a vállalat igazi lelke, míg ők odafent csak fontoskodnak és adminisztrálnak. Ostoba, üvegbuborékba zárt tahnak látta magát.

Bálákat és papírdobozokat kerülgetve jutottak el a kicsiny főnöki irodáig. Szamosi leültette és kávéval kínálta a Kapcsolattartót.

– Akkor kezdjük. Csak tömören, ahogy szoktad.

– Először is szeretnék elnézést kérni a kissé fellengzős múltkori stílusért. Fogalmam se volt, hogy mit csináltok itt, a puszta közepén. Persze most sincs róla fogalmam, de... néha ennyi is elég a tisztánlátáshoz. Egyébként a cégeladással kapcsolatos fejlemények miatt jöttem.

Itt megállt és vizet kért. Szamosi egy egész söröskorsót töltött tele szikvízzel; a Kapcsolattartó egyetlen lendülettel legurította, s elégedetten megtörölte a száját.

– Szóval elég érdekesen alakultak a napokban a dolgok. Mindent előkészítettünk, elküldtük a szerződés tervezetét a bécsi e-mailre. Rövidesen megérkezett Schneider válasza, hogy minden rendben. Így aztán a megbeszéltnapon, pontosan délben ott álltunk a legszebb öltönyünkben a vezérigazgatói szobában, a kinyomtatott szerződésekkel és egy jéghideg Deutz Brut pezsgővel az asztalon, ahogy ígértük. De Schneider nem érkezett meg. Vártunk egy órát, kettőt, de még mindig sehol. Akkor felhívtuk a mobiltelefonján – előtte sose tettünk ilyet –, ám ki volt kapcsolva. Komolyan aggódni kezdtünk: szabotázsra, bűncselekményre gondoltunk.

A Kapcsolattartó egészen beleélte magát az egyszer már megtapasztalt történetbe, s a belső regulákra fittyet hányva cigarettára gyújtott.

– Ezután felhívtuk a névjegykártyáján lévő hivatali számot. Egy libanoni étteremben vették fel, valahol Bécs-Alsón. Fogalmuk se volt róla, hogy miről beszélünk. Végül kikerestük az osztrák befektető cég igazi elérhetőségét, ugyanis létező vállalatról van szó. Még csak nem is hallottak Schneiderről, sőt eszük ágában sem volt megvenni semmiféle budapesti céget.

Szamosi ezúttal megengedte magának a meglepődés luxusát.

– Akkor mire volt jó ez az egész?

– Csak tippelni tudok. Schneider nem szélhámos volt, hanem szimplán beteg. Mások az alkoholtól vagy a nyugtatóktól függenek, ő pedig a külvilág elismerésétől. Valószínűleg az ilyen szituációk éltették, főleg akkor, ha nagymenők hajbókolnak neki. A vállalati pszichológusunk szerint az efféle alakok nagyon kedvelik az álvásárlói szerepet. Hiszen kinek keressük a leginkább a kegyeit? Annak, akitől a legtöbb pénzt várjuk.

– És akkor végül kinek adjátok el a céget? – tért a lényegre Szamosi.

– Nagyon becsületesen túlórázhattál, ha még a hírekre sem jutott időd – élcelődött a Kapcsolattartó. – Nem olvastad, hogy a Srí Lanka-i kormány végül leverte a lázadást? Minden visszaállt a maga rendjébe. Pár nappal azután, hogy nyoma veszett Schneidernek, hívást kaptunk Colombóból, hogy mielőbb üssük nyélbe az üzletet. Szinte könyörögtek nekünk. Úgyhogy a napokban elszállítjuk innen az árut. Cserébe lehoztam neked Schneider pezsgőjét, tessék, egyenesen a hűtőszekrényből. Nyugodtan kínálj meg engem is!

A Deutz tényleg jó választás volt. Szamosi meg is jegyezte, hogy itt már nem a pezsgő dukál az alkalomhoz, hanem az alkalmat kellett megteremteni a pezsgőhöz. De a Kapcsolattartó komor arca azt sugallta, hogy a látogatás érdemi része ezzel nem ért véget.

– Sajnos van itt még egy apró elrendeznivaló. Elég kellemetlen az ügy... Hallottál arról a szar alakról, aki nőket invitál vacsorára, jól bezabál, aztán lelép fizetés nélkül?

– Persze, Debrecenben mindenki hallott erről a görényről.

– Nos, ez a görény itt dolgozik nálatok.

Szamosi majdnem félrenyelte a pezsgőt. A Kapcsolattartó folytatta.

– Az utolsó beszélgetésünkkor említetted, hogy van itt egy nő is. Nem akarom eltitkolni: Alizt jól ismerem, régi kedves kollegina, az utóbbi hetekben szinte naponta hívott, hogy vegyük be magunk közé, ha már eladtuk a céget. Őszintén szólva meg is tettük volna... Szóval a mi Alizunk pár hete készített itt egy elég gyászos csoportképet. Aztán a fotót, csupán a vicc kedvéért, megmutatta egy barátnőjének, aki az egyik áldozat volt ebben az éttermes történetben. Ő pedig felismerte rajta az elkövetőt.

A Kapsolattartó ezen a ponton néhány másodperces hatásszünetet tartott, bár dramaturgiai trükkökre most már igazán nem volt semmi szükség.

– Egy bizonyos Gusztávról van szó.

Szamosi elnevette magát. Újra visszazökkent a tárgyilagos vezető megszokott szerepébe.

– Tudod, sok arc suhant át az agyamban az elmúlt néhány másodpercben, de most megnyugtattál. Gusztáv az egyetlen, akiről ezt nem tudom elképzelni. Persze beszélhetünk vele, de a helyedben nem erőltetném a gyanúsítást. Nagy a mellélövés valószínűsége.

Most a Kapsolattartót öntötte el a jól értesültek ellenállhatatlan fölényérzete.

– Amikor Aliz elcsacsogta nekem az esetet, elkértem tőle a barátnője számát. Beszéltem is vele, Nórának hívják. Rövidesen itt lesz. És akkor megcsinálhatjuk a szembesítést.

– Megadom magam – állt fel a székéből Szamosi. – Most már nekem is kedvem támadt egy kis beszélgetéshez.

A Kapsolattartó arcán szétáradt a harcra kész férfiak terebélyes vigyora.

*

Aliz kifejezetten zavarba hozta, amikor a telephelyen feltűnt a gondosan titkolt budapesti kontaktszemély. Ennél már csak azt érezte kínosabbnak, hogy Szamosi ragaszkodott a jelenlétéhez a tisztázó beszélgetés során. Megálltak tehát mindhárman Gusztáv szobája előtt. Az ajtó csukva volt, csak a klaviatúra billentyűinek ütemes klakkogása szűrődött ki halkán. Szamosi udvariasan kopogott kettőt.

– Nyisd ki, Gusztáv!

– Hallom, hogy dolgozik – suttozta Aliz. – De ilyenkor mindig zenét hallgat. Megszűnik számára a külvilág.

A Kapsolattartó megunt a vacakolást, és nagy lendülettel benyitott. Gusztáv lekapta fejről a fülhallgatót, és a szobájába lépő nagydarab emberre meredt. A Kapsolattartó megtorpant.

– Schneider úr! Mit csinál maga itt?

Gusztáv abban a pillanatban megértette, hogy a játszmának vége. Mindegyiknek. Széttárta kezeit, mintha csak annyit mondana: igen, én vagyok, itt vagyok.

– Mint látja, ha éppen nem az önök irodaházában vagy egy ötcsillagos fővárosi hotelben tartózkodom, bérszámfejtéssel ütöm el az időmet Debrecenben. És mivel a fizetésem az én életformám mellett csak három napra elég, időnként csinos nők pénzén vacsorázom. Nem olyan bonyolult képlet ez, mint ahogy elsőre látszik.

Lassan mindannyian beléptek a szűk kis irodába. Még a targoncás fiú, sőt a portás is, akinek a limuzint kellett volna őriznie odakint. Lackó is előkerült. Egyre szorosabb gyűrűt vontak az íróasztal köré, és csodálattal vegyes megvetéssel bá-

multák a kollégát, aki – noha csak egy volt közülük – elég merésznek bizonyult ahhoz, hogy minden hónap elején olyan életet vásároljon magának, amilyenről ők még álmodni sem mernek; aki újra és újra kivívta azt a tiszteletet magának, amelyet ők legfeljebb csak megadni tudtak másoknak; aki bérszámfejtőnek született, ám eközben rettegett vezérigazgatóknak parancsolt, a szállodaportásokkal pedig doktor úrnak szólítottatta magát.

A folyosón szelíd arcú, szomorú tekintetű asszony tűnt fel. Egy magabiztos, hátrafésült hajú urat keresett, de csak egy gyöngyöző homlokú, sápadt kisembert talált.

– Aliz... – súgta alig hallhatóan. – Gyere ki, mondani szeretnék valamit.

Aliz hátranézett és kiment a folyosóra.

– Már vártunk, Nóra.

– Mégse teszek vallomást – fogta meg a barátnője kezét. – Igen, tényleg ő az. De ahogy elnézem, mostantól a saját életét kell élnie. És ez épp elég büntetés lesz neki.

Aliz belekarolt a szomorú vörös nőbe, és elindultak kifelé. Lassan a többiek is elvonultak. Senkinek nem volt kedve beszélgetni. Lackó visszament az új irodájába, Szamosi kikísérte a Kapcsolattartót a limuzinhoz, a targoncás fiú és az öreg portás pedig cigarettára gyújtott az udvaron.

Gusztáv egyedül maradt bent. Ráérősen lehajtotta a laptop fedelét, akkurátusan kipakolta az asztalfiókok tartalmát – filctollakat, jegyzetömböket, tűzőgépet –, majd komótosan, arcán a biztos jövőbe vetett reménytelenséggel, csomagolni kezdett.

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei

A MAGYAR KULTÚRA LOVAGJA. A Falvak Kultúrájáért Alapítvány a Magyar Kultúra Lovagja megtisztelő címet adományozta többek között az ipolynyéki Hrubík Bélának, a Csemadok volt országos elnökének, a Szlovákiai Magyar Írók Társasága tagjának a határon túli magyar kultúra ápolásáért.

GREDEL POZSONYBAN. A Grendel '75 képzőművészeti kiállítás a magyar kultúra napja alkalmából, január 23-án, kedden nyílt meg a Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeumában. Üdvözlő beszédet Venyercsan Pál, a pozsonyi Liszt Intézet igazgatója és Jarábik Gabriella, a Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeumának igazgatónöje, megnyitó beszédet pedig Tóth László József Attila-díjas író, költő, az MMA rendezője mondott. A tárlat április végéig tekinthető meg.

A MAGYAR SZÉPPRÓZA NAPJA NYÁRASDON. A Szlovákiai Magyar Írók Társasága a Magyar Széppróza Napját háromnapos rendezvénysorozattal ünnepelte. A nyitórendezvény február 21-én a nyárasdi Palma vendéglő zsúfolásig megtelt kistermében zajlott, ahol Nagy Erika *Az élet nehéz, furcsa játék* című könyvét annak szerkesztője, Tamási Orosz János mutatta be.

A KÖNYVTÁRBAN. A Magyar Széppróza Napja alkalmából rendezett február 22-i könyvbemutatón Póda Erzsébet *Macskakő* című novelláskötetét Nagy Tibor, Csóka Ferenc *Csatártánc* című ifjúsági regényét pedig Z. Németh István mutatta be a Csallóközi Könyvtárban. A rendezvény moderátora Nagy Erika prózaíró, az SZMÍT választmányának tagja volt.

A PRÓZAFORDÍTÁSRÓL. A *Magyar nyelvű prózafordítás helyzete és fontossága* című, Lég közsgben rendezett szimpózium főelőadója Petőcz András, Babérkoszorú- és József Attila-díjas író, költő, szerkesztő volt, akinek ősei Nagylégről származnak. Vitaindító előadásában beszélt a műfordítás fontosságáról, hogy mit nevezhetünk műfordításnak, valamint arról, hogy a műfordító szerepe, személye mit is jelent ebben a folyamatban. Csáky Pál moderálásával a vitaindító előadás reflektálásokkal folytatódott, a jelenlévők – Halmosi Sándor, Balázs F. Attila, Tóth László, Aich Péter, Hodossy Gyula, Hodossy Soňa, Száraz Pál, Fellingner Károly, Nagy Erika, Ravasz József – mondták el észrevételeiket a témában.

BALÁZS F. ATTILA KÖSZÖNTÉSE. A *Magyar nyelvű prózafordítás helyzete és fontossága* című, Lég közsgben tartott rendezvény végén Hodossy Gyula, az SZMÍT elnöke felköszöntötte Balázs F. Attilát, aki januárban ünnepelte 70. születésnapját. Az ünnepeltet Halmosi Sándor költő, műfordító, kiadóvezető méltatta.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Bakoš Orsolya (Keszegfalva, 2004). Az Eötvös Loránd Tudományegyetem hallgatója. A koreai nyelv tanulása mellett szabadidejében rövid prózákat ír, zenét hallgat, fest és sportol (judo).

Balogh Ildikó (Losonc, 1964). Szociális munkás. Írásai több helyen is megjelennek, például a felvidéki Előretolt Helyőrségben. Nagyvöden él.

Bock Ervin. Komáromi származású szerző, az *aSZÖKÉS – Anonim Szövegajlító Kör*e alapító tagja.

Csippán Péter (Budapest, 1979). Régész-archaeozoológus. Elsősorban rövidebb prózákat ír, novellái eddig nyomtatott és online folyóiratokban, illetve kiadói antológiákban jelentek meg.

Darázs Balogh Katalin (Tardoskedd, 1982). Szülőfalujában saját vállalkozását vezeti. Szereti a művészetet, a természetet és az irodalmat. Szabadidejében ír, leginkább saját maga szórakoztatására.

Debreczeny György (Budapest, 1958). Könyvtáros. A Szépirók Társaságának tagja. Eddig 16 verseskötete jelent meg, a legutóbbiak: *ezen a szép napon* (Thomas Bernhard breviárium); *Három menetben, kollázs nélkül; nincs semmi, Tandori úr*.

Durec Valéria (Párkány, 1964). Prózaiással, festéssel és kerámiaívál foglalkozik. Jelenleg Szógyénben él.

Fellingner Károly (Pozsony, 1963). Író, költő, helytörténész, mezőgazdász. A felnőtt versek mellett gyermekverseket, meséket ír. Több mint 60 könyve jelent meg, költeit több nyelvre lefordították. Legújabb kötete a *Hétpécsetes szabadulás*. Jókán él.

Filip Tamás (Budapest, 1960) József Attila-díjas költő, a Magyar Írószövetség választmányának tagja. Legutóbb megjelent könyve: *Kafka bukósisakja* (2023, naplójegyzetek, versek). Új kötete *Töredék Yoricknak* címmel az idei könyvhétre jelenik meg.

Fülöp Antal (Budapest, 1943). Komáromban érettségizett, volt újságíró és bányász is. A *Pizkos ember* című regénye 1992-ben Madách-díjat kapott. Prózán kívül verseket és drámát is írt. Ma nyugdíjasként Komáromból szemléli, időnként már-már riadtan, hogy mi minden történik (történhetik!) az önmagát civilizáltaknak hirdető Európában.

Géczi János (Budapest, 1954). Költő, képzőművész. Balatonalmádban, illetve Murteren él. Legutóbbi kötete: *Cholnoky-történetek a Tiltott Ábrázolások Könyvéből*.

Hermann Judit (Pécs, 1945). Budapesten diplomázott majd 1974-ben Ausztráliába emigrált. A rendszerváltás után tért haza, ám 2005-ben megkapta a Cambridge-i Woolf Institute kutatási ösztöndíját, azóta ott él. A Cambridge-i Írók Társasága tagja, és XX. századi magyar novellák és esszék fordításával foglalkozik.

Dr. Iványi Márton Pál (Budapest, 1984). A Budapesti Corvinus Egyetemen szerzett tudományos fokozatot. Kommunikációkutató. Nyelvészeti, történelmi, vallástudományi és közéleti témákkal foglalkozik. Óbudán él, nős, három gyermek édesapja.

Juhász Dósa János (Balogfala, 1969). Újságíró, publicista, kulturális szervező és mentor. Több folyóirat (Tiszavirág, Szörös Kő, Gömörország, Gömörilap) alapításánál közreműködött, volt a Vasárnap felelős szerkesztője és a Gömöri Hírlap főszerkesztője. A muzsa.sk oldalon évek óta írja elfeledett felvidéki írókat és más művészeket bemutató portréit, valamint szerkeszti az Előretolt Helyőrség Múltidéző rovatát.

Katona Nick (Dunaszerdahely, 1993). Költő, de rövid prózai írásokkal is foglalkozik. Témái a női lélek mindennapjai, az elidegenedés, a kapcsolatok hullámvölgyei. Verseskötete 2021-ben jelent meg *Lélekszilánkok* címmel.

Kemal Özer (Isztambul, 1935 – Isztambul, 2009). A török líra egyik rangos képviselője. Az isztambuli egyetemen török nyelv és irodalomból szerzett diplomát. 1959-től számos verseskötetet adott ki, folyóiratokat szerkesztett, és különböző lapokban publikált. A szabad verselést részesíti előnyben. A nyolcvanas években a magyar irodalmi élettel is kapcsolatba került. Budapesti élményeit számos versben örökölte meg, s műfordítóként József Attila, Radnóti Miklós, továbbá számos magyar költőnő törökországi recepciójában is jelentős szerepe volt.

Kovács Balázs (Pozsony, 1996). Költő, szerkesztő. Komáromban él.

Kövesdi Károly (Melle, 1953). Magyar Örökség díjas költő, szerkesztő, műfordító, publicista. Legutóbbi kötete a *Visszakapott szavak 2023-ban* jelent meg. Taksonyban él.

Láng Eszter (Korond, 1948). képzőművész, kritikus, költő. Első versei a Mozgó Világban és az Élet és Irodalomban jelentek meg. Két önálló kötetet publikált. Képzőművészetét számos díjjal jutalmazták. A Képirás internetes művészeti folyóirat szerkesztője. Debrecenben és Budapesten él.

Morva Máttyás (Dunaszerdahely, 1994). Író, szerkesztő, projektmenedzser. Írásai megjelentek a fiatal felvidéki írók *Szélvész* című antológiájában. Kemencén él.

Pámer Gábor (Budapest, 1974). Történész. Pályája elején televíziós szerkesztőként és kommunikációs szakemberként, londoni éveit piackutatóként, illetve zongoristaként dolgozott. Jelenleg Budapesten él, ahol egy brit marketingkutató vállalat munkatársa. Novellái az Irodalmi Jelenben, az Opusban és az Újváradban jelentek meg.

Radványi Kristóf (Nádszeg, 2000) A középiskolás éveit kezdett verseket írni. Ezek terápiás versek voltak, melyek célja egy adott érzést átadni az olvasó számára. Egyfajta leírást adnak arról, ahogy a szerző a világot és önmagát látja. A legtöbbet József Attila verseiből merítette.

Szabó Zoltán Attila (Budapest, 1972). Író, költő, film- és színházi rendező, a Nyugat Plusz folyóirat alapító főszerkesztője, az Újnyugat Irodalmi Kör vezetője.

Szöcs László (Vágsellye, 1974). Elektrotechnikus, költő. Z. Németh István mentorálása alatt 2022-ben jelentkezett először a Pegazus-pályázatra, ahol azonnal helyezést ért el. Egy évvel később, 2023-ban harmadik lett.

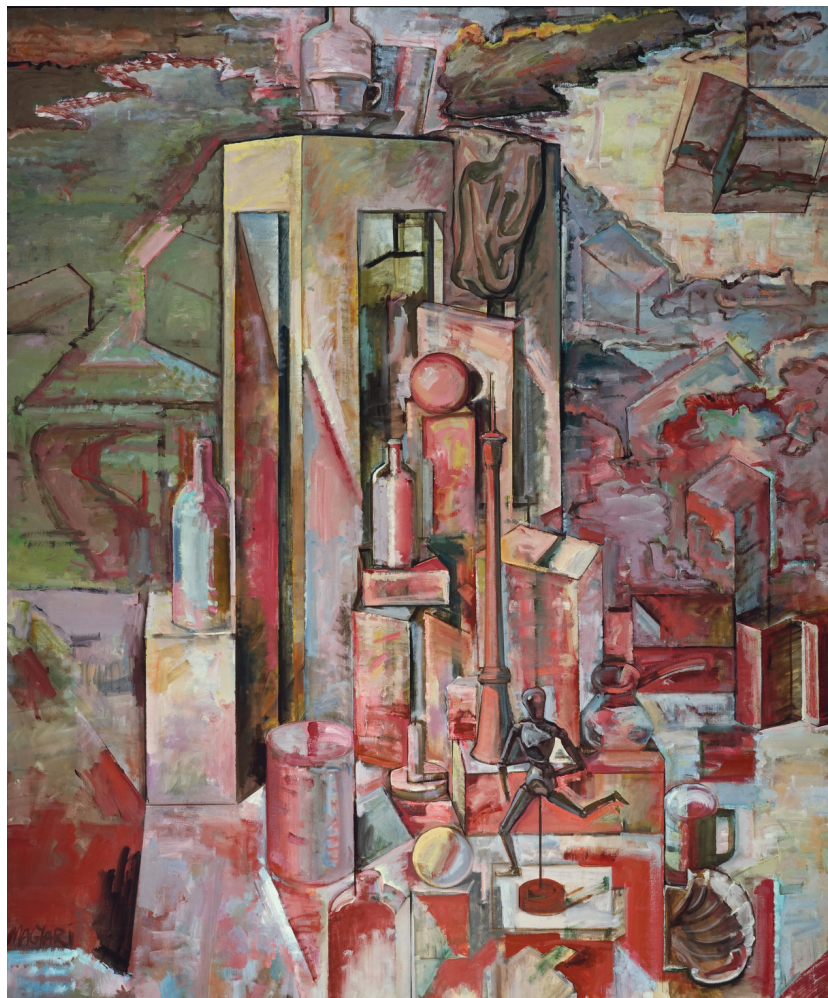
Tasnádi Edit (Budapest, 1942). Turkológus, műfordító. A Magyar Rádió török nyelvű adásánál újságíró, az Ankarai Egyetem hungarológiai tanszékén lektor, a Magyar Rádió Archivumának munkatársa. A Magyar–Török Baráti Társaság alapító tagja, jelenleg alelnöke. A Kütahyai Egyetem tiszteletbeli doktora. Számos török író magyar megszólaltatója. Mikes Törökországi leveleit, Balassi Bálint, Arany János, Petőfi Sándor verseit stb. törökre fordította.

Vasi Szabó János (Tanakajd, 1965). 1993 óta ír prózát, kritikákat hazai és határon túli magyar médiumokba. Hat könyve jelent meg, legutóbbiak: *Dentaku* (2020, novellák), *Meseföldi történetek* (2022).

„A világ végét én átaludtam,
egy fakó / ló hátán,
a fenséges falovacskán,
szűkös / padlásunk
zegzugában, poros
nadrágom a / tanú rá,
hogy a jó gyerek porból
véttetett.”

(Fellinger Károly)

Bakoš Orsolya Balogh
Ildikó Bock Ervin Csippán
Péter Darázs Balogh
Katalin Debreczeny György
Durec Valéria Fellinger
Károly Filip Tamás Fülöp
Antal Géczy János Hermann
Judit Dr. Iványi Márton Pál
Juhász Dósa János Katona
Nick Kemal Özer Kovács
Balázs Kövesdi Károly Láng
Eszter Morva Mátyás
Pámer Gábor Radványi
Kristóf Szabó Zoltán Attila
Szócs László Tasnádi
Edit Vasi Szabó János

*„A valódi valóságot lehet
egyáltalán se tudni pontosan
elmesélni, mert mindig csak
magunkat írjuk.”*

Lányi B. T.

ISSN 1338 - 0265

9 771338 026000 >